

حقوق جزای اختصاصی بر مبنای کود جزای ۱۳۹۶

(جزوه های ۱۱، ۱۲ و ۱۳)

جرایم مواد مخدر

(Narcotic Related Crimes)

قوس ۱۳۹۸

تهیه و ترتیب: سازمان بین المللی انکشاف حقوق (IDLO)

کابل، افغانستان

وب سایت: www.idlo.int

در مورد این جزوه

تمام مواد و مندرجات این جزوه در مطابقت با قوانین افغانستان ترتیب گردیده است. به منظور اطمینان از مطابقت با تعدیلات جدید در قوانین افغانستان لازم است این جزوه در فواصل زمانی معین مورد بازنگری قرار گیرد. حق هر نوع تغییر جزئی یا کلی در این جزوه مربوط به سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق (IDLO) می‌باشد.

تمام موادی که محتوی این کتاب را تشکیل می‌دهد برای استفاده شخصی و غیر تجاری شما است. حق طبع و نشر این مواد برای سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق (IDLO) محفوظ است.

قوانین و موافقتنامه های مورد استفاده:

- کود جزا ۱۳۹۶؛
- قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶؛
- قانون اجراءات جزایی ۱۳۹۳؛
- قانون تشکیل و صلاحیت خازنوالی ۱۳۹۲؛ و
- قانون پولیس ۱۳۸۸.

فهرست موضوعات:

بخش اول

کلیات جرایم مواد مخدر

۵	مبحث اول: مفهوم مواد مخدر:
۵	گفتار اول: تعریف لغوی مواد مخدر:
۵	گفتار دوم: تعریف اصطلاحی مواد مخدر:
۸	مبحث دوم: منابع ملی و بین المللی حقوقی مبارزه با مواد مخدر:
۸	گفتار اول: منابع ملی مبارزه با مواد مخدر:
۱۳	گفتار دوم: منابع بین المللی:
۱۶	مبحث سوم: نهادهای مبارزه با مواد مخدر، تنظیم و رسیدگی به جرایم مواد مخدر:
۱۶	گفتار اول: معینیت مبارزه با مواد مخدر:
۱۸	گفتار دوم: کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات:
۲۲	گفتار سوم: کمیته تنظیم مواد مخدر:
۲۵	گفتار چهارم: مراجع کشف، تحقیق و محاکمه جرایم مواد مخدر:
۳۷	نتیجه گیری بخش اول:

بخش دوم

جرایم قاچاق مواد مخدر

۴۲	مبحث اول: مفهوم قاچاق مواد مخدر:
۴۲	گفتار اول: تعریف لغوی و اصطلاحی قاچاق:
۴۴	گفتار دوم: مفهوم قاچاق مواد مخدر در قوانین افغانستان:
۴۵	مبحث دوم: عناصر جرم قاچاق مواد مخدر:
۴۵	گفتار اول: عنصر قانونی جرم قاچاق مواد مخدر:
۴۵	گفتار دوم: عنصر مادی جرم قاچاق مواد مخدر:
۵۲	گفتار سوم: عنصر معنوی جرم قاچاق مواد مخدر:
۵۴	مبحث سوم: جزای قاچاق مواد مخدر:
۵۴	گفتار اول: جزای اصلی و جزای تبعی قاچاق مواد مخدر:
۵۹	گفتار دوم: حالاتی که جزای جرم قاچاق مواد مخدر توأم با جزاهای دیگر قابل تطبیق است:
۶۴	نتیجه گیری بخش دوم:

بخش سوم

جرایم مرتبط به جرایم قاچاق مواد مخدر

- مبحث اول: جرایم مرتبط با مواد مخدر از سوی مؤظفین و یا همکاران مخفی: ۶۷
- گفتار اول: تخلف اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر: ۶۷
- گفتار دوم: تخلفات همکاران مخفی: ۷۸
- گفتار سوم: اقدامات غیر قانونی کشفی مخفی: ۹۲
- گفتار چهارم: افشاء گری در اجرای اقدامات مخفی کشفی: ۱۰۴
- مبحث دوم: جرایم مرتبط با مواد مخدر از سوی اشخاص عادی: ۱۰۹
- گفتار اول: تخطی های مالک و رهن گیرنده: ۱۰۹
- گفتار دوم: جرم تهیه وسایل مورد استفاده در تولید مواد مخدر: ۱۱۵
- گفتار سوم: جرم ترکیب و خلط کردن مواد مخدر به منظور عرضه به دیگران: ۱۲۲
- گفتار چهارم: جرم اجازه مصرف مواد مخدر در محلات تحت تصرف: ۱۲۷
- گفتار پنجم: جرم سوق دادن به اعتیاد اجباری: ۱۳۰
- نتیجه گیری عمومی: ۱۳۵
- مآخذ: ۱۳۶

مقدمه

به نام خداوند بخشاینده و مهربان

جرایم مواد مخدر یکی از خطرناکترین جرایمی است که افزون بر اضرار مادی و معنوی آن بر مصرف کنندگان، بر اقتصاد، امنیت و اعتبار کشور در سطح منطقه و جهان نیز آسیب جدی وارد می کند. افغانستان به سبب مشکلات امنیتی قربانی این پدیده شوم گردیده و در عین زمان مبارزه جدی را با آن آغاز نموده است. این کتاب آموزشی موضوع "جرایم مواد مخدر" را در روشنایی "قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات"^۱ و "کود جزا" بررسی می نماید. اصطلاح "جرایم مواد مخدر" شامل دو نوع جرایم می گردد: یکی جرم قاچاق مواد مخدر و دیگر جرایمی که زمینه قاچاق را فراهم می کند و یا سد راه مبارزه با آن می گردد.

اهمیت موضوع:

قاچاق مواد مخدر سبب افزایش معتادین مواد مخدر می شود چون زمینه اعتیاد به مواد مخدر را فراهم می سازد. از جانب دیگر، این جرم از جمله جرایم علیه مصونیت عامه و یکی از جرایم سازمان یافته و فراملی است و هرگاه در کشوری انتشار یابد اعتبار آنرا در سطح جهان خدشه دار ساخته و موجب کاهش سرمایه گذاری های خارجی و حتی قطع روابط کشورها با آن می گردد، و بستر خوبی را برای بسیاری از جرایم دیگر فراهم می سازد چون جرم پول شویی، جرایم فساد اداری، جرایم تروریستی و غیره. از طرف دیگر انتشار این جرم در کشور توجه سازمانهای جنایتکار را معطوف داشته و در نتیجه کشور را به صحنه فعالیت های تباه کن این گروه ها مبدل می سازد و جلو انکشاف و رشد را می گیرد. از این لحاظ مبارزه با این جرم، در رأس اولویتهای دولت افغانستان قرار دارد.

^۱ - جریده رسمی شماره: (۱۲۸۴) مؤرخ (۵) حوت سال ۱۳۹۶ ه. ش.

هدف و ساحه‌ی نگارش:

این کتاب به منظور استفاده در برنامه های آموزشی قضات، خارنوالان و مساعدين حقوقی وزارت عدلیه تهیه گردیده است تا اشتراک کنندگان را قادر سازد مفاهیم مربوط به جرایم مواد مخدر را درک و تحلیل نمایند، عناصر آنرا تشخیص و مجازات آن را شناسایی و احکام آنرا در عمل پیاده نمایند.

ساختار کتاب:

این کتاب شامل سه جزوه آموزشی است که هرکدام به شکل مستقل قابل تدریس می باشد:

جزوه اول (بخش اول): در این بخش مفاهیم و مسایل کلی مربوط به جرایم مواد مخدر بررسی شده است. مفهوم مواد مخدر، منابع ملی و بین المللی مبارزه با مواد مخدر و نهادهای مبارزه با مواد مخدر سه موضوع مهمی است که در سه مبحث بررسی شده است.

جزوه دوم (بخش دوم): در این بخش مفهوم قاچاق مواد مخدر، عناصر و مجازات این جرم بررسی گردیده است.

جزوه سوم (بخش سوم): در این بخش تحت عنوان «جرایم مرتبط با جرم قاچاق مواد مخدر» آنعده رفتارهای جرمی مورد بحث قرار گرفته است که در کود جزا تحت فصل قاچاق مواد مخدر ذکر شده اما وصف جرمی آن قاچاق مواد مخدر نیست بلکه جرایمی است که یا زمینه قاچاق را فراهم می سازد و یا مبارزه با آنرا با چالش مواجه می سازد.

روش نگارش:

در این کتاب آموزشی از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده است. تلاش بر این بوده تا کتاب آموزشی حاضر، جنبه کاربردی برای قضات، خارنوالان، و مساعدين حقوقی داشته باشد، از این جهت از اضافه نویسی و بحثهای نظری محض، یا بحثهایی که نیاز به طرح آن در برنامه های آموزشی نیست، اجتناب صورت گرفته است. اما در برخی موارد، بحثهای تحلیلی نظری بنابر اهمیت خاص موضوع، طرح شده است. هر درس شامل تعدادی از قضایای فرضی، سوالات مباحثی غرض گفتگوهای

گروپی، فعالیت‌های صنفی، و تفکرهای انتقادی است تا اشتراک کنندگان را به تحلیل و ارزیابی وادار سازد و آموزش را اشتراک‌کننده محور سازد. بحث روی قضایای فرضی، سوالات مباحثی و تفکرهای انتقادی با در نظر داشت وقتی که برای برنامه آموزشی اختصاص داده شده است صورت می‌گیرد. آموزگار با در نظر داشت وقت تخصیص داده شده، می‌تواند مهمترین آنها را انتخاب کند. در پایان هر بخش، نتیجه‌گیری صورت می‌گیرد.

بخش اول

کلیات جرایم مواد مخدر

اهداف:

در ختم این جلسه آموزشی، اشتراک کنندگان قادر به اجرای امور ذیل خواهند بود:

- ☞ بیان مفهوم مواد مخدر؛
- ☞ شناسایی منابع ملی و بین المللی مبارزه با مواد مخدر؛ و
- ☞ تشخیص نهادهای مبارزه با مواد مخدر، نهاد تنظیم مواد مخدر، و مراجع رسیدگی به جرایم مواد مخدر.

عناوین:

۱. مفهوم مواد مخدر؛
۲. منابع ملی و بین المللی مبارزه با مواد مخدر؛ و
۳. نهادهای مبارزه با مواد مخدر، تنظیم و رسیدگی به جرایم مواد مخدر:
 - معینیت مبارزه با مواد مخدر.
 - کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات.
 - پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات.
 - خازنوالی های مبارزه با مواد مخدر و مسکرات.
 - محاکم رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات.

بخش اول

کلیات جرایم مواد مخدر

قبل از بررسی جرایم مواد مخدر، لازم به نظر می رسد تا برخی از موضوعات عمومی مربوط به این جرایم که حیثیت مقدمه و تمهید را دارد تحت عنوان مفاهیم و کلیات ضمن سه مبحث به گونه ذیل، شرح گردد. مبحث اول: مفهوم مواد مخدر، مبحث دوم: منابع حقوقی ملی و بین المللی مواد مخدر و مبحث سوم: نهادهای مبارزه کننده با مواد مخدر.

مبحث اول: مفهوم مواد مخدر:

تحت این مبحث نخست تعریف لغوی و سپس تعریف اصطلاحی مواد مخدر، بیان می گردد.

گفتار اول: تعریف لغوی مواد مخدر:

از دیدگاه لغوی، لفظ مُخَدَّر واژه عربی است که از کلمه «خَدَرَ» گرفته شده که به معنای ضعف، سستی، نرمی و ناتوانی و سردی است.^۱ این کلمه، معنای ترس، کندی، حیرانی، تردد، تبلی و بی‌همتی را نیز افاده می‌کند.

گفتار دوم: تعریف اصطلاحی مواد مخدر:

نخست تعریف قوانین افغانستان سپس برخی از تعاریفات دانشمندان ارایه می گردد:

مطلب اول: تعریف مواد مخدر در قوانین افغانستان:

مواد مخدر در جزء ۱ ماده ۲۹۹ کود جزای ۱۳۹۶، چنین تعریف شده است: "مواد مخدر و مواد

^۱ - ابن منظور، محمد بن مکرم الأفریقی المصري. لسان العرب ج ۴، ص: ۲۳۰، دار صادر - بیروت چاپ اول .

روانگردان: عبارت از مواد طبیعی و صنعتی است که در جدول های شماره ۱ تا ۴ منضمه قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن^۱، تنظیم و تصنیف گردیده است."

قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶) در جزء ۱ ماده ۳ مواد مخدر را چنین تعریف کرده است: «مواد مخدر: نباتات، مواد یا مرکباتی است که در جدول های شماره (۱، ۲، ۳ و ۴) منضمه این قانون تنظیم و تصنیف گردیده اند».

با مراجعه به جداول یاد شده، دیده می شود که جدول منضمه شماره (۱) آن، حاوی (۱۰۹) قلم مواد مخدر و ممنوعی است که در طبابت استعمال نمی گردد، و جدول شماره (۲) آن دربرگیرنده (۵۹) نوع موادی است که در طبابت استعمال می شود اما شدیداً تحت کنترل قرار دارد، و در جدول شماره (۳) نیز از (۷۵) نوع مواد نام برده شده است که در طبابت استعمال می شود اما قسماً تحت کنترل قرار دارد، اما جدول شماره (۴) شامل (۲۷) نوع مواد کیمیاوی اولیه است که در تولید و پروسس مواد مخدر و ادویه روان گردان، استعمال می گردد.

تعاریفات فوق الذکر، تعاریفات شکلی است نه ماهوی. به این معنی که ماهیت مواد مخدر را تعریف نکرده است، لهذا بخاطر درک ماهیت مواد مخدر، لازم به نظر می رسد تا دیدگاه برخی از دانشمندان در خصوص مفهوم مواد مخدر ارایه گردد.

مطلب دوم: تعریف مواد مخدر از دید دانشمندان:

امام قرافی گفته است: "مواد مخدر چیزی است که عقل و حواس را زایل سازد اما خوشی و نشاطی را

^۱ - قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، منتشره جریده رسمی ۱۰۲۵، مؤرخ ۲۴ جوازای ۱۳۸۹، ملغی گردیده و جای آنرا قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، منتشره جریده رسمی شماره ۱۲۸۴، مؤرخ ۵ حوت ۱۳۹۶، گرفته است. بنابراین، تمام ارجاعات کد جزا به "قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن" به قانون جدید یعنی "قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات" تفسیر می گردد.

به بار نیاورد.^۱ در یک تعریف دیگر، "مواد مخدر، هر آن مواد خام یا ساخته شده ای است، که حاوی عناصر تحریک کننده یا تسکین دهنده بوده، در غیر موارد طبی یا صنعتی استعمال و مصرف آن ها باعث معتاد شدن و دگرگونی در سطح هوشیاری مغز مصرف کننده آن گردیده، اضرار جسمی، روحی یا اجتماعی آن بالای فرد و جامعه ظاهر گردد"^۲.

این دو تعریف ماهیت مواد مخدر را معرفی می نماید و تعریف دومی نسبت به اولی جامعتر است.

فعالیت شماره (۱)

کار گروهی:

مقایسه تعریف مواد مخدر در کود جزا و قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات:

اشتراک کنندگان تعریف مواد مخدر را که در کود جزا و قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات سال ۱۳۹۶ ذکر است مقایسه نموده، تفاوت های آنرا برجسته سازند.

^۱ - الطیار، عبد الله بن احمد، مواد مخدر در فقه اسلام، ترجمه: حسین پور، سید محمد یوسف، نسخه پی دی ایف، گرفته شده از: www.aqeedeh.com.

^۲ - راجی، عبد القدوس، اضرار و حکم شرعی مواد مخدر، ص ۱۱، نسخه پی دی ایف، گرفته شده از سایت عقیده: www.aqeedeh.com.

مبحث دوم: منابع ملی و بین المللی حقوقی مبارزه با مواد مخدر:

منظور از منابع، اسنادی است که مسایل مربوطه به مواد مخدر را تنظیم کرده اند؛ اجراءات و قایوی مبارزه بامواد مخدر، شیوه های مبارزه، مجازات مرتکبین، اصول ملی و بین المللی حاکم بر چگونگی مبارزه با این پدیده، چگونگی محو آن و حمایت جامعه از اضرار آن، در روشنایی همین منابع صورت می گیرد.

گفتار اول: منابع ملی مبارزه با مواد مخدر:

منابع ملی شامل قانون اساسی، قوانین عادی، رهنمودها و طرز العملها می باشد که هر یک به تفصیل بیان می شود.

۱- قانون اساسی:

در ماده ۱۲۰ قانون اساسی، شمولیت صلاحیت قوه قضائیه در رسیدگی به تمام دعاوی، و در ماده ۱۳۴، صلاحیت های پولیس و خارنوالی تنظیم شده است. در مواد ۲۵ تا ۳۲، موضوعات چون اصل برائت، اصل شخصی بودن جرم، اصل قانونیت جرم و جزا، اصل منع شکنجه به مقصد کشف حقایق، حق داشتن وکیل مدافع، و در مواد ۳۷ و ۳۸ قانون اساسی، مسایلی چون مصونیت مراسلات و مخابرات اشخاص و مصونیت مسکن از تعرض، تنظیم شده است. این احکام کلی در مورد تمام جرایم از جمله جرایم مواد مخدر، قابل تطبیق است. ماده ۷ قانون اساسی، دولت را به جلوگیری از زرع و قاچاق مواد مخدر و تولید و استعمال مسکرات، مکلف نموده است.

۲- قوانین عادی:

در رابطه به مواد مخدر، قوانین اختصاصی متعددی تصویب گردید که آخرین آن ها قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات منتشره جریده رسمی شماره ۱۲۸۴ مؤرخ ۱۳۹۶/۱۲/۵ می باشد که برخی مواد آن توسط ضمائم کود جزا، لغو گردیده است. غرض وضاحت بیشتر، روی محتویات هر یک از قوانین یاد شده، بحث می کنیم.

الف - جرایم مواد مخدر در کود جزا:

جرایم مواد مخدر، در مواد ۲۹۹ تا ۳۲۲ کود جزا تنظیم شده است؛ در ماده ۲۹۹ این قانون، اصطلاحات مربوط به مواد مخدر، تعریف شده است، و در مواد ۳۰۰ تا ۳۲۲ قانون مذکور، احکام جزائی مربوط به مواد مخدر بیان شده است که فشرده آن قرار زیر است:

- زرع و قاچاق مواد مخدر؛
- رهن یا اجاره دادن ملکیت های منقول و غیر منقول به منظور قاچاق مواد مخدر؛
- مصادره واسطه نقلیه که از آن بمنظور قاچاق مواد مخدر استفاده می شود؛
- تهیه وسایل یا تجهیزات مورد استفاده در تولید مواد مخدر؛
- استخدام اشخاص به منظور ارتکاب قاچاق مواد مخدر؛
- فروش و توزیع مواد مخدر؛
- مقاومت مسلحانه در برابر موظفین خدمات عامه؛
- مخلوط کردن مواد مخدر با مواد غذایی یا نوشیدنی؛
- اجازه دادن مصرف مواد مخدر در رستوران، هتل، سینما، دوکان و سایر محلات تحت تصرف؛
- اصدار جواز نامه غیر قانونی مواد مخدر؛
- فروش یا استعمال غیر قانونی مواد مخدر؛
- موجودیت مواد مخدر نزد معتاد؛
- سوق دادن به اعتیاد مواد مخدر؛
- فعالیت غیر قانونی همکار مخفی؛
- تخلف در اجرای اقدامات کشفی مخفی؛ و
- اقدامات غیر قانونی کشفی مخفی.

ب - قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات:

بعد از صدور کود جزا، قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات در (۷) فصل و (۷۷) ماده و (۵) ضمیمه (تصویب و در جریده رسمی شماره ۱۲۸۴ مؤرخ ۵ حوت ۱۳۹۶ (یعنی ده روز بعد از نافذ شدن کود جزا) نافذ گردیده است. این قانون عناوینی چون (احکام عمومی، کمیسیون عالی و کمیته تنظیم مواد مخدر، مراجع رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات، تلاشی - اقدامات کشفی مخفی - ضبط و مصادره، جرایم و مجازات قاچاق مواد مخدر و مسکرات، وظایف و صلاحیت های ادارات در عرصه مبارزه با مواد مخدر و مسکرات و احکام نهائی) را - بالترتیب - ضمن هفت فصل تشکیل میدهد.

قابل ذکر است که هرچند این قانون بعد از کود جزا نافذ شده است، اما ماده ۷۷ این قانون، تصریح می‌کند که با انفاذ این قانون، قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، منتشره جریده رسمی شماره (۱۰۲۵) مؤرخ ۱۳۸۹/۳/۲۴، لغو می‌گردد. بدین معنی که قانون مذکور احکام متعلق به مواد مخدر در کود جزا را لغو نمی‌نماید.

ده روز بعد از انفاذ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، منتشره جریده رسمی شماره (۱۲۸۴) مؤرخ ۵ حوت ۱۳۹۶، یک فرمان تقنینی (بنام ایزاد در ماده ۹۱۶ کود جزا) منتشره جریده رسمی شماره (۱۲۸۶) مؤرخ ۱۳۹۶/۱۲/۱۵، نافذ گردید. این فرمان تقنینی، اجزای ۳۴، ۳۵ و ۳۶ را در ماده ۹۱۶ کود جزا، ایزاد کرد، که به اساس جزء ۳۴ آن، احکام مندرج مواد ۳۳ تا ۳۵، فقره های (۲، ۳ و ۴) ماده ۵۴، و مواد ۵۵ تا ۵۸ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، منتشره جریده رسمی شماره ۱۲۸۴ مؤرخ ۵ حوت ۱۳۹۶، ملغی گردیده است.

لازم به یادآوری است که در رابطه به جرم و جزای مواد مخدر، مواد ۲۹۹ تا ۳۲۲ کود جزا قابل تطبیق است، و سایر موضوعات مربوط به مواد مخدر تابع قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، منتشره جریده رسمی شماره ۱۲۸۴ مؤرخ ۵ حوت ۱۳۹۶ می‌باشد.

فعالیت شماره (۲)

سوال مباحثوی:

قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، ذریعه فرمان شماره ۲۵۱ رئیس جمهوری اسلامی افغانستان، به تاریخ ۱۳۹۶/۱۱/۲۹، توشیح و سپس در جریده رسمی شماره (۱۲۸۴) مؤرخ ۵ حوت ۱۳۹۶، نشر گردیده است، در ماده ۷۷ خویش تصریح میدارد که " این قانون از تاریخ توشیح نافذ می گردد. با انفاذ این قانون، قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، منتشره جریده رسمی شماره ۱۲۰۵ مؤرخ ۱۳۸۹/۳/۲۴ لغو می گردد". چنانچه ملاحظه می گردد، میان تاریخ توشیح و تاریخ نشر این قانون مدت چند روز فاصله زمانی وجود دارد.

سوال: در رابطه به موضوعاتی که در فاصله زمانی میان تاریخ توشیح و تاریخ نشر این قانون، واقع می شوند کدام قانون قابل تطبیق است؟

ج - قانون اجراءات جزائی:

قانون اجراءات جزائی، منتشره جریده رسمی شماره ۱۱۳۲ مؤرخ ۱۵ ثور ۱۳۹۳ که حاوی ۴ باب، ۴۸ فصل و ۳۸۲ ماده می باشد، چگونگی اجراءات و رسیدگی به تمامی قضایای جزائی را تنظیم می کند که احکام مندرج آن بر قضایای مربوط به مواد مخدر نیز قابل تطبیق است. قابل ذکر است که قانون مذکور بعد از نفاذ و نشر، ضمایمی را نیز در پی داشته و مواد ضمایم یاد شده نیز مکرراً تعدیل گردیده است، که حین مراجعه و استناد به این قانون، این همه باید در نظر گرفته شود.

د - رهنمودها و طرز العمل ها:

افزون بر قوانین فوق الذکر، برخی از رهنمودها و طرز العمل ها در رابطه به مواد مخدر از طرف کمیته تنظیم مواد مخدر، تهیه گردیده است، که قرار زیر می باشند:

۱. رهنمود توزیع ادویه مخدر و سایکوتروپیک^۱های مجاز (تاریخ نشر: ۱۳۸۹/۳/۸، بازنگری: ۱۳۹۵/۸/۲۹)؛
۲. رهنمود تجویز ادویه مخدر و روانگردان. (نشر: ۲۰/ثور/۱۳۸۹، تجدید: ۱۳۹۵/۸/۲۹)؛
۳. طرز العمل تنظیم و کنترل پریکرسرها^۲. (تجدید: ۱۳۹۴/۱۱/۱۰)؛
۴. طرز العمل چگونگی و سیستم صدور اجازه نامه های ادویه مخدر، روان گردان های مجاز، پریکرسرهای خالص و اشکال ترکیبی آنها؛
۵. رهنمود ثبت معلومات و مشخصات مرتبط به خرید انتقال ادویه مخدر، روانگردانهای مجاز و پریکرسرها؛
۶. طرز العمل، توريد، تذخیر، رقیق سازی و توزیع اسید سلفوریک برای مصرف بطری وسایط نقلیه توسط سکتور دولتی و شرکتهای خصوصی؛
۷. رهنمود توريد، توزیع ادویه مخدر و روانگردانهای مجاز در حالت اضطرار؛
۸. معیارهای امنیتی مرتبط به فعالیت های مواد مخدر تنظیم شده، روانگردانهای مجاز و پریکرسرها.

^۱ - ادویه که برای معالجه امراض روانی استفاده میشود.

^۲ - اصطلاح پریکرسر در قانون تعریف نشده است، اما در جزء (۷) ماده سوم قانون مبارزه بامواد مخدر و مسکرات، ماده کیمیای اولیه چنین تعریف شده است که : ماده است که در تولید، یا پروسس مواد مخدر روان گردان استعمال و در جدول شماره (۴) منضمه این قانون تنظیم گردیده است، که اصطلاح پریکرسر همین ماده اولیه را نیز شامل می گردد، چنانچه همین مفهوم در سایت و زارت مواد مخدر نیز به نشر رسیده و گفته شده است که : مراد از پریکرسرها: آن عده مواد کیمیای است که در طبابت، صنعت و مسایل علمی- تحقیقاتی استفاده گردیده، ولی مواد اولیه هستند که درپروسس و تولید مواد مخدر نیز استفاده میشوند.

گفتار دوم: منابع بین المللی:

در عرصه بین الملل، در رابطه به مواد مخدر، سه سند مهم وجود دارد که عبارت اند از: پرتوکول یگانه ۱۹۶۱، کنوانسیون داروهای روانگردان ۱۹۷۱، و موافقتنامه ویانا ۱۹۸۸ یا موافقتنامه سازمان ملل برای مبارزه علیه قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان، مصوب دسامبر ۱۹۸۸ در ویانا.

معلومات بیشتر در رابطه به اسناد مذکور، قرار زیر ارائه می شود.

الف - پرتوکول یگانه ۱۹۶۱:

پرتوکول یگانه ۱۹۶۱ برای مخدرات، یک معاهده بین المللی است که با انعقاد آن، کشورهای عضو این معاهده توافق نمودند که تولید و توزیع مواد مخدر و ادویه مشابه آن جز برای اغراض مشروع چون درمان های طبی، تحقیقات علمی، و صدور مجوز قانونی، ممنوع می باشد. افغانستان به تاریخ ۳۰ مارچ سال ۱۹۶۱ میلادی این پرتوکول را امضاء نموده است.

البته معاهدات اولیه که قبلاً در سطح بین المللی منعقد گردیده بود، صرفاً بعضی انواع محدود و معین مواد مخدر چون "افیون" و "کوکا" و مشتقات آنها را شامل می گردید، اما با مرور زمان، انواع مواد مشابه مواد مخدر بیشتر گردید که شامل هیچ یک از توافقات بین المللی نبود، لذا پرتوکول یگانه ۱۹۶۱ م، به هدف جمع بندی کنفرانس ها و کنوانسیون ها و پرتوکول های قبلی منعقد گردید، پرتوکول یگانه در حقیقت امتداد و تکمیل کننده موافقتنامه های قبلی بالخصوص موافقتنامه پاریس ۱۹۳۱، می باشد و با انعقاد آن، استعمال شمار زیادی از مواد مصنوعی متعلق به خانواده مخدرات که طی سی سال گذشته ایجاد و مورد تعامل قرار داشت - به شمول برخی دواها - ممنوع گردید^۱.

^۱ - <https://egypt-lawyer.blogspot.com/۲۰۱۱/۱۰/۱۹۶۱.html> ، <https://ar.wikipedia.org/wiki> ، <https://www.ml-advocates.com/>

<http://parstoday.com/dari/radio/uncategorised-i۶۰۵۷۷> ،

قابل ذکر است که در سال ۲۰۱۵ بیش از ۱۸۵ کشور، پروتوکول یگانه را امضا نمودند و اکثر کشورهای عضو ملل متحد به آن پیوستند. مصوبه اصلاحی مؤرخ ۱۹۷۲ م این پروتوکول، نیز به تصویب مجلسین شوری ملی جمهوری اسلامی افغانستان و توشیح رئیس جمهور آن رسید و در جریده رسمی شماره (۱۱۵۷) مؤرخ ۱۳۹۳/۱۰/۱۵ به نشر رسید.

ب - معاهده ۱۹۷۱ در مورد ادویه روانگردان:

این معاهده به تاریخ ۲۱ فبروری ۱۹۷۱ م، به منظور تحت کنترل درآوردن ادویه روانگردان و سایر مواد انرژی‌زا که در جهان مورد استفاده قرار می‌گرفت اما تحت نظارت کنوانسیون ۱۹۶۱ قرار نداشت، در ویانا منعقد گردید. در این معاهده که حاوی ۳۲ ماده بوده و حدود هفتاد کشور آنرا امضا نموده اند، برای داروهای روانگردان، تعریف وسیعتری ارائه گردیده است، این ادویه تمامی مواد طبیعی، مصنوعی، خالص و ترکیبی که بالای عقل تأثیر گذار باشد را شامل می‌شود، و لستی از مواد روانگردان، طی جدول‌های شماره (۱، ۲، ۳ و ۴) به آن ضمیمه گردید.^۱

ج - موافقتنامه ویانا ۱۹۸۸ م:

موافقتنامه ویانا ۱۹۸۸ یا موافقتنامه سازمان ملل برای مبارزه علیه قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان که حاوی ۳۴ ماده بوده و به تاریخ ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸ در ویانا منعقد گردید. افغانستان در فبروری سال ۱۹۹۲ به آن ملحق شده است. اهداف این موافقتنامه عبارت‌اند از:

- تشدید مبارزه علیه مواد مخدر و روانگردان؛
- همکاری مشترک کشورهای عضو در راستای مبارزه با تجارت غیر مشروع مواد مخدر؛
- ممنوعیت تعامل و تجارت مواد کیمیاوی اولیه که در تهیه مواد مخدر به کار برده می‌شود؛ و

^۱ - <https://www.ml-advocates.com/ar/%>،

<https://issuu.com/naginadjib/docs>

- ایجاد راهکارهای قانونی برای تطبیق و تأیید معاهده یگانه ۱۹۶۱ و پرتوکول داروهای روان گردان ۱۹۷۱، که افغانستان به تاریخ ۲۱ مارچ ۱۹۸۵ به آن به طور مشروط ملحق شده است. این موافقتنامه از ۱۱ نوامبر ۱۹۹۰ تا اکنون قابل اجراء است، و تعداد اعضای آن تا سال ۲۰۱۴ به ۱۸۹ کشور رسیده بود، جمهوری اسلامی افغانستان نیز یکی از اعضای این موافقتنامه می باشد که بعد از تصویب مجلسین شورای ملی و توشیح رئیس جمهور، در جریده رسمی شماره ۷۶۰ مؤرخ ۳۰ جدی ۱۳۷۰ به نشر رسیده است.

مبحث سوم: نهادهای مبارزه با مواد مخدر، تنظیم و رسیدگی به جرایم مواد مخدر:
در عرصه ملی، نهادهای متعددی در راستای مبارزه با جرایم مواد مخدر فعالیت دارند که مهمترین آنها عبارت اند از:

- معینیت مبارزه با مواد مخدر وازت امور داخله، که جاگزین وزارت مبارزه علیه مواد مخدر و مسکرات گردیده است
 - کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات؛
 - کمیته تنظیم مواد مخدر و مسکرات؛
 - پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات؛
 - خانونالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات؛ و
 - محکمه رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات.
- هریک از نهادهای مذکور را در گفتارهای جداگانه توضیح می دهیم.

گفتار اول: معینیت مبارزه با مواد مخدر^۱:

طبق ماده ۴ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، سال ۱۳۹۶، وزارت مبارزه با مواد مخدر، مسؤولیت هماهنگی امور مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، تطبیق استراتژی ملی کنترل مواد مخدر و پالیسی های مربوطه و نظارت از آنها را در همکاری با سایر وزارت ها و ادارات ذیربط به عهده دارد. لیکن طوریکه گفته شد این مسؤولیت ها به معینیت مبارزه با مواد مخدر وزارت امور داخله انتقال گردیده است. در سال ۲۰۰۲ تحت چتر شورای امنیت ملی، ریاستی بنام "ریاست مبارزه علیه مواد

۱ - این معینیت جدیداً در چوکات وزارت امور داخله ایجاد و جاگزین وزارت مبارزه با مواد مخدر و مسکرات گردیده است که به اساس فرمان رئیس جمهور منحل شده و در وزارت داخله مدغم گردیده است. اما از آنجائیکه در قانون وظایف بسیار زیاد متوجه آن می گردد، و نیز در قانون از آن یاد شده است. اما صلاحیتهای پیش بینی شده این وزارت در قوانین نافذ به معینیت مبارزه با مواد مخدر وزارت امور داخله منتقل شده است.

مخدر" ایجاد گردید. این ریاست در جنوری سال ۲۰۰۳ عملاً به فعالیت آغاز کرد. این ریاست در سال ۲۰۰۵ به "وزارت مبارزه علیه مواد مخدر" تبدیل گردید.

طوری که در استراتژی ملی کنترل مواد مخدر آمده است، وظایف و مسؤولیت‌های عمده و مهم این وزارت عبارت اند از:

۱. رهبری در عرصه‌های تدوین و تنظیم پالیسی‌ها، استراتژی‌ها و برنامه‌های مبارزه با مواد مخدر در سطح ملی.

۲. هماهنگی بودجه برای تهیه و تطبیق برنامه‌های مبارزه با مواد مخدر، با وزارت مالیه جمهوری اسلامی افغانستان.

۳. هماهنگی با ادارات ذیربط دولتی در امر مبارزه با مواد مخدر و گزارش‌گیری از انجام فعالیت‌های آنها در این خصوص.

۴. نظارت و گزارش دهی از تطبیق استراتژی ملی کنترل مواد مخدر.^۱

به منظور تحقق اهداف یاد شده، این وزارت برای سال‌های ۲۰۱۵ الی پایان ۲۰۱۹ پلان کاری ساخته است، تا با تطبیق آن، اهداف ذیل بر آورده گردد:

۱. کاهش در کشت خشخاش؛

۲. کاهش تولید و قاچاق مواد مخدر؛ و

۳. کاهش تقاضا برای مواد مخدر و افزایش ظرفیت تداوی استفاده‌کنندگان مواد مخدر.^۲

این وزارت از لحاظ تشکیلات، دارای دو معینیت (معینیت مالی و اداری، و معینیت پالیسی و هماهنگی) است، ریاست‌های پلان و پالیسی، کاهش تقاضا به مواد مخدر، سروی مواد مخدر، برنامه

^۱ - نگاه شود به سایت وزارت امور مبارزه با مواد مخدر: <http://mcn.gov.af/fa/page/history-mcn۱۸۳۵>

^۲ - استراتژی ملی کنترل مواد مخدر ۱.۱.۳. (۱۳۹۲-۱۳۹۶).

^۳ - پلان عمل ملی افغانستان برای مبارزه علیه مواد مخدر (۱۳۹۴) شماره ۱ ص ۴. این پلان برای سال‌های ۲۰۱۵ الی ۲۰۱۹ تدوین شده است.

های معیشت بدیل، از مهمترین ریاستهای معینیت پالیسی و هماهنگی می‌باشد.^۱

ناگفته نماند که بر اساس فرمان مؤرخ ۷ دلو سال ۱۳۹۷ رئیس جمهوری اسلامی افغانستان، وزارت مبارزه علیه مواد مخدر با وزارت امور داخله، ادغام گردید.

بر اساس این فرمان، تعدیلات لازم در تمامی اسناد تقنینی مربوط وارد و در مراجع ذیربط طی مراحل می‌گردد، و الی نهایی شدن روند این ادغام، پیشبرد و تعمیم کلیه صلاحیت‌ها و مسؤولیت‌های قانونی وزارت یادشده به عهده وزیر امور داخله می‌باشد.

این فرمان در راستای تأمین حکومتداری خوب، تطبیق قانون در برابر قاچاق بران مواد مخدر و رفع تداخل وظیفوی میان نهادهای دولتی در امر مبارزه علیه مواد مخدر و تحقق اصل صرفه جویی در مصارف، صادر شده است.^۲

گفتار دوم: کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات:

جهت اجرای بهتر قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، مصوب سال ۱۳۹۶، قانون مذکور تشکیل یک کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر را پیشبینی نموده است. ایجاد این کمیسیون و اعضای آن در بند اول ماده پنجم این قانون، وظایف و صلاحیت‌های آن در ماده ششم قانون مذکور بیان گردیده است که در صفحات بعدی روی هر کدام بحث می‌کنیم:

مطلب اول: اعضای کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر:

کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر متشکل از یک رئیس و ۲۴ عضو می‌باشد. در رأس این کمیسیون، رئیس جمهور یا یکی از معاونین وی بوده و سایر اعضای آن را وزراء و رؤسای ریاست‌های عمومی و

^۱ - سایت وزارت مبارزه علیه مواد مخدر (۱۳۹۸/۶/۱۴ ۱۱:۰۰ قبل از ظهر): <http://mcn.gov.af/fa/page/> ۵۱۵۶/۱۸۳۵

^۲ - سایت ریاست عمومی دفتر مقام عالی ریاست جمهوری، جمهوری اسلامی افغانستان (۱۳۹۸/۹/۳ ۴:۰۰ بعد از ظهر):

https://ocs.gov.af/dr/news_details/۶۶۱

مستقل، تشکیل می‌دهند. ماده پنجم قانون مبارزه با مواد مخدر در زمینه چنین تصریح می‌کند: "(۱) به منظور تطبیق بهتر احکام این قانون و مبارزه مؤثر با قاچاق مواد مخدر و مسکرات، کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات که در این قانون به نام کمیسیون عالی یاد می‌شود، به ترکیب ذیل ایجاد می‌گردد:

۱. رئیس جمهور یا معاون ریس جمهور به حیث رئیس.

۲. وزیر مبارزه با مواد مخدر به حیث عضو.

۳. رئیس دیوان جزای عمومی ستره محکمه، به حیث عضو.

۴. لوی شارنوال به حیث عضو.

۵. وزیر امور داخله به حیث عضو.

۶. وزیر امور خارجه به حیث عضو.

۷. وزیر دفاع ملی به حیث عضو.

۸. وزیر مالیه به حیث عضو.

۹. وزیر عدلیه به حیث عضو.

۱۰. وزیر صحت عامه به حیث عضو.

۱۱. وزیر ارشاد، حج و اوقاف به حیث عضو.

۱۲. وزیر اطلاعات و فرهنگ به حیث عضو.

۱۳. وزیر اقتصاد به حیث عضو.

۱۴. وزیر زراعت، مالداري و آبیاری به حیث عضو.

۱۵. وزیر مخابرات و تکنالوژی به حیث عضو.

۱۶. وزیر احیا و انکشاف دهات به حیث عضو.

۱۷. وزیر کار و امور اجتماعی به حیث عضو.

۱۸. وزیر تجارت و صنایع به حیث عضو.

۱۹. وزیر معارف به حیث عضو.
۲۰. وزیر تحصیلات عالی به حیث عضو.
۲۱. وزیر امور زنان به حیث عضو.
۲۲. رئیس عمومی امنیت ملی به حیث عضو.
۲۳. رئیس عمومی اداره ملی حفاظت محیط زیست به حیث عضو.
۲۴. رئیس عمومی بانک مرکزی به حیث عضو.

(۲) پیشبرد امور اداری و سکرتریت کمیسیون عالی به عهده ریاست هماهنگی با ارگانهای تنفیذ قانون و زارت مبارزه با مواد مخدر می باشد. که به معینیت مبارزه با مواد مخدر در چوکات وزارت امور داخله تبدیل گردیده است.

چنانچه مشاهده می شود، وزیران تمام وزارت خانه ها به استثنای وزارت ترانسپورت و وزارت اقوام و قبایل، عضویت کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر را دارا بوده و علاوه بر وزراء، لوی خاارنوال و رئیس دیوان جزای عمومی ستره محکمه نیز عضویت کمیسیون متذکره را دارا هستند. نکته قابل ذکر این است که از تمام وزارت ها و ادارات فوق الذکر، عالی ترین مقام آن به حیث عضو کمیسیون در نظر گرفته شده است. ادارات مستقل نیز از قبیل ریاست عمومی امنیت ملی، ریاست مستقل ارگان های محلی، رئیس عمومی اداره محیط زیست و رئیس عمومی بانک مرکزی افغانستان، اعضای دیگری این کمیسیون به حساب می آیند.

مطلب دوم: وظایف و صلاحیت های کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر:

وظایف و صلاحیت های کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر در ماده ششم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶ ذکر گردیده است. از مطالعه فهرست این صلاحیت ها چنین استنباط می شود که وظایف و صلاحیت های این کمیسیون بیشتر به تعیین برنامه ها، خط مشی، تدوین پالیسی و استراتژی ها برای مبارزه با مواد مخدر مربوط می شود. به بیان دیگر، این کمیسیون به طور مستقیم فعالیت های

اجرائی برای مبارزه با مواد مخدر را به عهده ندارد، بلکه برای نهادهای مجری قوانین مبارزه با مواد مخدر، اصول، رهنمودها و خط مشی را تعیین می‌کند. این کمیسیون نهاد تصمیم گیرنده و پالیسی ساز است تا یک نهاد عملیاتی محض.

وظایف و صلاحیت های این کمیسیون در ماده ششم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، به گونه ذیل بیان شده است:

۱. تصویب و نظارت از تطبیق استراتژی ملی کنترل مواد مخدر و مسکرات و تجدید نظر بر آن.
 ۲. تصویب پالیسی ها و طرزالعمل های مربوط به مبارزه با مواد مخدر و مسکرات.
 ۳. اتخاذ تدابیر لازم جهت تقویت هماهنگی و همکاری میان وزارت ها و ادارات ذیربط.
 ۴. اتخاذ تدابیر لازم جهت کاهش تقاضای مواد مخدر و مسکرات.
 ۵. اتخاذ تدابیر لازم جهت فراهم نمودن زمینه تداوی معتادین مواد مخدر.
 ۶. اتخاذ تدابیر لازم برای جلوگیری از زرع غیر قانونی نباتات مولد مواد مخدر.
 ۷. ایجاد کمیته تخنیکی به منظور تطبیق بهتر احکام این قانون در صورت ضرورت.
 ۸. استماع گزارش اجراءات و بررسی چالش ها و مشکلات مبارزه با مواد مخدر و اتخاذ تصمیم در زمینه.
 ۹. پیشنهاد تعدیل احکام این قانون.
 ۱۰. اتخاذ تصمیم در مورد زرع نباتات مولد مواد مخدر به منظور رفع نیازمندی های طبی، صنعتی و تحقیقات علمی و طبی.
- در مورد اینکه کمیسیون عالی، وظایف و صلاحیت های فوق الذکر را چگونه اعمال می کند، فقره ۲ ماده ششم قانون مبارزه با مواد مخدر، طرز اجرای این وظایف و اعمال این صلاحیت ها را به طرزالعمل جداگانه محول کرده است.

مطلب سوم: کمیسیون های ولایتی و ولسوالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات و وظایف آنها:

علاوه بر کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، ماده هفتم این قانون حکم می نماید تا در ولایات و ولسوالی ها نیز کمیسیون های مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، تحت ریاست والیان و ولسوالان ایجاد گردد.

البته وظایف این کمیسیون ها نیز بصورت کلی با وظایف کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، مشابه بوده و محتویات هردو یکسان می باشد، افزون بر آن، این کمیسیون ها و وظایف دیگری نیز دارند، مانند:

۱. هماهنگی فعالیت ها برای جلوگیری از تولید و زرع مواد مخدر.
۲. نظارت از اجرای برنامه های تبلیغاتی در امر مبارزه با مواد مخدر و مسکرات.
۳. نظارت از شامل سازی تداوی معتادین مواد مخدر در بسته های اساسی صحی.
۴. نظارت از تطبیق برنامه بدیل معیشت و تأمین ماموریت آن و فراهم نمودن زمینه مشارکت فعال مردم.
۵. ارایه پیشنهاد در مورد تجدید نظر بر استراتژی ملی کنترل مواد مخدر و مسکرات به کمیسیون عالی.
۶. تطبیق تصامیم و مصوبه های کمیسیون عالی.
۷. ارایه گزارش اجراات مربوطه، به کمیسیون عالی.

گفتار سوم: کمیته تنظیم مواد مخدر:

کمیته تنظیم مواد مخدر به اساس حکم فقره (۲) ماده پنجاه و هفتم قانون مبارزه علیه مواد مخدر سال ۱۳۸۴، در اسد سال ۱۳۸۵، ایجاد و در ماده هشتم، نهم و دهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات سال ۱۳۹۶، مجدداً وظایف و مکلفیت های آن انعکاس داده شده است.

مطلب اول: ترکیب، وظائف و صلاحیت های کمیته تنظیم مواد مخدر:

ترکیب و اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر و شیوه کاری آن، در ماده هشتم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، قرار ذیل بیان شده است:

۱. یک نفر کارشناس طبی و یک نفر کارشناس دواسازی از وزارت صحت عامه.
 ۲. یک نفر کارشناس امور طبی و یک نفر کارشناس امور حقوقی از وزارت مبارزه با مواد مخدر.
 ۳. یک نفر کارشناس گمرکات از وزارت مالیه.
 ۴. یک نفر کارشناس از معینیت پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات.
 ۵. یک نفر کارشناس از وزارت تجارت و صنایع.
 ۶. یک نفر کارشناس امور حقوقی از وزارت عدلیه.
- بموجب ماده هشتم این قانون، اعضای کمیته مندرجه فقره (۱) این ماده، از طرف وزرای مربوط برای مدت چهار سال تعیین میگردند. رئیس کمیته از میان اعضای آن به اکثریت آرای اعضاء برای مدت دو سال انتخاب می گردد.

- (۳) جلسات کمیته با حضور دوسوم اعضای آن دایر می گردد.
- (۴) تصامیم کمیته در جلسات، با اکثریت آرای اعضای آن، اتخاذ و در کتاب مخصوص ثبت می گردد.
- (۵) هرگاه عضو کمیته، وظایف محوله را به وجه احسن انجام ندهد، وزیر مبارزه با مواد مخدر می تواند تعویض وی را از مرجع مربوطه مطالبه نماید.
- (۶) نحوه فعالیت و اجراءات مربوط به کمیته، در مقرر یا طرزالعمل جداگانه تنظیم می گردد.

مطلب دوم: وظایف و صلاحیت های کمیته تنظیم مواد مخدر:

ماده نهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، وظایف و صلاحیت های کمیته تنظیم مواد مخدر را چنین تنظیم نموده است:

- (۱) کمیته دارای وظایف و صلاحیت های ذیل می باشد:

- ۱- درج نمودن نام مواد مخدر در جدول های شماره (۱، ۲، ۳، و ۴) منضمه این قانون حذف نمودن نام مواد مخدر از جداول مذکور و انتقال آن از یک جدول به جدول دیگر.
 - ۲- بررسی در خواست های اشخاص متقاضی جوازنامه و اجازه نامه مندرج این قانون.
 - ۳- اعطای جوازنامه و اجازه نامه به اشخاص متقاضی، تعلیق و لغو، آن مطابق احکام این قانون.
 - ۴- نظارت و کنترل بر فعالیت های اشخاص دارنده جوازنامه و اجازه نامه مندرج جزء ۳ این فقرة و معرفی متخلفین به مراجع عدلی و قضایی.
 - ۵- دریافت و بررسی گزارش فعالیت های اشخاص دارنده جوازنامه و اجازه نامه مندرج این قانون و ارایه نتایج آن به وزارت مبارزه با مواد مخدر.
- (۲) کمیته مکلف است از اجراءات و فعالیت های مربوط، طور ربعوار و سالانه، به وزارت مبارزه با مواد مخدر و وزارت صحت عامه و سایر ارگان ذیربط گزارش دهد.
- (۳) کمیته مکلف است هدیای وزارت های مبارزه با مواد مخدر، صحت عامه و سایر ارگان های ذیدخل را که مطابق احکام اسناد تقنینی صادر گردیده باشند، رعایت نماید.
- قابل ذکر است که این کمیته در راستای انجام وظایف محوله، فعالیت های را انجام داده است که برخی از این فعالیت ها عبارتند از:
- تصویب ۲۳ طرز العمل و رهنمود در خصوص ادویه مخدر، سایکوتراپیک و پیریکرسرها که ازین میان دو طرز العمل و دو رهنمود آن تجدید، و توسط مقام وزارت منظور و در سایت وزارت نشرگردیده است.
 - مسوده مقرر تنظیم امور مربوط به مواد تحت کنترل که شامل سه فصل و ۳۰ ماده می باشد.
 - تخمین ادویه مخدر، روان گردان ها و مواد کیمیاوی تحت کنترل به همکاری وزارت صحت عامه.
 - ایجاد کمیته مختلط (یک نماینده از پولیس مبارزه علیه مواد مخدر، مدیر تنفیذ قانون ریاست مبارزه علیه مواد مخدر و یک نماینده از مدیریت ۵۵ ریاست امنیت ملی) در چهار زون کشور)

بلخ، هرات، ننگرهار و قندهار) جهت نظارت از روند مصرف مواد کیمیاوی در پروسس تولیدات کارخانجات.^۱

فعالیت شماره (۳)

سوال مباحثوی:

آیا وظایف و صلاحیت کمیته تنظیم مواد مخدر که در ماده نهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات تصریح گردیده با تخصص اعضای این کمیته که در ماده هشتم این قانون بیان شده است مطابقت می‌کند؟

گفتار چهارم: مراجع کشف، تحقیق و محاکمه جرایم مواد مخدر:

رسیدگی به جرایم مواد مخدر، مراحل مختلفی را طی می‌کند؛ از کشف، آغاز و مرحله گرفتاری، تحقیق و توجیه اتهام را سپری نموده و با صدور حکم مبنی بر براءت یا الزامیت متهم، خاتمه می‌یابد که در این مسیر، پولیس، خارنوالی و محاکم، هر یک - بالترتیب - نقش و اجراءات خود را ادا می‌کنند، که در اینجا هر یک از این مراجع، نقش و اجراءات آنها را در مطالب جداگانه توضیح می‌دهیم.

مطلب اول: پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، و سایر مراجع ضبط و گرفتاری:

مطابق فقره (۱) ماده ۸۰ قانون اجراءات جزائی ۱۳۹۳، «کشف جرم توسط پولیس و موظف امنیت ملی صورت می‌گیرد.» و مطابق جزء ۱۸ ماده ۵ قانون پولیس ۱۳۸۸، «کشف جرایم و جلوگیری از وقوع آن از وظائف پولیس می‌باشد.» کشف جرایم مواد مخدر و جلوگیری از آن نیز شامل صلاحیت های پولیس مندرج مواد فوق الذکر می‌باشد. علاوه بر پولیس مندرج قوانین فوق الذکر، پولیس اختصاصی

^۱ - <http://mcn.gov.af/fa/page/۱۸۳۶/۵۱۲۹/object-objectobject-objectdrug-regulation-committee>

بنام پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات نیز وجود دارد که وظائف و صلاحیت های آن در ماده ۱۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، تنظیم شده است. علاوه بر آن، در ماده ۱۴ این قانون از قطعه خاص پولیس مبارزه با مواد مخدر، و در ماده ۱۵ آن از مراجع ضبط و گرفتاری نام برده شده است.

۱ - پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، وظائف و صلاحیت های آن:

پولیس مبارزه با مواد مخدر، پولیس اختصاصی است که وظایف و صلاحیت های آن در ماده ۱۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، تصریح شده است، این وظائف و صلاحیت ها مشتمل بر صلاحیت هایی چون کشف مواد مخدر، گرفتاری مظنونین، ضبط مواد مخدر، تخریب لابراتوارها و تأسیسات تولید مواد مخدر و مزارع نباتات مولد مواد مخدر می باشد.

پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، مظنونین جرایم مواد مخدر و مسکرات را خارنوالی ذیصلاح تسلیم می کند. همچنان اجراءات مربوط به گرفتاری و ضبط مواد مخدر و مسکرات و سایر اجراءات را به وزارت مبارزه با مواد مخدر و کمیسیون عالی طور ربعوار و سالانه گزارش می دهد.

به اساس فقره (۲) ماده ۱۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، "پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات مکلف است، مظنونین جرایم مواد مخدر و مسکرات، اسناد و مدارک مربوط را در خلال مدت حد اکثر (۷۲) ساعت بعد از گرفتاری، به خارنوالی ذیصلاح مندرج این قانون تسلیم نماید".

ملاحظه می شود که طبق قاعده عام، میعاد تسلیمی مظنونین جرایم مواد مخدر به خارنوالی مطابق فقره (۲) ماده ۱۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات نیز حد اکثر (۷۲) ساعت، تعیین گردیده است، اما بر اساس فقره (۳) ماده (۱۳) قانون مذکور، میعاد تسلیمی در برخی حالات خلاف این اصل می باشد؛ و آن اینکه اگر مقدار مواد مخدر بیشتر از مقادیر مندرج (فقره ۱ ماده ۱۷) قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات باشد و در خارج از ساحه ولایت کابل کشف و مرتکبین آن گرفتار گردد، در آن صورت پولیس مبارزه با مواد مخدر می تواند در خلال (۷۲) ساعت بعد از کشف و گرفتاری راپور آن را به خارنوالی

محل وقوع جرم تسلیم نموده، مظنون و اسناد و مدارک مربوط را در خلال مدت حد اکثر (۱۵) روز بعد از گرفتاری به اداره پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات به کابل انتقال دهد. در صورتی که معاذیر موجه و قانونی مانع انتقال مظنون در مدت تعیین شده گردد، مدت تعیین شده، امتداد می یابد. البته بعد از تسلیمی مظنون مذکور به اداره پولیس مبارزه با مواد مخدر، همان میعاد (۷۲) ساعت قابل رعایت است، و تخلف از آن قابل پیگرد قانونی می باشد.

۲ - قطعه خاص پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات:

با وجود اینکه ماده سیزدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، وظایف و صلاحیت های پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات را مشخص و بیان می نماید، ماده چهاردهم این قانون وزارت داخله را مکلف می سازد تا به منظور مبارزه با مواد مخدر و اتخاذ اقدامات لازمه چون گرفتاری قاچاقبران، ضبط مواد مخدر، تخریب مزارع و... سایر اقدامات مورد نیاز، قطعه خاص پولیس مبارزه با مواد مخدر را در چوکات معینت مبارزه با مواد مخدر و مسکرات این وزارت و متناسب با چالش ها و نیازمندی ها، ایجاد نماید.

قطعه خاص مبارزه با مواد مخدر از حیث صلاحیت و موقف، تابع اداره مرکزی پولیس مبارزه با مواد مخدر می باشد و صلاحیت های این قطعه و اقدامات آن همانند یک گروپ ویژه مسلکی و یا ضربتی بیشتر جنبه اجرایی و عملی دارد، و همه آنرا تحت چتر اداره مرکزی پولیس مبارزه با مواد مخدر انجام می دهد.

فعالیت شماره (۴)

سوال مباحثوی:

فقره (۳) ماده ۱۴ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، تصریح می‌کند که "قطعه خاص مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، مزارع خشخاش، کوکا و بنگ دانه و لابراتوارها یا تأسیسات تولید مواد مخدر و مسکرات را بعد از تثبیت و تصویر برداری تخریب و مکان‌های فروش مشروبات الکولی را بعد از تثبیت و تصویر برداری، مهر و لاک می‌نماید".

وقتی قانونگذار در اجرای اقدامات مندرج فقره مذکور، مشخصاً از "قطعه خاص" نام می‌برد. سوال در این جا است که:

- آیا اعطای صلاحیت مندرج فقره فوق، منحصر به قطعه خاص مبارزه با مواد مخدر و مسکرات می‌باشد یا سایر بخش‌های پولیس مبارزه با مواد مخدر و سایر مراجع ذیربط، می‌توانند چنین اجرائتی را عملی سازند؟
- هرگاه چنین اقدامات توسط مرجع دیگری غیر از قطعه خاص، اجرا گردد، آیا اجرائت عملی شده، باطل پنداشته می‌شود؟

۳- سایر مراجع ضبط و گرفتاری:

در کنار پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات و قطعه خاص آن، قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، مراجع دیگری را تنظیم کرده است که می‌توانند مظنونین قاچاق مواد مخدر و مسکرات را گرفتار و مواد مخدر غیر قانونی، وسایل و تجهیزات و مواد مورد استعمال در تولید آن را ضبط نمایند، این مراجع طبق فقره (۱) ماده ۱۵ این قانون عبارتند از:

- ۱- پولیس سرحدی و سایر پولیس ملی.

۲- موظفین امنیت ملی.

۳- کارکنان مؤظف گمرکات.

۴- مؤظفین وزارت دفاع ملی.

مراجع فوق الذکر مکلف اند مظنونین گرفتار شده، مواد مخدر و مسکرات ضبط شده، وسایط، وسایل و سایر اشیایی ضبط شده، اسناد و مدارک مربوط را در مدت ۲۴ ساعت به پولیس مبارزه با مواد مخدر محل، تسلیم نمایند. پولیس مبارزه با مواد مخدر محل، نیز به نوبه خود مکلف است، راپور واقعه را در مدت ۲۴ ساعت ممکن به اداره مرکزی پولیس مبارزه با مواد مخدر وزارت مبارزه با مواد مخدر و خارنوالی ذیصلاح ارسال نماید.

همچنان وزارت دفاع ملی و ریاست عمومی امنیت ملی مکلف اند در مورد فعالیت های کشفی و عملیاتی خود در عرصه مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، به وزارت مبارزه با مواد مخدر و معینیت پولیس مبارزه با مواد مخدر اطلاع دهند.

پولیس سرحدی نیز مسؤولیت دارد به منظور ضبط مواد مخدر، مسکرات و جلوگیری از انتقال آن در سرحدات، تدابیر لازم را اتخاذ نموده و با پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، در عملیات های مبارزه با مواد مخدر و مسکرات در سرحدات، همکاری نماید.

مطلب دوم: خارنوالی های مبارزه با مواد مخدر و مسکرات:

صلاحیت تحقیق و اقامه دعوی در جرایم مواد مخدر حسب ماده شانزدهم و هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، از حیث مقدار مواد مخدر و مساحت زمین مزروعه تقسیم بندی شده است، طوری که فقره اول ماده هفدهم این قانون، مقادیری را مشخص نموده است که رسیدگی به جرایمی که مقدار مواد موضوع جرم و یا هم مساحت زمینی که در آن مواد مخدر زرع شده است، کمتر از همان مقدار تعیین شده باشد، رسیدگی به آن از صلاحیت خارنوالی ولایات، و بیشتر از مقدار تعیین شده از صلاحیت خارنوالی اختصاصی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات می باشد به این معنی که تحقیق و اقامه

دعوی در جرایم مواد مخدر و مسکرات را خارنوالی های اختصاصی و یا عادی (عمومی) به پیش می‌برند، که طی سطور بعدی، صلاحیت های هر یک بیان می‌شود.

فرع اول: خارنوالی اختصاصی مبارزه با مواد مخدر:

فقره (۱) ماده شانزدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، سال ۱۳۹۶، در زمینه تصریح می‌دارد: "خارنوالی مبارزه با جرایم و مواد مخدر و مسکرات منحصراً صلاحیت تحقیق و اقامه دعوی در جرایم قاچاق مواد مخدر و مسکرات مندرج فقره (۱) ماده هفدهم این قانون و جرایم مرتبط به آن می‌باشد".

با مراجعه به فقره (۱) ماده هفدهم این قانون، دیده می‌شود که هرگاه مقدار:

- ا. هیروین، مورفین، کوکائین یا مواد مرکب از آنها، بیش از یک کیلوگرام،
 - ب. تریاک یا ترکیب حاوی آن، بیش از ده کیلوگرام،
 - ج. چرس و بنگ دانه یا ترکیب حاوی مواد مندرج (جدول های شماره ۱، ۲، ۳ و ۴) منضمه این قانون، بیش از پنجاه کیلوگرام،
 - د. مسکرات بیشتر از دو صد لیتر،
 - ه. مساحت مزرعه نباتات مؤلد مواد مخدر بیشتر از پنجاه جریب،
 - و. سنتتیک بیشتر از ده گرم،
 - ز. استیک انهایدرایت بیشتر از پنج لیتر،
- باشد، در آن صورت رسیدگی به آن، از صلاحیت خارنوالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، می‌باشد.
- افزون برآن، طبق فقره های (۳، ۴ و ۵) همین ماده، خارنوالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، مکلفیت دارد تا:

- ا. در مورد جرایم قاچاق مواد مخدر و مسکرات و جرایم مرتبط به آن، عندالمطالبه به وزارت مبارزه بامواد مخدر، به طور ماهوار و سالانه اطلاع دهد.

ب. از ارسال دوسیه های نسبتی جرایم قاچاق مواد مخدر به محاکم، به وزارت مبارزه با مواد مخدر و مسکرات رسماً اطلاع دهد.

ج. یک نقل از فیصله های صادره محاکم را به وزارت مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، ارسال نماید.

فرع دوم: خارنوالی های عادی مبارزه با مواد مخدر:

فقره (۲) ماده شانزدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، در رابطه به آن عده مواد مخدر و یا مساحت زمین زراعتی که مقدار آن کمتر از مقدار مندرج فقره (۱) این ماده است، صراحتاً حکم می نماید که رسیدگی به همچو قضایا، تحقیق و اقامه دعوی در مورد آن، طبق احکام قانون، از صلاحیت خارنوالی ولایت مربوط می باشد.

در رابطه به تشکیل و صلاحیت خارنوالی های ولایات باید گفت: خارنوالی های ابتدائیه در مرکز ولایات و ولسوالی ها و نواحی شهری، چنانچه در ماده (۲۵) قانون تشکیل و صلاحیت خارنوالی نگاشته شده است، (موازی با محاکم ابتدائیه یا دیوان های ابتدائی جزائی محاکم) تحت اثر خارنوالی استیناف مربوط ایجاد گردیده، و طبق حکم ماده ۲۷ قانون مذکور تمام وظایف و صلاحیت بخش ها را در حوزه مربوطه اعمال می نماید، مگر اینکه به حکم قانون در حیطة صلاحیت خارنوالی استیناف یا ریاست های مرکزی قرار داشته باشد.

افزون بر تحقیق و اقامه دعوی در جرایم مواد مخدر، خارنوالی های ولایات نیز مکلفیت دارند تا:

أ. از ارسال دوسیه های مواد مخدر به محکمه، به ریاست مبارزه با مواد مخدر ولایت مربوطه، اطلاع دهند.

ب. یک نقل از فیصله های صادره محاکم را به وزارت مبارزه با مواد مخدر ارسال نمایند.

متن ماده شانزدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، در رابطه به صلاحیت تحقیق و اقامه دعوی در جرایم مواد مخدر چنین تصریح می دارد:

"(۱) خارنوالی مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات منحصراً صلاحیت تحقیق و اقامه دعوی در جرایم قاچاق مسکرات و مواد مخدر مندرج فقره (۱) ماده هفدهم این قانون و جرایم مرتبط به آن می باشد.

(۲) هرگاه مساحت کشت نباتات مولد مواد مخدر و مقدار مواد مخدر و مسکرات کمتر از مقادیر مندرج فقره (۱) ماده هفدهم این قانون باشد، تحقیق و اقامه دعوی در مورد آن طبق احکام قانون از صلاحیت خارنوالی ولایت مربوط می باشد.

(۳) خارنوالی مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات در مورد جرایم قاچاق مواد مخدر و مسکرات و جرایم مرتبط به آن، عندالمطالبه به وزارت مبارزه با مواد مخدر، ماهوار و سالانه اطلاع می دهد.

(۴) خارنوالی مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات از ارسال دوسیه های نسبتی جرایم قاچاق مواد مخدر به محاکم، به وزارت مبارزه با مواد مخدر رسماً اطلاع می دهد، در صورتی که مطابق احکام این قانون، رسیدگی قضیه از صلاحیت محکمه ولایت می باشد. خارنوالی محل از ارسال دوسیه به محکمه، به ریاست مبارزه با مواد مخدر ولایت مربوطه اطلاع می دهد.

(۵) خارنوالی یک نقل از فیصله های صادره محاکم را به وزارت مبارزه با مواد مخدر، ارسال می نماید."

فعالیت شماره (۵)

سوالات مباحثی:

سوال اول: پولیس مبارزه بامواد مخدر، مقدار یک کیلو گرام مورفین، ۵۰۰ گرام هیروین و ۱۲ کیلو گرام تریاک را در یکی از ولسوالی‌های ولایت (x)، با یکتن از قاچاقبران مواد مخدر، گرفتار کردند، در این حالت، تحقیق و اقامه دعوی علیه قاچاقبر مذکور، از صلاحیت:

الف: ثارنوالی اختصاصی مبارزه با مواد مخدر می باشد.

ب: از صلاحیت ثارنوالی ولایت (x) می باشد.

ج: قاچاق مورفین و هیروین از صلاحیت ثارنوالی ولایت (x)، و تریاک از صلاحیت ثارنوالی اختصاصی مواد مخدر می باشد.

د: قاچاق مورفین از صلاحیت ثارنوالی ولایت (x)، هیروین از صلاحیت ثارنوالی همان ولسوالی، و تریاک از صلاحیت ثارنوالی اختصاصی مبارزه با مواد مخدر می باشد.

سوال دوم:

فقره (۳) ماده شانزدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، صریحاً از ثارنوالی مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات، نام برده و این نهاد را مکلف می‌سازد تا "در مورد جرایم قاچاق مواد مخدر و مسکرات و جرایم مرتبط به آن، عندالمطالبه به وزارت مبارزه با مواد مخدر، ماهوار و سالانه اطلاع می‌دهد".

آیا این حکم بالای ثارنوالی‌های ولایات نیز قابل سریان بوده و آنان نیز در مقابل وزارت مواد مخدر چنین مسؤولیتی دارند یا خیر؟

مطلب سوم: محاکم رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات:

همان طوری که صلاحیت تحقیق و اقامه دعوی در رابطه به جرایم مواد مخدر و مسکرات ثارنوالی های اختصاصی و ثارنوالی غیر اختصاصی را داشتند، صلاحیت رسیدگی به قضایای مربوط به جرایم مواد مخدر و مسکرات نیز میان محاکم اختصاصی و محاکم غیر اختصاصی تقسیم شده است. هر یک از این محاکم را طور جداگانه توضیح می دهیم.

فرع اول: محکمه اختصاصی رسیدگی به جرایم مواد مخدر در مرحله ابتدائیه:

محکمه اختصاصی رسیدگی به جرایم مواد مخدر در مرحله ابتدائیه عبارت از محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم مواد مخدر می باشد. جرایمی که رسیدگی به آن از صلاحیت این محکمه می باشد در اجزای ۱ تا ۶ فقره (۱) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، چنین تصریح شده است:

" (۱) رسیدگی به جرایم مندرج این قانون در حالات ذیل، در تمام کشور از صلاحیت محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات، می باشد.

۱- هرگاه مقدار هیروئین، مورفین، کوکائین یا ترکیب حاوی این مواد، بیش از یک کیلوگرام، باشد.

۲- هرگاه مقدار تریاک یا ترکیب حاوی این ماده، بیش از ده کیلوگرام باشد.

۳- هرگاه مقدار چرس و بنگ دانه یا ترکیب حاوی مواد مندرج (جدول های شماره ۱، ۲، ۳ و ۴)

منضمه این قانون، به استثنای هیروئین، مورفین کوکائین، و تریاک (بیش از پنجاه کیلوگرام باشد.

۴- هرگاه مقدار مسکرات بیشتر از دو صد لیتر باشد.

۵- هرگاه مساحت مزرعه نباتات مؤلد مواد مخدر بیشتر از پنجاه جریب باشد.

۶- هرگاه مقدار سنتتیک بیشتر از ده گرم و مقدار استیک انهایدرایت بیشتر از پنج لیتر باشد.

فرع دوم: محاکم غیر اختصاصی مبارزه با مواد مخدر:

محکمه غیر اختصاصی رسیدگی به جرایم مواد مخدر در مرحله ابتدائیه عبارت از دیوانهای امنیت عامه محاکم ابتدائیه می باشد. جرایمی که رسیدگی به آن از صلاحیت این دیوانها می باشد در فقره (۳) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، چنین تصریح شده است:

"هرگاه مساحت مزرعه نباتات مولد مواد مخدر و یا مقدار مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آن کمتر از مقادیر مندرج فقره (۱) این ماده (ماده هفدهم) باشد، رسیدگی ابتدائی قضیه، طبق احکام قانون، از صلاحیت دیوان های امنیت عامه محاکم ابتدائیه ... می باشد."

فرع سوم: محاکم رسیدگی به جرایم مبارزه با مواد مخدر در مرحله استینافی:

رسیدگی استینافی به جرایم مواد مخدر نیز توسط یکی از محاکم استیناف صورت می گیرد، که عبارت اند از: ۱- محکمه استیناف مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات. ۲- دیوان های امنیت عامه محاکم استیناف ولایات.

۱- محکمه استیناف مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات: طوری که قبلاً تذکر به عمل رفت، رسیدگی به جرایم مندرج اجزای ۱ تا ۶ فقره (۱) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، در مرحله ابتدائیه، از صلاحیت محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات، می باشد، و در مرحله استینافی از صلاحیت محکمه استیناف جرایم مواد مخدر و مسکرات، می باشد.

فقره (۲) ماده هفدهم قانون مذکور در زمینه چنین تصریح می کند: "محکمه استیناف جرایم مواد مخدر و مسکرات، حایز صلاحیت رسیدگی استینافی جرایم مندرج فقره (۱) این ماده می باشد."

نوت: از مطالعه مواد فوق، پی بردیم که محاکم اختصاصی رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات، هم در مرحله ابتدائی و هم در مرحله استینافی وجود دارد.

۲- محاکم استیناف ولایات: طوری که قبلاً گفتیم: هرگاه مساحت مزرعه نباتات مولد مواد مخدر و یا مقدار مواد مخدر و مسکرات کمتر از مقادیر مندرج اجزای ۱ تا ۶ فقره (۱) ماده هفدهم باشد، رسیدگی ابتدائی قضیه از صلاحیت دیوان های امنیت عامه محاکم ابتدائیه می باشد. رسیدگی استینافی قضایای مذکور از صلاحیت محاکم استیناف ولایات می باشد.

فقره (۴) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات چنین تصریح می کند: «محاکم استیناف ولایات، حایز صلاحیت رسیدگی استینافی جرایم مندرج فقره (۳) این ماده (ماده هفدهم) می باشد».

فرع چهارم: دیوان رسیدگی به جرایم مبارزه با مواد مخدر در مرحله فرجامی:

در مرحله فرجام، مطابق به فقره (۵) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات: «دیوان امنیت عامه ستره محکمه در مرحله فرجام خواهی حایز صلاحیت رسیدگی جرایم مواد مخدر و مسکرات می باشد».

نتیجه گیری بخش اول:

بعد از بحث و بررسی در رابطه به مفهوم مواد مخدر و منابع ملی و بین المللی مبارزه با مواد مخدر، و بعد از تحلیل مواد ۱۲ تا ۱۷ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، سال ۱۳۹۶، در رابطه به نهادهای مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، نهادهای تنظیم کننده مواد مخدر، و نهادهای رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات، به نتایج زیر رسیدیم:

- ۱- مواد مخدر، هر آن مواد خام یا ساخته شده ای است، که حاوی عناصر تحریک کننده یا تسکین دهنده بوده، در غیر موارد طبی یا صنعتی استعمال و مصرف آن ها باعث معتاد شدن و دگرگونی در سطح هوشیاری مغز مصرف کننده آن گردیده، اضرار جسمی، روحی یا اجتماعی آن بالای فرد و جامعه ظاهر گردد". مواد مخدر در جزء ۱ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، چنین تعریف شده است: «مواد مخدر: نباتات، مواد یا مرکباتی است که در جدول های شماره (۱، ۲، ۳ و ۴) منضمه این قانون تنظیم و تصنیف گردیده اند».
- ۲- در عرصه ملی، منابع متعدد مبارزه با مواد مخدر وجود دارند که مشتمل بر قانون اساسی، قوانین عادی، رهنمودها و طرز العمل ها می باشد؛ قوانین نافذ در این عرصه عبارت از قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، منتشره جریده رسمی ۱۲۸۴ مؤرخ ۵ حوت ۱۳۹۶، و قانون اجراء جزائی، منتشره جریده رسمی شماره ۱۱۳۲ مؤرخ ۱۵ ثور ۱۳۹۳ می باشد. افزون بر قوانین مذکور، برخی از رهنمودها و طرز العمل ها از طرف کمیته تنظیم مواد مخدر، تهیه گردیده است، که از چهار رهنمود و سه طرز العمل در این جزوه آموزشی نام برده شده است.
- ۳- در عرصه بین الملل، در رابطه به مواد مخدر، سه سند مهم وجود دارد که عبارت اند از: پرتوکول یگانه ۱۹۶۱، کنوانسیون داروهای روانگردان ۱۹۷۱، و موافقتنامه ویانا ۱۹۸۸ یا موافقتنامه سازمان ملل برای مبارزه علیه قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان، مصوب دسامبر ۱۹۸۸ در ویانا.

۴- نهاد های مبارزه با مواد مخدر، تنظیم مواد مخدر و رسیدگی به جرایم مواد مخدر در افغانستان عبارت اند از: وزارت مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، کمیته تنظیم مواد مخدر و مسکرات، پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، خازنوالی های مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، و محاکم رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات.

۵- وزارت مبارزه با مواد مخدر، مسؤولیت هماهنگی امور مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، تطبیق استراتژی ملی کنترل مواد مخدر و پالیسی های مربوطه و نظارت از آنها را در همکاری با سایر وزارت ها و ادارات ذیربط به عهده داشت که اکنون این وزارت منحل و با وزارت داخله مدغم گردیده است و این سؤولیت ها به معینیت مبارزه با ماد مخدر وزارت امور داخله منتقل گردیده است.

۶- قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، مصوب سال ۱۳۹۶، جهت اجرای بهتر این قانون، تشکیل یک کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر را پیشبینی نموده است. این کمیسیون متشکل از یک رئیس و ۲۴ عضو می باشد. رئیس جمهور یا یکی از معاونین وی در رأس این کمیسیون قرار دارد، وزیران تمام وزارت خانه ها به استثنای وزارت ترانسپورت و وزارت اقوام و قبایل، لوی خازنوال و رئیس دیوان جزای عمومی ستره محکمه، رئیس عمومی امنیت ملی، رئیس اداره مستقل ارگان های محلی، رئیس عمومی اداره محیط زیست و رئیس عمومی بانک مرکزی افغانستان، اعضای کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر می باشند. پیشبرد امور اداری و سکرتریت کمیسیون عالی به عهده ریاست هماهنگی با ارگانهای تنفیذ قانون، می باشد. وظایف و صلاحیت های کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر در ماده ششم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶ تصریح گردیده است.

۷- علاوه بر کمیسیون عالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، کمیسیون های ولایتی و ولسوالی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، تحت ریاست والیان و ولسوالان ایجاد گردیده است.

۸- کمیته تنظیم مواد مخدر مطابق قانون مبارزه علیه مواد مخدر سال ۱۳۸۴، ایجاد گردیده است. وظائف و صلاحیت های آن در قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات سال ۱۳۹۶، تصریح گردیده است.

۹- مراجع رسیدگی به جرایم مواد مخدر متشکل از پولیس، خازنوالی ها و محاکم می باشند؛ پولیس مبارزه با مواد مخدر، پولیس اختصاصی است که وظایف و صلاحیت های آن در ماده ۱۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، تصریح شده است. همچنان ماده چهاردهم این قانون، وزارت داخله را مکلف ساخته است تا بمنظور مبارزه با مواد مخدر و اتخاذ اقدامات لازم چون گرفتاری قاچاقبران، ضبط مواد مخدر، تخریب مزارع و سایر اقدامات مورد نیاز، قطعه خاص پولیس مبارزه با مواد مخدر را در چوکات معینت مبارزه با مواد مخدر و مسکرات این وزارت ایجاد نماید. قطعه مذکور از حیث صلاحیت و موقف، تابع اداره مرکزی پولیس مبارزه با مواد مخدر می باشد.

۱۰- در کنار پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات و قطعه خاص آن، قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، مراجع دیگری را تنظیم کرده است که می توانند مظنونین قاچاق مواد مخدر و مسکرات را گرفتار و مواد مخدر غیر قانونی، وسایل و تجهیزات و مواد مورد استعمال در تولید آن را ضبط نمایند، این مراجع طبق فقره (۱) ماده ۱۵ این قانون عبارت از پولیس سرحدی و سایر پولیس ملی، موظفین امنیت ملی، کارکنان مؤلف گمرکات، و موظفین وزارت دفاع ملی، می باشند.

۱۱- صلاحیت تحقیق و اقامه دعوی در جرایم مواد مخدر حسب ماده شانزدهم و هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، از حیث مقدار مواد مخدر و مساحت زمین مزروعه، به خازنوالی های ولایات، و خازنوالی اختصاصی مبارزه با مواد مخدر و مسکرات تقسیم می شوند که هرکدام در ساحه خود، وظائف و صلاحیت های خود را دارند.

- ۱۲- صلاحیت رسیدگی به قضایای مربوط به جرایم مواد مخدر و مسکرات میان محاکم اختصاصی و محاکم غیر اختصاصی تقسیم شده اند که عبارت اند از:
- محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم مواد مخدر، که صلاحیت رسیدگی به جرایم مواد مخدر مندرج فقره (۱) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، در مرحله ابتدائیه را دارد.
 - دیوانهای امنیت عامه محاکم ابتدائیه، که صلاحیت رسیدگی به جرایم مواد مخدر مندرج فقره (۳) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، در مرحله ابتدائیه را دارد.
 - محکمه استیناف مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات، که صلاحیت رسیدگی به جرایم مندرج فقره (۱) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، در مرحله استینافی را دارد.
 - محاکم استیناف ولایات، که صلاحیت رسیدگی به جرایم مواد مخدر مندرج فقره (۳) ماده هفدهم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، در مرحله استینافی را دارد.
 - دیوان امنیت عامه ستره محکمه در مرحله فرجام خواهی حایز صلاحیت رسیدگی جرایم مواد مخدر و مسکرات می باشد.

بخش دوم

جرایم قاچاق مواد مخدر

اهداف:

در پایان این بخش، اشتراک کننده گان قادر خواهند بود تا:

- ☞ مفهوم، قاچاق مواد مخدر را توضیح دهند؛
- ☞ جرایم قاچاق مواد مخدر را لست نمایند؛
- ☞ عناصر جرم قاچاق مواد مخدر را تشخیص دهند؛ و
- ☞ مجازات مرتکبین جرایم مربوط به قاچاق مواد مخدر را شناسایی و تطبیق نمایند.

عناوین:

۱. مفهوم قاچاق مواد مخدر.
۲. ارکان جرم قاچاق مواد مخدر.
۳. جزایهای جرم قاچاق مواد مخدر.

بخش دوم

جرایم قاچاق مواد مخدر

بخش دوم این جزوه آموزشی، شامل سه مبحث می‌باشد: در مبحث اول، مفهوم جرم قاچاق مواد مخدر، در مبحث دوم، عناصر جرم قاچاق مواد مخدر، و در مبحث سوم، مجازات قاچاق مواد مخدر، بیان می‌شود.

مبحث اول: مفهوم قاچاق مواد مخدر:

ضمن این مبحث نخست تعریف لغوی و اصطلاحی حقوقی قاچاق، سپس مفهوم قاچاق مواد مخدر در قوانین افغانستان ضمن دو گفتار توضیح می‌گردد:

گفتار اول: تعریف لغوی و اصطلاحی قاچاق:

در این گفتار نخست معنی لغوی واژه قاچاق، سپس معنی آن در اصطلاح حقوق دانان بیان می‌گردد.

مطلب اول: تعریف لغوی قاچاق:

واژه قاچاق در اصل ریشه ترکی دارد و در لغتنامه‌ها و فرهنگ‌های فارسی چنین تعریف گردیده است: "قاچاق برده، ربوده و آنچه ورود آن به کشور یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است".^۱

در فرهنگ عمید قاچاق چنین تعریف گردیده است: "قاچاق مأخوذ از ترکی، تردستی، کاری که پنهانی و با تردستی انجام شود، خرید و فروش کالاهایی که ورود یا صدور آن‌ها ممنوع است"^۲.

^۱ - لغتنامه دهخدا، سرواژه «قاچاق».

^۲ - فرهنگ عمید، سرواژه «قاچاق»، ص: ۷۸۴.

در علم اقتصاد به صورت مشخص به ورود و خروج کالا که مخفیانه از مرزهای کشور وارد یا خارج شود، قاچاق می‌گویند. کالای اقتصادی که مورد قاچاق قرار می‌گیرد را کالای قاچاق می‌نامند. شخص یا اشخاصی که مبادرت به انجام قاچاق می‌کنند را قاچاقچی یا سوداگر می‌گویند^۱.

مطلب دوم: تعریف قاچاق در اصطلاح حقوقی:

در "کنوانسیون بین المللی کمک های متقابل اداری به منظور پیشگیری تجسس و جلوگیری از تخلفات گمرکی"^۲ مصوب اکتوبر سال ۱۹۷۷ شورای همکاری گمرکی در کشور نایروبی واژه قاچاق را چنین تعریف نموده است:

مطابق بند (ت) ماده اول این کنوانسیون: "اصطلاح قاچاق عبارت از تقلب گمرکی است که شامل گذراندن مخفیانه کالا به هر طریقی از مرزهای گمرکی می باشد"^۳. که بدان وسیله شخص موجب اغفال گمرک و فرار از پرداخت تمام یا بخشی از مالیات و عوارض مربوط به ورود یا صدور شده یا اجرای ممنوعیت ها و محدودیت های موضوع قانون امور گمرکی را نادیده گرفته و یا منافی مغایر با قانون امور گمرکی به دست آورد.

قبل از ارائه تعریف حقوقی دقیق قاچاق باید گفت که معیار اصلی جرم انگاری (قاچاق) - خواه قاچاق مواد مخدر باشد یا سایر کالاها- اصل صدمه است (Harm Principle). هر دولتی برای جرم انگاری عملی که باعث ورود صدمه یا ایجاد خطر غیر قابل پذیرش به دیگران می شود توجیهاتی فراوانی دارد.

در جرم انگاری قاچاق، می توان ورود صدمه را هم به جامعه و هم به دولت مشاهده کرد؛ مثل فرار از اعمال نظارت ها و عدم اخذ مجوزهای قانونی، محروم ساختن دولت ها از بخشی از درآمد های خود

^۱ - سایت: ویکی پدیا، دانشنامه آزاد. <https://fa.wikipedia.org/wiki/%D9%A2%DA%AV%DA%86%DA%AV%D9%A2>

۱. INTERNATIONAL CONVENTION ON MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE FOR THE PREVENTION, INVESTIGATION AND REPRESSION OF CUSTOMS OFFENCES (Nairobi, 9 June 1977)

۲. Article ۱: (d) the term "smuggling" means Customs fraud consisting in the movement of goods across a Customs frontier in any clandestine manner.

(درآمد های گمرکی).... و غیره.

باتوجه به آنچه گفته شد می توان واژه قاچاق را در اصطلاح حقوقی به مفهوم عام این گونه تعریف کنیم: "قاچاق، وارد کردن کالا به کشور یا صادر کردن آن، بدون رعایت تشریفات قانونی است به نحوی که منجر به فرار از پرداخت مالیات و عوارض مقرر دولت و یا فرار از نظارت های قانونی شود"^۱.

گفتار دوم: مفهوم قاچاق مواد مخدر در قوانین افغانستان:

کود جزای افغانستان در جزء ۲ ماده ۲۹۹، قاچاق مواد مخدر و مواد روان رونگردان را تعریف نموده است. همچنان قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات که بعد از کود جزا نافذ شده، قاچاق مواد مخدر را در جزء دوم ماده سوم، چنین تعریف نموده است: «قاچاق مواد مخدر: زرع نباتات مؤلد مواد مخدر و تولید، تهیه، پروسس، خرید، فروش، نگهداشت، توزیع، کمیشن کاری، واردات، صادرات، حمل و نقل (ترافیک)، عرضه، استعمال، ذخیره، یا اخفاء مواد مخدر و روان گردان مندرج جدول های شماره (۱، ۲، و ۳) منضمه این قانون یا مرکب حاوی آنها و یا فعالیت در مورد هر ماده کیمیاوی اولیه (پریکرسر) مندرج جدول شماره (۴) منضمه این قانون، به منظور استعمال در تولید و ترکیب غیر قانونی مواد مخدر روان گردان ها بدون جواز نامه و اجازه نامه مندرج این قانون، می باشد»^۲.

قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، قاچاق مواد مخدر را در اصطلاح قانونی آن به معنی وسیعی تعریف نموده و اعمالی را که قاچاق مواد مخدر پنداشته می شود در این تعریف بیان نموده است. که در عناصر تشکیل دهنده جرم قاچاق مواد مخدر به بحث و بررسی گرفته خواهند شد.

۱- قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، جریده رسمی شماره (۱۲۸۴) ۵ حوت سال ۱۳۹۶.

مبحث دوم: عناصر جرم قاچاق مواد مخدر:

هر جرم متشکل از سه عنصر عمومی (قانونی، مادی و معنوی) می‌باشد، و بعضی از جرایم دارای عناصر خاص نیز هستند که غالباً از نصوص قانون استنباط می‌شود.

گفتار اول: عنصر قانونی جرم قاچاق مواد مخدر:

مطابق ماده ۳۲ کود جزا، «عنصر قانون عبارت از تصریح عمل جرمی و جزای معین آن در این قانون می‌باشد.» مواد ۳۰۰ تا ۳۲۱ کود جزا، عنصر قانونی جرایم قاچاق و جرایم مرتبط به قاچاق مواد مخدر را تشکیل می‌دهد؛ به نحوی که جرم بودن قاچاق مواد مخدر و مواد روان گردان و سایر فعالیت های مرتبط با آن در ماده ۳۰۰، و جزا های معینه آن در مواد ۳۰۱ تا ۳۲۱ این قانون تصریح شده است.

نوت: احکام مندرج مواد ۳۳ تا ۵۳ و فقره های (۲، ۳ و ۴) ماه ۵۴ و مواد ۵۵ تا ۵۸ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات منتشره جریده رسمی شمار (۱۲۸۴) مؤرخ ۱۳۹۶/۱۲/۵ هـ ش. که دربرگیرنده جرایم و مجازات قاچاق مواد مخدر و مسکرات است، توسط فرمان تقنینی بنام «ایزاد در ماده ۹۱۶ کود جزا، منتشره جریده رسمی شماره (۱۲۸۶) مؤرخ ۱۵ حوت سال ۱۳۹۶، ملغی گردیده است.

گفتار دوم: عنصر مادی جرم قاچاق مواد مخدر:

حسب ماده ۳۳ کود جزا: «عنصر مادی جرم عبارت است از ارتکاب عمل مخالف قانون یا امتناع از اجرای عملی که قانون به آن حکم نموده است، به نحوی که ارتکاب یا امتناع منجر به نتیجه جرمی گردیده و رابطه سببیت میان عمل و نتیجه موجود باشد.»

نظر به تعریف فوق، عنصر مادی جرم شامل: فعل/ترک فعل^۱، نتیجه و رابطه سببیت می‌باشد. اما لزوماً این عناصر سه گانه در ارکان مادی تمام جرایم وجود ندارد، زیرا جرایم از حیث داشتن یا نداشتن نتیجه،

^۱ - در برخی موارد مانند عدم اطلاع دهی و عدم ممانعت در کشت زمین.

به جرایم نتیجه‌جوی و جرایم غیر نتیجه‌جوی تقسیم می‌شوند. در جرایم نتیجه‌جوی، تحقق نتیجه شرط تکمیل جرم است، اما در جرایم غیر نتیجه‌جوی، محض وقوع فعل بدون تحقق نتیجه‌ی آن، جرم پنداشته می‌شود. -جرایم غیر نتیجه‌جوی بنام جرایم فعل یا جرایم مطلق نیز یاد می‌شوند.

جرم قاچاق مواد مخدر (به استثنای جرم سوق دادن به اعتیاد اجباری) از جرایم مطلق (غیر نتیجه‌جوی) است. لهذا عنصر مادی آن شامل رفتار مادی (فعل) و موضوع جرم است که در زیر توضیح می‌گردد.

مطلب اول: رفتار مادی در جرم قاچاق مواد مخدر (فعل):

رفتار جرمی یکی از اجزای عنصر مادی جرم قاچاق مواد مخدر است، نخست رفتارهایی که در جزء ۲ ماده ۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات و در جزء ۲ ماده ۲۹۹ کود جزا، قاچاق مواد مخدر شمرده شده است ذکر می‌کنیم (الف)، سپس به شرح و توضیح این رفتارها می‌پردازیم (ب).

الف- رفتارهایی که جرم قاچاق مواد مخدر را تشکیل می‌دهد، در جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، و جزء ۲ ماده ۲۹۹ کود جزا، تصریح شده است:

این رفتارها را مطابق آنچه در جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، تصریح شده است ذکر می‌کنیم، زیرا این قانون بعد از کود جزا نافذ گردیده است:

- ۱- زرع نباتات مولد مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول‌های شماره (۲، ۱)، و (۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات؛
- ۲- تولید مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول‌های شماره (۲، ۱)، و (۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۳- تهیه مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول‌های شماره (۲، ۱)، و (۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۴- پروسس مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول‌های شماره (۲، ۱)، و (۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛

- ۵- خرید مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۶- فروش مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۷- نگهداشت مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۸- توزیع مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۹- کمیشن کاری مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۱۰- واردات مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۱۱- صادرات مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۱۲- حمل و نقل (ترافیک) مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۱۳- عرضه مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۱۴- استعمال مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۱۵- ذخیره مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛
- ۱۶- اخفاء مواد مخدر و روانگردان مندرج جدول های شماره (۲،۱، و ۳) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات یا مرکب حاوی آنها؛

۱۷- فعالیت در مورد هر مادهٔ کیمیاوی اولیه (پریکسر) مندرج جدول شماره (۴) منضمهٔ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات به منظور استعمال در تولید و ترکیب غیر قانونی مواد مخدر روانگردان ها بدون جوازنامه و اجازه نامهٔ مندرج قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات.

ب- شرح و توضیح رفتارهای جرمی قاچاق مواد مخدر مندرج جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶:

- زرع نباتات مولد مواد مخدر و روانگردان: زرع در لغت به معنی، رویاندن، شیار کردن، کشت کردن، آماده کردن زمین و بذر افشاندن است^۱. در موضوع مورد بحث، منظور از زرع، هر عمل زراعتی که مقصد آن پاشیدن دانه و گرفتن محصول مادهٔ مخدر باشد، زرع مواد مخدر گفته می‌شود، اعمال کشت، حفر، آبیاری، کود دهی، محصول برداری، جمع آوری و غیره کارهای مربوط، نیز شامل زرع مواد مخدر است.
- تولید: تولید نسبت به زرع، مفهوم وسیع‌تر دارد و شامل تمام اعمالی می‌شود که ماده را رشد می‌دهد. تولید اکثراً به جنبهٔ صنعتی بستگی دارد.
- تهیه: به معنی آماده ساختن، مهیاکردن و تدارک مواد مخدر است.
- پروسس: سیر، روند، پیشرفت تدریجی و مداوم، تهیه کردن و طی مراحل کردن.
- خرید: عقدی که به موجب آن، مادهٔ مخدر در مقابل ثمن (پول نقد یا جنس) بدست می‌آید.
- فروش: عقدی که به موجب آن مادهٔ مخدر در مقابل ثمن (پول نقد یا جنس) به شخص دیگر داده می‌شود.
- نگهداشت: خدماتی که کاربر با استفاده از آن می‌تواند برخوانی جاری را حفظ کند و در صورت تمایل دوباره آن را از سر گیرد.
- توزیع: فرایند رساندن کالا یا خدمات به دست دیگران است.

۱- راغب اصفهانی، المفردات، ج ۱، ص ۲۰۰.

- کمیشن کاری: وساطت میان فروشنده و مشتری، و کار به خاطر فائده آنها به مقصد انتقال ملکیت مواد مخدر از یک شخص به شخص دیگر.
- واردات: وارد نمودن مواد مخدر از خارج به افغانستان، خواه از طریق خشکه، دریا یا هوا باشد.
- صادرات: صادر نمودن مواد مخدر از افغانستان به کشور دیگر.
- حمل: حیازت و تحت تسلط داشتن مواد مخدر، حمل امکان دارد چندین شکل داشته باشد؛ خواه آنرا بدست گرفته باشد یا در قسمتی از بدن خود جابجا کرده باشد، مثل جیب، جراب، چنته وغیره.
- حمل و نقل (ترافیک): نوعی از حمل است لیکن همراه با سفر از یک مکان به مکان دیگر، مسافه را که انتقال دهنده طی میکند یا وسیله که توسط آن سفر میکنند، مهم نیست، چون امکان دارد سفر پیاده باشد یا توسط مرکب و یا وسایط نقلیه مختلف النوع دیگر، ولوکه اگر شخص بعضی حیوانات را به منظور انتقال مواد مخدر تربیه کند تا آنها بتوانند به تنهایی و بدون معیت شخص، مواد مخدر را انتقال دهند، این عمل هم نقل محسوب می شود، وق اچاقبران اکثر از این وسیله استفاده میکنند تا مورد تعقیب و اشتباه قرار نگیرند.
- عرضه: رایج ساختن ماده، خواه به طریقه عرضه نمونه آن باشد یا بیان مزیت های آن برای مردم، وتشویق آنها به خرید.
- استعمال: به کار بردن، استفاده کردن. مصرف کردن. منظور، مصرف کردن مواد مخدر است.
- ذخیره: پس انداز، اندوخته، چیز هان کرده، آنچه نگه داشت شود تا روزی به کار آید.
- اخفاء: پنهان کردن مواد مخدر از زیر نظر، مخفی کردن مواد مخدر به هر طریقه ای که باشد؛ خواه در کدام مکان مخفی کرده شود یا در جسم خود قاققبر و یا در داخل وسایط نقلیه وغیره.
- فعالیت در مورد هر ماده کیمیاوی اولیه (پریکرسر): فعالیت به خرج دادن؛ کوشیدن، کوشش کردن را گویند.

مادهٔ کیمیاوی اولیه (پریکرسر): مادهٔ است که در تولید یا پروسس مواد مخدر روانگردان، استعمال و در جدول شماره (۴) منضمهٔ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات تنظیم گردیده است.^۱

فعالیت شماره (۶)

سوال مباحثوی:

اگر اشتراک کننده‌ها، مصادیق قاچاق مواد مخدر، مندرج جزء ۲ ماده ۲۹۹ کود جزا را با مصادیق قاچاق مواد مخدر، مندرج جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، مقایسه کنند، می‌یابند که:

الف) انتقال و ارسال مواد مخدر، مطابق جزء ۲ ماده ۲۹۹ کود جزا، از مصادیق قاچاق مواد مخدر، شناخته شده است، در حالی که این دو رفتار، مطابق جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه علیه مواد مخدر و مسکرات، از مصادیق جرم قاچاق مواد مخدر، نمی‌باشد.

سوال: چرا قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، انتقال و ارسال مواد مخدر را از مصادیق قاچاق مواد مخدر ندانسته است؟

ب) استعمال مواد مخدر، در کود جزا، یکی از مصادیق قاچاق مواد مخدر، نیست، اما در قانون مبارزه علیه مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، رفتار مذکور یکی از مصادیق قاچاق مواد مخدر، شناخته شده است.

سوال: چرا قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، استعمال مواد مخدر را قاچاق شمرده است؟

ج) کود جزا در جزء ۲ ماده ۲۹۹، رفتارهای ذیل را در حکم قاچاق مواد مخدر دانسته است:

- ساخت وسایل و تجهیزات که در کشت یا تولید مواد مخدر استفاده می‌شود.

۱- مراجعه شود به جزء (۷) ماده ۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، جریده رسمی شماره (۱۲۸۴) ۵ حوت، سال ۱۳۹۶.

- حمل و نقل وسایل و تجهیزات که در کشت یا تولید مواد مخدر استفاده می شود.

- خرید و فروش و توزیع وسایل و تجهیزات که در کشت یا تولید مواد مخدر استفاده می شود.

سوال: رفتارهای فوق الذکر از دیدگاه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، چی حکم دارد؟

مطلب دوم: موضوع جرم قاچاق:

منظور از موضوع قاچاق مواد مخدر، چیزی است که این جرم برآن واقع می شود. نظر به صراحت جزء ۱ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، موضوع جرم قاچاق مواد مخدر عبارت از «نباتات، مواد و مرکبات مندرج جدول های شماره (۱، ۲، ۳ و ۴) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶»، یا به عبارت دیگر، موضوع قاچاق مواد مخدر عبارت از «مواد مخدر» است. بناءً، هرگاه رفتارهای جرمی مندرج جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، بالای «نباتات، مواد و مرکبات مندرج جدول های شماره (۱، ۲، ۳ و ۴) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶» واقع نشود، رفتار جرمی مذکور را نمی توان قاچاق مواد مخدر گفت. برای مثال: تولید، تهیه، پروسس، خرید، فروش، نگهداشت، توزیع، کمیشن کاری، واردات، صادرات، حمل و نقل (ترافیک)، عرضه، استعمال، ذخیره، یا اخفاء مواد انفجاری، جرم قاچاق مواد مخدر پنداشته نمی شود بلکه جرم مستقل دیگری است، رفتارهای متذکره بالای مواد انفجاری واقع شده است نه بالای مواد مخدر.

ناگفته نباید گذاشت که رفتارهایی زیادی وجود دارند که وصف قاچاق را به خود می گیرند، اما حتمی نیست که هر قاچاق، وصف جرمی قاچاق مواد مخدر را به خود بگیرد، بلکه وصف جرمی نظر به موضوع جرم، فرق می کند؛ قاچاق اموال تجارتي، قاچاق اطفال، قاچاق زنان به غرض فحشاگری، قاچاق اسلحه و غیره، هریک وصف جرمی جداگانه دارد. اما چیزی که موضوع بحث ما را در این جزوه آموزشی تشکیل می دهد، قاچاق مواد مخدر است، طوریکه در تعریف مواد مخدر توضیح داده شد، قانونگذار تمام مواد مخدر و روانگردان را ضمن جدول های شماره (۱، ۲، ۳ و ۴) منضمه قانون مبارزه

با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، تصنیف و تنظیم نموده است که موضوع جرم قاچاق مواد مخدر را تشکیل می‌دهد.

فعالیت شماره (۷)

فرضیه:

اگر پولیس نزد شخصی موادی را پیدا کند که در تهیه مواد مخدر، استفاده می‌شود، اما مواد مذکور در جدول های شماره (۱، ۲، ۳ و ۴) منضمه‌ی قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، درج نشده باشد، آیا شخص مذکور تحت تعقیب عدلی قرار می‌گیرد.

نتیجه و رابطه سببیت:

قسمیکه قبلاً تصریح گردید، جرم قاچاق مواد مخدر از جرایم غیر نتیجه‌جویی است؛ یعنی تحقق نتیجه، شرط تکمیل جرم قاچاق مواد مخدر نیست، بنابراین این، جرم مذکور با اجرای یکی از رفتارهای جرمی مندرج جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، تکمیل می‌گردد. برای مثال: فروش مواد مخدر یکی از رفتارهای جرمی قاچاق مواد مخدر است، این جرم به محض فروش مواد مخدر تکمیل می‌گردد، و صدمه رسیدن به عقل کسی، شرط تکمیل آن نیست.

گفتار سوم: عنصر معنوی جرم قاچاق مواد مخدر:

جرم قاچاق مواد مخدر از جرایم عمدی است. لهذا عنصر معنوی آن عبارت است از ارتکاب عنصر مادی جرم توأم با علم و اراده که متوجه تمام اجزای عنصر مادی باشد. لهذا در جرایم نتیجه‌جویی، علم به فعلی که جرم را به وجود می‌آورد، و علم به نتیجه جرم، شرط تحقق آن است، و اگر ارکان اختصاصی وجود داشته باشد آگاهی از آن نیز شرط است. اما در جرایم غیر نتیجه‌جویی، - مانند جرم مواد مخدر - علم به نتیجه جرم، شرط تکمیل آن نیست. (چون در این جرایم نتیجه عنصر جرم نیست)، بلکه علم به فعلی که جرم را به وجود می‌آورد و علم به ارکان اختصاصی جرم، کافی است. بنابراین این، مرتکب جرم قاچاق

مواد مخدر باید به تمام اجزای عنصر مادی جرم، علم داشته باشد. برای مثال: در صورت انتقال مواد مخدر (که جرم قاچاق مواد مخدر محسوب می‌شود)، مرتکب باید آگاه باشد از اینکه موادی را که انتقال می‌دهد مواد مخدر است، در غیر آن، عمل او جرم قاچاق مواد مخدر، محسوب نمی‌شود. به فرضیه زیر دقت کنید.

فعالیت شماره (۸)

فرضیه فرضی:

احمد از کابل به کندز سفر می‌کرد، یکی از دوستان او یک بیک کوچک که وزن آن در حدود دو کیلو بود برایش داد و گفت: در این بیک یکمقدار میوه خشک است، آنرا به برادرم در شهر کندز تسلیم کنید. پولیس در مسیر راه موتر حامل احمد را تلاشی کرد و بیک را باز کرد و دید که در داخل آن مواد مخدر جابجا شده است. آیا احمد به ارتکاب قاچاق مواد مخدر، قابل تعقیب عدلی است یا خیر؟

خلاصه اینکه جرم قاچاق مواد مخدر از جرایم عمدی است، علاوه بر اینکه مرتکب قصد ارتکاب جرم را دارد؛ باید به موضوع جرم علم داشته، و فعلی که جرم را به وجود می‌آورد با اراده آزاد و بدون جبر و اکراه انجام داده باشد.

علم و آگاهی مرتکب به جرم بودن عمل، شرط نیست زیرا علم به احکام قانون یک امر فرض شده است. به فرضیه زیر دقت کنید.

فعالیت شماره (۹)

فرضیه:

یکی از دوستان شاکر، یک مقدار مواد مخدر را به خانه او آورد و برایش گفت: این مواد در خانه شما باشد، من روز جمعه آیند می‌آیم و آنرا با خود می‌برم. شاکر با وجود اینکه می‌دانست که این مواد، مواد مخدر است اما نمی‌دانست (علم نداشت) که نگهداری مواد مخدر را قانون جرم پنداشته است. آیا شاکر به جرم قاچاق مواد مخدر، قابل تعقیب عدلی است؟

مبحث سوم: جزای قاچاق مواد مخدر:

این مبحث شامل دو گفتار است؛ در گفتار اول، جزاهای اصلی و جزاهای تبعی بیان می‌شود، و در گفتار دوم، جزای جرایمی که تحت قاچاق مواد مخدر قرار نمی‌گیرند، اما به سبب رابطه‌ی که با جرم قاچاق مواد مخدر دارند، تشریح می‌شود.

گفتار اول: جزای اصلی و جزای تبعی قاچاق مواد مخدر:

قاچاق مواد مخدر در مواد ۳۰۰ تا ماده ۳۲۱ کود جزا، جرم انگاری گردیده و جزای آن تعیین شده است. جزای جرم قاچاق مواد مخدر حسب نوعیت و کمیت مواد قاچاق شده، متفاوت می‌باشد. جزای جرم قاچاق مواد مخدر، مشتمل بر جزای اصلی (حبس و جزای نقدی)، جزای تبعی و جزای تکمیلی (مصادره) می‌باشد.

مطلب اول: جزاهای اصلی جرم قاچاق مواد مخدر:

جزاهای اصلی جرم قاچاق مواد مخدر در کود متضمن حالات ذیل می‌باشد

۱. جزای کشت نباتات مولد مواد مخدر و مواد روان گردان. ماده ۳۰۱ کود جزا.
۲. جزای قاچاق هیروئین، مورفین، و کوکائین. ماده ۳۰۲ کود جزا.
۳. جزای قاچاق اسیتیک انهایدرایت و سنتیتیک. ماده ۳۰۳ کود جزا.
۴. جزای قاچاق تریاک. ماده ۳۰۴ کود جزا.
۵. جزای قاچاق چرس. ماده ۳۰۵ کود جزا.
۶. جزای قاچاق مواد مندرج جدول های قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن. ماده ۳۰۶ کود جزا.
۷. مجازات مالک و رهن گیرنده. ماده ۳۰۷ کود جزا.

توضیح:

از جمله موارد هفتگانه‌ی فوق، دو مورد آن (مواد ۳۰۱ و ۳۰۶ کود جزا) نیاز به توضیح دارد. سایر موارد، واضح است.

الف) توضیح ماده ۳۰۱ کود جزا:

در ماده ۳۰۱ کود جزا، دو نکته قابل بحث است:

اول: نظر به فقره‌های (۱) و (۲) ماده ۳۰۱ کود جزا، شخصی که مالک زمین نبوده و به حیث دهقان، زمین را برای خود یا مالک، گروگیرنده یا اجاره گیرنده، بنگ دانه، خشخاش یا کوکا، کشت نماید با نظرداشت مساحت مزرعه، مجازات می‌شود.

مساحت زمین و مقدار جزاها در فقره‌های مذکور بیان شده است که نیازی به تکرار آن نیست، اما نکته قابل ذکر این است که دهقان هیچگاه نمی‌تواند زمین شخص دیگری را بدون اجازه یا دستور او، چیزی کشت کند، بلکه مالک زمین، گروگیرنده یا اجاره گیرنده زمین، کسانی هستند که دهقان را برای کشت بنگ دانه، خشخاش یا کوکا، استخدام می‌کنند اما چرا آنها به جزاهای مندرج فقره‌های مذکور، مجازات نمی‌شوند؟ آیا به نظر شما این یک اشکال نیست؟ شما می‌توانید برای رفع این اشکال به فقره (۱) ماده ۳۰۷ کود جزا مراجعه کنید.

فعالیت شماره (۱۰)

فرضیه‌ها:

فقره (۲) ماده ۳۰۷ کود جزا را دقیق مطالعه کنید و به فرضیه‌های ذیل پاسخ دهید.

فرضیه اول: شخص (الف) زمین ملکیت خود را به شخص (ب) به منظور کشت گندم به اجاره داد اما شخص (ب) آنرا بنگ دانه کشت کرد. شخص (الف) از این موضوع آگاه شد اما ممانعت نکرد و به مراجع مسئول نیز اطلاع نداد. در این قضیه، کی‌ها مرتکب جرم قاچاق مواد مخدر شده‌اند؟

فرضیه دوم: شخص (ج) زمین ملکیت خود را به شخص (د) به منظور کشت پنبه به اجاره داد اما اجاره گیرند آنرا خشخاش کشت کرد. شخص (ج) از این موضوع آگاه شد و به مراجع مسئول اطلاع داد. در این قضیه، کی‌ها مرتکب جرم قاچاق مواد مخدر شده اند؟

فرضیه سوم: شخص (ه) زمین ملکیت خود را به شخص (و) به منظور کشت برنج، به گرو داد. شخص (و) آنرا در اختیار شخص (ز) گذاشت تا از آن برای امرار معیشت خود استفاده کند. شخص (ز) آنرا کوکا کشت کرد. مالک زمین ممانعت کرد، اما گروگیرنده برای او گفت: زمین شما نزد من گرو است، شما حق مداخله را ندارید. مالک زمین، خاموش ماند و به مراجع مسئول اطلاع نداد. در این قضیه، کی‌ها مرتکب جرم قاچاق مواد مخدر شده اند؟

دوم: فقره (۳) ماده ۳۰۱ کود جزا: "(۳) هرگاه عمل کشت در احوال مندرج فقره های (۱ و ۲) این ماده توسط مالک، گروگیرنده یا اجاره گیرنده ارتکاب گردد، مرتکب با نظر داشت مساحت مزرعه به دوچند مجازات پیشینی شده فقره های (۱ و ۲) این ماده، محکوم می‌گردد".

فعالیت شماره (۱۱)

قضیه فرضی:

فقره (۳) ماده ۳۰۱ کود جزا را به دقت مطالعه نمایید و به سوال زیر پاسخ بدهید:

شخص (x) که مالک زمین است، هشت بسوه زمین خود را بنگ دانه کشت نموده است، و شخص (y) که نیز مالک زمین خود است، یک بسوه زمین خود را خشخاش کشت نموده است. محکمه می‌خواهد کشت کننده بنگ دانه را به جزای نقدی و کشت کننده خشخاش را به حبس محکوم نماید، جزای هر یک را مطابق حکم مندرج فقره (۳) ماده ۳۰۱ کود جزا. و جزء ۱ فقره (۱) و جزء ۱ فقره (۲) ماده ۳۰۱ کود جزا، مشخص کنید؟

ب) توضیح ماده ۳۰۶ کود جزا:

در ماده ۳۰۶ کود جزا، از جدول های قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، نام برده شده است، اما قانون مذکور اکنون ملغی است، و جای آنرا قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶ (که بعد از کود جزا، نافذ شده) گرفته است، و جدول های قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، به قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶ انتقال کرده است. بنابراین، جزاهای پیش‌بینی شده در ماده ۳۰۶ کود جزا، بر قاچاق مواد مندرج جدول های قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، قابل تطبیق است.

مطلب دوم: جزای تبعی جرم قاچاق مواد مخدر:

مطابق ماده ۱۷۱ کود جزا، «جزای تبعی مجازاتی است که به تبعیت از جزای اصلی بالای محکوم علیه به حکم قانون تطبیق می‌گردد، بدون این که در حکم محکمه به آن تصریح شده باشد.»

فعالیت شماره (۱۲)**سوال مباحثی:**

جزاهای مندرج مواد ۳۰۱ تا ۳۰۷ کود جزا را به دقت مطالعه کنید، و بگوئید که مرتکبین جرایم مواد مخدر در کدام موارد، علاوه بر جزای اصلی، به جزای تبعی نیز محکوم می‌شوند.

مطلب سوم: جزای تکمیلی جرم قاچاق مواد مخدر:

قانونگذار علاوه بر جزاهای اصلی و تبعی، جزای تکمیلی (مصادره) را نیز برای جرایم قاچاق مواد مخدر، پیش‌بینی نموده است. تحت این عنوان، نخست احکام عمومی مصادره، سپس مصادره‌ی وجوه و دارایی های مربوط به جرم مواد مخدر را توضیح می‌دهیم:

الف) احکام عمومی مصادره:

- مصادره صرف در مواردی که در قانون، پیش‌بینی شده است، حکم شده می‌تواند.

- مصادره، شامل اموال منقول و غیر منقول محکوم علیه و سایر اشیای جرمی می باشد.
- ملکیت محکوم علیه که برای اعاشه، اباته و سایر مصارف تأمین معیشت وی و خانواده اش مورد نیاز باشد، مصادره شده نمی تواند.
- حکم به مصادره، حقوق اشخاص ثالث را که صاحب حسن نیت باشند، اخلال نمی کند.

(ب) مصادره وجوه و دارایی های مربوط به جرایم مواد مخدر:

مصادره وجوه و دارایی های مربوط به جرایم مواد مخدر در ماده ۳۲ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶ و ماده ۳۰۸ کود جزا، پیش بینی شده است. بر مبنای حکم ماده ۳۲ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، تمام وجوه و دارایی های منقول و غیر منقول که در ارتکاب جرایم مواد مخدر و مسکرات به کار گرفته شده یا از ارتکاب آن حاصل شده و یا به قصد ارتکاب آن تهیه شده باشد، مصادره می گردد.

فعالیت شماره (۱۳)

کارگروپی:

اشتراک کننده ها به گروپ های کاری تقسیم می شوند و در رابطه به مصادره وجوه و دارایی های مربوط به جرایم قاچاق مواد مخدر، موارد زیر را بحث و بررسی می کنند:

- ماده ۳۰۸ کود جزا را با ماده ۳۲ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، مقایسه کنند و به سوالات زیر پاسخ بدهند:

الف- میان دو ماده فوق الذکر، چه تفاوت های وجود دارد، بیرون نویس کنید؟

ب- کدام یک از دو قانون فوق الذکر، سابق و کدام آن لاحق است، آیا اعتبار به قانون سابق داده می شود یا به قانون لاحق؟

ج- کدام یک از دو ماده فوق الذکر، در رابطه به مصادره وجوه و دارایی های مربوط به جرایم مواد مخدر، قابل تطبیق است؟

د- مصادره، یکی از جزاهای تکمیلی است، و ماده ۷ کود جزا تصریح کرده است که هیچ جزایی را نمی‌توان تطبیق نمود مگر این که در کود جزا تصریح شده باشد. آیا جزای مصادره که در ماده ۳۲ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، پیش‌بینی شده است، قابل تطبیق می‌باشد؟

فعالیت شماره (۱۴)

قضیه فرضی:

هرگاه مالک، زمین یا تعمیر خود را به منظور فعالیت های مجاز، به اجاره یا کرایه بدهد، اما اجاره گیرنده یا کرایه گیرنده، از زمین یا تعمیر، به مقصد ارتکاب جرایم مواد مخدر، استفاده نماید، و مالک زمین یا تعمیر با وجود اطلاع از این موضوع، ممانعت نکند و به مراجع مسئول نیز اطلاع ندهد، آیا زمین یا تعمیر او مصادره می‌شود؟

در پاسخ به این سوال، از مواد آتی کمک بگیرید:

- فقره (۲) ماده ۳۰۷ کود جزا.

- فقره (۲) ماده ۱۸۲ کود جزا.

گفتار دوم: حالاتی که جزای جرم قاچاق مواد مخدر توأم با جزاهای دیگر قابل تطبیق است:

اصولاً در حالت تعدد معنوی جرایم و همچنان تعدد مادی که قابل تجزیه نیستند، جزاها با هم تداخل می‌نمایند و از میان جزاها فقط شدیدترین آنها بر مرتکب تطبیق می‌شود؛ اما احیاناً قانونگذار برخلاف این قاعده و به منظور تشدید جزا، جزاها را قابل جمع می‌داند و مجموع آنها را بر مرتکب قابل تطبیق می‌داند. ذیلاً این حالات بررسی می‌گردد.

مطلب اول: جزای استخدام کننده‌ی جرم قاچاق مواد مخدر و مواد روان گردان:

الف) نظر به فقره (۱) ماده ۳۱۰ کود جزا، " (۱) شخصی که دیگری را بدون اکراه یا اجبار بمنظور ارتکاب جرایم قاچاق مواد مخدر و مواد روان گردان استخدام نماید، علاوه بر جزای اصل جرم حسب

احوال به حبس متوسط و در صورتیکه توأم با اکراه و اجبار باشد به حبس طویل تا ده سال محکوم می‌گردد."

در فقره فوق، دو نوع جزا برای استخدام کننده، پیش‌بینی شده است؛ جزای جرم قاچاق مواد مخدر و جزای استخدام شخص به منظور ارتکاب جرایم قاچاق مواد مخدر.

ب) نظر به فقره (۲) ماده ۳۱۰ کود جزا، " (۲) شخصی که طفل، یا شخص مصاب به جنون یا سفاهت یا معتاد مواد مخدر را به منظور ارتکاب جرایم قاچاق مندرج این فصل استخدام نماید، علاوه بر حد اکثر مجازات جرم اصلی، به حبس طویل بیش از هفت سال محکوم می‌گردد. در صورتیکه این جرم توأم با اجبار باشد، مرتکب به جزای حبس طویل بیش از ده سال، محکوم می‌شود." (فقره (۲) ماده ۳۱۰ کود جزا).

به ملاحظه می‌رسد که علت تشدید مجازات در فقره دوم نسبت به فقره اول ماده ۳۱۰، استفاه از ناتوانی جسمی یا روانی استخدام شده (طفل یا شخص مصاب) است.

فعالیت شماره (۱۵)

سوالات مباحثوی:

- ۱- مالک زمین، دهقانی را بمنظور کشت بنگ دانه، بدون اکراه و اجبار، استخدام کرد، جزای شخص استخدام شده را در روشنایی فقره (۱) ماده ۳۱۰ کود جزا، مشخص کنید؟
- ۲- در فقره (۲) ماده ۳۱۰ کود جزا، جزای شخص استخدام کننده، معلوم است، شما جزای شخص استخدام شده (طفل، شخص مصاب به جنون، شخص مصاب به سفاهت و شخص معتاد مواد مخدر) که بدون اکراه و اجبار به منظور ارتکاب جرایم قاچاق مواد مخدر استخدام شده اند را مشخص کنید؟

مطلب دوم: مجازات فروش و توزیع مواد مخدر و مواد روان گردان به معتادین:

نظر به حکم ماده ۳۱۱ کود جزا، "شخصی که مواد مخدر و مواد روان گردان را خود و یا توسط شخص دیگری برای معتادین یا سایر اشخاص به فروش رساند و یا توزیع نماید، به مجازات ذیل محکوم می‌گردد:

- ۱- در مرتبه اول علاوه بر جزای اصل جرم پیش‌بینی شده قاقاق مواد مخدر و مواد روان گردان مندرج این فصل، به حبس متوسط تا سه سال.
- ۲- در صورت تکرار، علاوه بر جزای اصل جرم قاقاق مواد مخدر و مواد روان گردان مندرج این فصل، به حبس طویل تا ده سال.

فعالیت شماره (۱۶)

سوال مباحثوی:

شخص (x) مقدار ده کیلوگرام هیروئین را به شخص (y) فروخت. شخص (x) به کدام جزا محکوم می‌شود؟

قبل از پاسخ به این سوال، به نکات زیر دقت کنید:

- هیروئین، مواد مخدر است.
- نظر به صراحت جزء ۲ ماده ۲۹۹ کود جزا، فروش مواد مخدر، قاقاق، تعریف شده است.
- جزای قاقاق مواد مخدر (مثلاً فروش ده گرام هیروئین) در جزء ۱ ماده ۳۰۲ کود جزا، یک جزا، یعنی حبس قصیر تعیین شده است. اما در جزء ۱ ماده ۳۱۱ کود جزا، برای فروش مواد مخدر، دو جزا (۱- جزای اصل جرم «حبس قصیر» ۲- جزای حبس متوسط تا سه سال) تعیین شده است.
- به نظر شما آیا شخص (x) به جزای مندرج جزء ۲ ماده ۲۹۹ کود جزا محکوم می‌شود یا به جزای جزء ۱ ماده ۳۱۱ کود جزا؟

مطلب سوم: جزای تجویز فروش و یا استعمال غیر قانونی مواد مخدر و مواد روان گردان:

ماده ۳۱۶ کود جزا در رابطه به این جرم چنین صراحت دارد:

« (۱) شخصی که ادویه حاوی مواد مخدر مندرج جدول های شماره (۲ و ۳) منضمه قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، را با استفاده از نسخه طبی تزویر شده خریداری یا استعمال نماید یا با وجود آگاهی به تزویری بودن یا بدون نسخه طبی، آن را به فروش برساند، علاوه بر جزای قاچاق مواد مخدر، به جزای جرم تزویر مندرج این قانون نیز محکوم، می گردد.

(۲) هرگاه مؤظف طبی، با داشتن علم بر اینکه استعمال ماده مخدر این فصل غیر مجاز می باشد، آنرا ذریعه نسخه طبی تجویز نماید، علاوه بر جزای اصل جرم، به حبس متوسط تا سه سال محکوم می گردد.

(۳) هرگاه جرم مندرج فقره (۲) این ماده توسط مؤسسات صحی ارتکاب یابد، علاوه بر مجازات فاعل اصلی، مؤسسه صحی بار اول حسب احوال به جزای نقدی از پنجمصد هزار تا دو میلیون افغانی و در صورت تکرار علاوه بر جزای نقدی دو میلیون افغانی به سلب جواز نیز، محکوم می گردد».

در این ماده چند نوع رفتار ذکر شده است:

۱. خریداری و یا استعمال مواد مخدر با استفاده از نسخه طبی تزویر شده.
۲. فروش مواد مخدر بر اساس نسخه طبی تزویر شده با وجود آگاهی از اینکه نسخه تزویر شده است.
۳. تجویز مصرف مواد مخدر ذریعه نسخه طبی از سوی مؤظف طبی با وجود آگاهی از اینکه مواد مخدر به شکل غیر مجاز مصرف می شود.

رفتار اول غالباً از سوی مشتریان، و رفتار دوم غالباً از سوی دوا فروشان و رفتار سوم غالباً از سوی داکتر قابل تصور است. در حالت اول و دوم قانون جزای جرم قاچاق را با جرم تزویر جمع می نماید و

هر دو را بر مرتکب جرم قابل تطبیق دانسته است. اما در حالت سوم جزای جرم قاچاق را با جزای حبس متوسط جمعاً بر مرتکب قابل تطبیق دانسته است.

طبق فقره سوم این ماده، هرگاه این جرم به نام یا حساب شخص حکمی (مؤسسه صحی) انجام یابد، فقط یک جزا بالای شخص حکمی تطبیق می شود که عبارت است از:

- برای بار اول: جزای نقدی از پنجمصد هزار تا دو میلیون افغانی.

- در صورت تکرار: دو میلیون افغانی و سلب جواز.

ملاحظه می شود که در حق شخص حکمی جزای جرم قاچاق با جزای مذکور در این ماده جمع نشده است.

نتیجه گیری بخش دوم:

نتایج شرح، تحلیل و بررسی مواد ۲۹۹ تا ۳۱۱ کود جزا را می توان قرار ذیل خلاصه کرد:

- ۱- هر جرم متشکل از سه عنصر عمومی (قانونی، مادی و معنوی) می باشد، و بعضی از جرایم دارای عناصر خاص نیز است که غالباً از نصوص قانون استنباط می شود.
- ۲- مطابق ماده ۳۲ کود جزا، «عنصر قانونی عبارت از تصریح عمل جرمی و جزای معین آن در این قانون می باشد.» مواد ۳۰۰ تا ۳۲۱ کود جزا، عنصر قانونی جرایم قاچاق مواد مخدر را تشکیل می دهد.
- ۳- حسب ماده ۳۳ کود جزا: «عنصر مادی جرم عبارت است از ارتکاب عمل مخالف قانون یا امتناع از اجرای عملی که قانون به آن حکم نموده است، به نحوی که ارتکاب یا امتناع منجر به نتیجه جرمی گردیده و رابطه سببیت میان عمل و نتیجه موجود باشد.» عنصر مادی جرم شامل: فعل، نتیجه و رابطه سببیت می باشد.
- ۴- فعل، عبارت از همان رفتار جرمی است. رفتارهایی که جرم قاچاق مواد مخدر را تشکیل می دهد، در جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، و جزء ۲ ماده ۲۹۹ کود جزا، تصریح شده است:
- ۵- نظر به صراحت جزء ۱ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، موضوع جرم قاچاق مواد مخدر عبارت از «نباتات، مواد و مرکبات مندرج جدول های شماره (۱، ۲، ۳ و ۴) منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶»، می باشد.
- ۶- نتیجه جرم عبارت از همان هدف یا مقصدی است که رفتار جرمی به منظور آن صورت می گیرد. نتیجه قاچاق مواد مخدر، عبارت از تحقق ضرر بر عقل انسان است. جرایم از حیث داشتن یا نداشتن نتیجه، به جرایم نتیجوی و جرایم غیر نتیجوی تقسیم می شوند. در جرایم نتیجوی، تحقق نتیجه شرط تکمیل جرم است، اما در جرایم غیر نتیجوی، محض وقوع فعل بدون تحقق نتیجه آن، جرم پنداشته می شود. جرم قاچاق مواد مخدر از جرایم غیر نتیجوی

- است؛ یعنی تحقق نتیجه، شرط تکمیل آن نیست، بلکه این جرم با اجرای یکی از رفتارهای جرمی مندرج جزء ۲ ماده سوم قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶، تکمیل می‌گردد.
- ۷- مطابق ماده ۳۸ کود جزا، «عنصر معنوی جرم عبارت است از قصد جرمی، علم و آگاهی به جرم و نتیجه آن یا خطای جرمی.» عنصر معنوی جرم قاچاق مواد مخدر شامل علم و اراده است؛ علم به این معنی است که مرتکب به موضوع جرم، علم (آگاهی) داشته باشد. اراده به این معنی است که مرتکب، رفتار جرمی را با اراده آزاد و بدون جبر و اکراه انجام داده باشد.
- ۸- جرم قاچاق مواد مخدر از جرایم عمدی است، علاوه بر اینکه مرتکب قصد ارتکاب جرم را دارد؛ باید به موضوع جرم علم داشته، و فعلی که جرم را به وجود می‌آورد با اراده آزاد و بدون جبر و اکراه انجام داده باشد.
- ۹- جزای قاچاق مواد مخدر شامل جزاهای اصلی، تبعی و تکمیلی می‌باشد.
- ۱۰- خفت یا شدت جزاهای اصلی جرم قاچاق مواد مخدر، نظر به نوعیت مواد و کمیت آن، فرق می‌کند. این جزاها در مواد ۳۰۰ تا ماده ۳۲۱ کود جزا، پیش‌بینی شده است.
- ۱۱- هرگاه مرتکب جرم قاچاق مواد مخدر، به جزای حبس محکوم شود، جزای تبعی نیز بر وی تطبیق می‌گردد، ولو مدت حبس وی کمتر از ده سال باشد. زیرا نظر به صراحت ماده ۱۷۲ کود جزا، شخصی که به حبس کمتر از ده سال در جرایم باب اول و دوم کتاب دوم کود جزا، محکوم گردد، جزای تبعی نیز بر وی تطبیق می‌گردد.
- ۱۲- قانونگذار علاوه بر جزاهای اصلی و تبعی، جزای تکمیلی (مصادره) را نیز برای جرایم قاچاق مواد مخدر، پیش‌بینی نموده است. مصادره وجوه و دارایی‌های مربوط به جرایم مواد مخدر در ماده ۳۲ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶ و ماده ۳۰۸ کود جزا، پیش‌بینی شده است.

بخش سوم

جرایم مرتبط به جرایم قاچاق مواد مخدر

مقدمه:

جرایم مرتبط با قاچاق مواد مخدر عبارت از جرایمی است که در کد جزا در فصل قاچاق مواد مخدر ذکر است اما قانوناً قاچاق مواد مخدر شمرده نشده است. این جرایم عبارت از رفتارهایی است که یا زمینه قاچاق را فراهم می سازد و یا مبارزه با آنرا با چالش مواجه می سازد و یا تخلفاتی است که از سوی مؤظفین تنظیم، کشف و تحقیق جرایم مواد مخدر واقع می شود، مانند تخلفات همکاران مخفی در اثنای وظیفه، و یا افشای وسیله سمع و نظارت الکترونیکی و غیره.

این جرایم کدام اند؟ عناصر مادی و معنوی آنها چگونه تنظیم شده است؟ و قانون برای مرتکبین آنها کدام جزاها را پیش بینی نموده است؟ پرسش هایی است که در این بخش به آن پاسخ داده می شود. این جرایم گاهی از سوی مؤظفین نهادهای تنظیم کننده و یا مبارزه کننده با قاچاق ارتکاب می شود و بعضاً از سوی اشخاص عادی، و گاهی هم از سوی هردو گروه قابل تصور است. لهذا این بخش به دو مبحث به گونه ذیل تنظیم شده است:

مبحث اول: جرایم مرتبط با قاچاق مواد مخدر از سوی مؤظفین و یا همکاران مخفی

مبحث دوم: جرایم مرتبط با قاچاق مواد مخدر از سوی اشخاص عادی

مبحث اول: جرایم مرتبط با مواد مخدر از سوی مؤظفین و یا همکاران مخفی:

در این مبحث جرایم ناشی از تخلفات مؤظفین و یا همکاران مخفی در جریان مبارزه با مواد مخدر و یا کنترل آن، ضمن چهار گفتار بررسی می شود.

گفتار اول: تخلف اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر؛ گفتار دوم: تخلفات همکاران مخفی؛ گفتار سوم: اقدامات غیر قانونی کشفی مخفی؛ و گفتار چهارم: افشای معلومات مرتبط به وسایل سمع و نظارت الکترونیک و یا اقدامات کشفی مخفی.

گفتار اول: تخلف اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر:

ماده ۳۱۵ کود جزا تخلف عمدی اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر در اعطای اجازه نامه و جوازنامه

مندرج قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات را چنین جرم انگاری نموده است :

« هرگاه اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر مندرج قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، جوازنامه یا اجازه نامه مندرج قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن را با داشتن علم مبنی بر این که جواز نامه یا اجازه نامه مورد سوء استفاده قرار می گیرد یا اینکه از استفاده غیر قانونی آن اطلاع داده شده باشد، اعطا نماید یا زمینه صدور آن را مساعد سازد به حبس طویل تا ده سال، محکوم می گردد.»

در سطور ذیل عناصر و مجازات این جرم شرح می گردد:

کمیته تنظیم مواد مخدر کدام است؟ اجازه نامه و یا جواز نامه چیست؟ به کدام منظور و طبق کدام شرایط داده می شود؟ و اخیراً اینکه عناصر و مجازات این جرم چگونه تنظیم شده است؟ پرسشهایی

است که در مطالب ذیل به آن پاسخ ارایه می شود.

مطلب اول: کمیته تنظیم مواد مخدر:

کمیته تنظیم مواد مخدر در اسد سال ۱۳۸۵ مطابق اگست ۲۰۰۶ میلادی با ترکیبی از پنج تن کارشناسان امور طبی، حقوقی و مالی به گونه ذیل ایجاد گردید:

- یک نفر متخصص امور دوائی و یک نفر متخصص امور طبی از وزارت صحت عامه؛
- یک متخصص امور گمرکات از وزارت مالیه؛
- یک نفر متخصص امور مواد مخدر از وزارت امور داخله؛ و
- یک متخصص امور مواد مخدر از وزارت مبارزه علیه مواد مخدر (که اکنون به معنیت مبارزه با مواد مخدر وزارت امور داخل تبدیل شده است).

به اساس ماده ۸ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶) اعضای این کمیته به ۸ تن ارتقا یافت:

- یک نفر کارشناس دوائی و یک نفر کارشناس طبی از وزارت صحت عامه (۲ تن)؛
- یک نفر کارشناس امور طبی و یک نفر کارشناس حقوقی از وزارت مبارزه علیه مواد مخدر (که به معنیت مبارزه با مواد مخدر تبدیل شده است) (۲ تن)؛
- یک نفر کارشناس امور گمرکات از وزارت مالیه (۱ تن)؛
- یک نفر کارشناس از معینیت پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱ تن)؛
- یک نفر کارشناس از وزارت تجارت و صنایع (۱ تن)؛ و
- یک نفر کارشناس امور حقوقی از وزارت عدلیه (۱ تن).

کارشناسان مذکور از سوی وزرای مربوط برای مدت چهار سال معرفی می شوند. سپس ایشان از میان خویش یک تن را به حیث رئیس کمیته برای دو سال انتخاب می نمایند^۱. مهمترین صلاحیت کمیته

^۱ - فقره ۱ و ۲ ماده ۸ قانون مبارزه علیه مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶).

متذکره^۱ عبارت است از اعطای جوازنامه و اجازه نامه برای اشخاص متقاضی که میخواهند «... به منظور معالجه، تحقیقات طبی و علمی و پیش برد امور تعلیمی و مقاصد صنعتی...» مواد مندرج جدولهای شماره ۱، ۲ و ۳ منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات را زرع، تولید، تهیه پروسس، خرید، فروش، نگهداشت، توزیع، وارد، صادر، استعمال و یا ذخیره نمایند.

کمیته مکلف است درخواستها را به شکل درست ارزیابی نماید تا از شرایط مندرج مقررۀ مربوطه اطمینان حاصل نماید تا متقاضیان از جواز سوء استفاده نکنند و ضمناً هنگام اعطای جواز اطمینان حاصل می کند تا سهمیه سالانه کشور در تولید این مواد رعایت گردد. غفلت و بی توجهی اعضای کمیته در پیش برد این وظیفه خطیر ویا تخلفات عمدی آنها ممکن منجر به دسترسی قاچاقبران مواد مخدر به جواز مذکور و سوء استفاده از آن در قاچاق مواد مخدر گردد. اما مقنن تخطی های غیر عامدانه این کمیته را جرم شمرده است، فقط تخطی های عمدی آنها را جرم شمرده است.

مطلب دوم: جوازنامه و یا اجازه نامه مندرج قانون مبارزه علیه مواد مخدر:

قسمیکه ملاحظه گردید، تخلف عمدی در اعطای جواز نامه و یا اجازه نامه در ماده ۳۱۵ کود جزا جرم انگاری شده است. جواز نامه و اجازه نامه هر دو از سوی کمیته تنظیم مواد مخدر داده می شود. جواز نامه (لایسنس) عبارت از: « سند کتبی است که به منظور انجام فعالیت های مندرج ماده دوازدهم این قانون، اعطاء می گردد»^۲.

اجازه نامه عبارت از « سند رسمی کتبی است که به منظور انجام هر فعالیت مندرج جوازنامه، با تعیین کمیت و کیفیت به دارنده جوازنامه اعطاء می گردد».

^۱ - برای شناخت صلاحیتهای کمیته متذکره به ماده ۹ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶) مراجعه شود.

^۲ - جزء ۱۳ ماده ۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶).

پس جوازنامه حیثیت یک لایسنس را دارد که از سوی کمیته تنظیم مواد مخدر به متقاضی داده می شود. سپس اشخاص متقاضی که این جواز را کسب نموده اند، هرگاه خواسته باشند یکی از فعالیتهای مندرج جوازنامه را انجام دهند، لازم است تا مجدداً اجازه نامه فعالیت متذکره را اخذ نمایند. اخذ این اجازه نامه به منظور نظارت و کنترل شدید بر صاحبان جواز است، تا جوازنامه و یا اجازه نامه شان مورد سوء استفاده قرار نگیرد. از همین رو دولت خواسته است هریک از فعالیتهای صاحبان جواز را به شکل خاص ارزیابی و نظارت نماید.

فعالیتهای مندرج ماده ۱۲ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات حسب نوع اداره جواز گیرنده متفاوت است:

الف: برای ادارات دولتی:

هرگاه صاحب جواز اداره دولتی باشد، جواز و اجازه نامه فعالیتهای ذیل برایش داده شده می تواند:

(۱) زرع، (۲) تولید، (۳) تهیه، (۴) پروسس، (۵) خرید، (۶) فروش، (۷) نگهداشت، (۸) توزیع، (۹) واردات، (۱۰) صادرات، (۱۱) استعمال، و (۱۲) ذخیره مواد مندرج جدول های شماره (۱، ۲ و ۳) منضمه قانون مذکور. البته برای یکی از مقاصد ذیل: (۱) معالجه، (۲) تحقیقات طبی و علمی، (۳) پیشبرد امور تعلیمی و (۴) مقاصد صنعتی^۱.

ب: برای ادارات غیر دولتی:

هرگاه متقاضی اشخاص غیر دولتی باشد، جوازنامه و یا اجازه نامه تمام فعالیتهای فوق به مقاصد فوق، به استثنای زرع نباتات مؤلد مواد مخدر، برایش داده شده می تواند^۲.

^۱ - همان، فقرة ۱، ماده ۱۲.

^۲ - همان، فقرة ۲، ماده ۱۲.

شرایط و طرز اعطای جواز نامه و اجازه نامه در طرز العمل چگونگی و سیستم صدور اجازه نامه های ادویه مخدر، روان گردان های مجاز، پریکسرهای خالص و اشکال ترکیبی آنها (۱۳۸۷) شرح شده است.^۱ به اساس سند مذکور، پروسه توزیع جوازنامه و یا اجازه نامه حسب نوع و مقصد مواد مخدر، متفاوت است:

الف: اخذ جوازنامه و یا اجازه نامه مواد مخدر در بخش طبی:

مواد مخدری که در بخش طبی مورد استفاده قرار می گیرد، متقاضی نخست درخواست خود را به آمریت مخدره ریاست امور فارمی وزارت صحت عامه تقدیم می کند. اداره متذکره درخواست را از لحاظ تخنیکی ارزیابی می نماید، در صورتیکه مشکل تخنیکی موجود نباشد تأییدی کمیته فرعی بورد ملی ادویه و در موارد خاص تأییدی خود بورد ملی ادویه را اخذ، سپس درخواست را به کمیته تنظیم مواد مخدر راجع می سازد. این کمیته بعد از ارزیابی جوازنامه و یا اجازه نامه را اعطاء می کند.^۲

ب: اخذ جوازنامه و یا اجازه نامه مواد مخدر در بخش صنعت:

مواد مخدری که در بخش صنعت مورد استفاده قرار می گیرد، درخواست جوازنامه و یا اجازه نامه نخست به معینیت صنایع وزارت تجارت و صنایع تقدیم می شود، بعد از تأییدی آنها درخواست به کمیته تنظیم مواد مخدر راجع می شود.^۳

^۱ - اسم این سند از لحاظ انشایی مشکل دارد. متن آن در سایت وزارت مواد مخدر قابل دریافت است (۱۳۹۸/۴/۲۱ ساعت ۳:۰۰ بعد از ظهر)

<http://mcn.gov.af/fa/page/5129/1836/object-objectobject-objectdrug-regulation-committee>

^۲ - مواد ۲ الی ۴ طرز العمل چگونگی و سیستم صدور اجازه نامه های ادویه مخدر، روان گردان های مجاز، پریکسرهای خالص و اشکال ترکیبی آنها (۱۳۸۷).

^۳ - ماده ۵ طرز العمل چگونگی و سیستم صدور اجازه نامه های ادویه مخدر، روان گردان های مجاز، پریکسرهای خالص و اشکال ترکیبی آنها (۱۳۸۷).

ج: اخذ جوازنامه و یا اجازه نامه مواد مخدر در بخش علمی و تحقیقی:

مواد مخدری که در امور علمی و تحقیقاتی، استفاده می گردد، درخواست نخست به وزارت تحصیلات عالی تقدیم می گردد، بعد از اخذ تأییدی آنها، تأییدی امور فارمسی و کمیته فرعی دوائی وزارت صحت عامه اخذ می گردد. سپس در مرحله نهایی درخواست به کمیته تنظیم مواد مخدر راجع می شود^۱.

مطلب سوم: عناصر جرم تخلف اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر:

تحت این مطلب نخست عنصر مادی و به تعقیب آن عنصر معنوی این جرم بررسی می گردد:

الف: عنصر مادی:

این جرم از جرایم نتیجوی است، لهذا عنصر مادی آن عبارت است از فعل، موضوع فعل، صفت مرتکب، نتیجه و رابطه سببیت.

الف: فعل:

فعل این جرم عبارت است از:

- ۱) اعطای جوازنامه یا اجازه نامه مندرج قانون مبارزه با مواد مخدر به شخصی که از آن سوء استفاده و یا استفاده غیر قانونی می کند؛ یا
- ۲) مساعد ساختن زمینه صدور جواز نامه به همچو شخص.

از آنجائیکه صدور جواز و یا اجازه نامه به اساس تصمیم اکثریت اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر صورت می گیرد، رفتار اولی زمانی متصور است که حد اقل جمعی که قانوناً حق جواز دهی را دارند^۱ اراده جرمی داشته باشند.

^۱ - ماده ۶ طرز العمل چگونگی و سیستم صدور اجازه نامه های ادویه مخدر، روان گردان های مجاز، پریکسرهای خالص و اشکال ترکیبی آنها (۱۳۸۷).

اما رفتار دومی از حالتی بحث می کند که فقط یک و یا چند تن از اعضای کمیته سوء نیت دارند اما اکثریت را تشکیل نمی دهند و نمی توانند به متقاضی جواز بدهند لذا از شیوه دیگر استفاده می کنند که عبارت است از زمینه سازی نمودن و قانع ساختن سایر اعضاء. فعل زمینه سازی اشکال و انواع مختلف می تواند داشته باشد مانند استدلال به نفع متقاضی، توجیه فعالیت‌های متقاضی، حمایت کردن و یا حتی تشخیص اعضای مخالف و تدویر جلسه در غیاب آنها ... و غیره.

ب: موضوع فعل:

اعطای جوازنامه و یا اجازه نامه مطلقاً جرم نیست، بلکه زمانی جرم شمرده می شود که: اولاً: موضوع جوازنامه و یا اجازه نامه که داده می شود و یا برای صدور آن زمینه سازی می شود مرتبط به فعالیت‌های مندرج ماده ۱۲ قانون مبارزه با مواد مخدر باشد، چون کود جزا در ماده ۳۱۵ صراحتاً گفته است «جواز نامه و یا اجازه نامه مندرج قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن را...». قانون متذکره در ماده ۱۲ خود به جوازنامه و اجازه نامه و موارد آن اشاره نموده است.^۱ ثانیاً: جوازنامه و یا اجازه نامه به اشخاصی داده شده باشد که از آن سوء استفاده و یا استفاده غیر قانونی می نمایند، چون کود جزا در ماده ۳۱۵ تصریح نموده است: «... با داشتن علم مبنی بر این که جواز نامه یا اجازه نامه مورد سوء استفاده قرار می گیرد یا اینکه از استفاده غیر قانونی آن اطلاع داده شده

^۱ - حد اقل تعداد اعضایی که می توانند با سوء نیت جواز بدهند، دو تن است. چون تعداد اعضای کمیته اکنون ۸ تن است. و جلسات نصاب آن با حضور دو ثلث اعضاء تکمیل می گردد (یعنی ۳ تن) و تصامیم به اکثریت آراء اتخاذ می شود. یعنی در این فرضیه دو نفر اکثریت شمرده می شوند. اما چنانچه همه اعضاء حاضر باشند، حد اقل پنج تن باید با سوء نیت جواز اعطاء نمایند.

^۲ - فقره ۱ ماده ۱۲ قانون مبارزه با مواد مخدر چنین صراحت دارد: «(۱) کمیته می تواند جوازنامه یا اجازه نامه زرع، تولید، تهیه، پروسس، خرید، فروش، نگهداشت، توزیع، واردات، صادرات، استعمال و ذخیره مواد مندرج جدول های شماره (۱، ۲، ۳) منضمه این قانون را به منظور معالجه، تحقیقات طبی و علمی و پیشبرد امور تعلیمی و مقاصد صنعتی صرف به ادارات دولتی اعطاء نماید. (۲) ...».

باشد...». بنابراین اگر، اعضای کمیته به اشخاصی جواز می دهند که از آن استفاده قانونی می نمایند، و یا استفاده غیر قانونی می نمایند اما اعضای کمیته از آن آگاه نیستند، این جرم به وجود نمی آید. اصولاً کمیته تنظیم مواد مخدر صلاحیت صدور سایر جوازنامه ها و یا اجازه نامه ها را ندارد، اما اگر فرضاً این کمیته خارج از حیطه صلاحیت خود جوازی صادر می کند برای پیش برد کارهایی که با فعالیتهای مواد مخدر هیچ ربطی ندارد، عملش از لحاظ اداری باطل است اما این جرم به وجود نمی آید.

ج: صفت مرتکب:

مرتکب و یا مرتکبین افعال این ماده باید عضو کمیته تنظیم مواد مخدر باشند چون ماده ۳۱۵ کود جزا صراحتاً گفته است «هرگاه عضو کمیته تنظیم مواد مخدر...». لهذا اگر عضو نباشند، و یا قبل از مقرری و یا بعد از انقضای مدت وظیفه به این عمل مبادرت ورزند، این جرم واقع نمی شود. هکذا رفتارهای اشخاصیکه قبل از رسیدن درخواست به این کمیته درخواست را پروسس و یا تأیید می کنند مشمول این جرم نیست. طوریکه قبلاً شرح گردید درخواست جواز قبل از اینکه به این کمیته تقدیم شود، مراحل متعددی را در سایر ادارات طی می نماید چون وزارت صحت عامه، تحصیلات عالی و یا تجارت و صنایع. بنابراین، اگر مؤظفین ادارات متذکره با سوء نیت درخواست را تأیید و یا طی مراحل نمایند، این جرم واقع نمی شود. بلکه حسب نوع رفتار ممکن عمل مذکور تحت یکی از انواع جرایم فساد اداری قرار گیرد.

د: نتیجه:

نتیجه جرم عبارت است از اعطای جوازنامه و یا اجازه نامه به شخصی که قرار است از آن سوء استفاده و یا استفاده غیر قانونی نماید. بنابراین، جرم با مجرد اعطای جوازنامه و یا اجازه نامه تکمیل می گردد چه متقاضی عملاً از جواز استفاده غیر قانونی کرده باشد و یا نه.

فعالیت شماره (۱۷)

سوال مباحثوی:

مراد از «اعطاء» و «صدور» چیست؟ آیا مراد تسلیم شدن جواز از سوی متقاضی است؟ و یا صدور جواز به نام متقاضی از سوی اداره؟

پاسخ احتمالی:

در اینجا دو احتمال ویا دو تفسیر وارد است:

به اساس تفسیر اول، جرم زمانی تکمیل می گردد که متقاضی جواز را از اداره تسلیم شود. اما به اساس تفسیر دوم، جرم به مجرد صدور جواز تکمیل می گردد ولو متقاضی هنوز آنرا تسلیم نشده باشد. در متن قانون (ماده ۳۱۵ کود جزا) از دو لفظ استفاده شده است "اعطاء" و "صدور". لفظ اول بیشتر به تفسیر اول نزدیک است و لفظ دوم به تفسیر دوم. تفسیر دوم راجح به نظر می رسد، زیرا جوازنامه ویا اجازه نامه به مجرد صدور قانوناً موجود می گردد وحق امتیاز آن به صاحب جواز انتقال می گردد و لو صاحب جواز هنوز آنرا تسلیم نشده باشد.

ه: رابطه سببیت:

صدور جواز باید با رفتار مرتکب جرم رابطه سببیت متعارف داشته باشد^۱.

ب: عنصر معنوی:

جرم تخلف اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر، از جمله جرایم عمدی است. نوع قصد جرمی افزون بر قصد عام، قصد خاص نیز است. قصد عام در اینجا عبارت است از اینکه عمل اعطای جواز و یا زمینه سازی برای صدور آن یک عمل ارادی و اختیاری مرتکب باشد. اما قصد خاص و یا سوء نیت خاص

^۱ - موضوع رابطه سببیت در نصاب درسی بخش عام کود جزا تحت عنوان "جرم و انواع آن" به تفصیل بحث شده است.

عبارت است از داشتن علم و آگاهی از اینکه جواز مورد سوء استفاده و یا استفاده غیر قانونی قرار می گیرد چون قانون علم به این موضوع را شرط نموده است.

بنابراین، اگر عضو کمیته تنظیم مواد مخدر از این موضوع آگاه نباشد، این جرم واقع نمی شود.

فعالیت شماره (۱۸)

سوال مباحثوی:

س ۱: قسمتی از متن ماده ۳۱۵ کود جزا را که ذیلاً ذکر است با تمرکز به قسمت خط درشت (بولد) آن مطالعه نموده به پرسش پاسخ دهید «... با داشتن علم مبنی بر این که جواز نامه یا اجازه نامه مورد سوء استفاده قرار می گیرد یا اینکه از استفاده غیر قانونی ان اطلاع داده شده باشد...» پاسخ دهید که چرا مقنن عوض تعبیر فوق نگفت «... با داشتن علم مبنی بر اینکه جواز نامه یا اجازه نامه را درخواست کننده مورد سوء استفاده قرار می دهد...»؟ تأثیر تفاوت تعبیر چه می تواند باشد؟

فعالیت شماره (۱۹)

قضیه فرضی: (موضوع قضیه: مفهوم استفاده غیر قانونی از جوازنامه یا اجازه نامه)

فرضیه اول: احمد صاحب کارخانه دواسازی است و جوازنامه تولید یکی از مواد کیمیایی را (که در یکی از جدول های منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر درج است) به منظور استفاده در فعالیتهای دواسازی اخذ نموده است. در ماه حمل سال ۱۳۹۸ درخواست اجازه تولید پنج لیتر مواد متذکره را تقدیم می کند، اما کمیته تنظیم مواد مخدر با این مقدار موافق نمی باشد. احمد از کبیر که عضو کمیته تنظیم مواد مخدر است، تقاضا می کند تا برای صدور اجازه نامه پنج لیتر زمینه سازی نماید. اما کبیر برایش می گوید من زمینه سازی می کنم تا سایر اعضاء برای شما اجازه تولید ۳ لیتر را بدهد سپس شما

با استفاده از همین اجازه نامه پنج لیتر را تولید کنید. استدلال می کند مادامیکه شما از این مواد در فعالیتهای مشروع دواسازی استفاده می کنید هیچ باکی وجود ندارد.

از نظر شما، آیا کبیر مرتکب جرم مندرج ماده ۳۱۵ کود جزا شده است یا خیر؟ اگر جوابت بلی باشد، مسؤولیت احمد (درخواست دهنده) و سایر اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر که جواز را صادر نموده اند چیست؟

فرضیه دوم: در صورتیکه قرار باشد احمد از مواد متذکره در تولید مواد مخدر استفاده نماید، و کبیر از نیت او مطلع باشد، آیا شکل قضیه و یا مقدار مجازات فرق می کند یا خیر؟

پاسخ احتمالی:

تعبیر "سوء استفاده از اجازه نامه" اگر به شکل حرفی تفسیر شود، هر دو فرضیه فوق تحت ماده ۳۱۵ کود جزا قابل تعقیب است. اما اگر به شکل غایی تفسیر شود، فقط فرضیه دوم تحت این ماده قابل تعقیب خواهد بود. زیرا هدف از اجراءات سختگیرانه صدور جوازنامه و یا اجازه نامه اینست تا شخصی تحت چتر آن به قاچاق مواد مخدر نپردازد از اینرو جزای شدید (حبس طویل تا ده سال) برای آن پیش بینی گردیده است. اما اگر شخصی از اجازه نامه در قاچاق مواد مخدر استفاده نمی کند اما سوء استفاده وی به این شکل می باشد که مقدار مواد و یا نوع مواد مندرج اجازه نامه را رعایت نمی کند بیشتر از آن و یا مخالف با آن تولید می کند، در این حالت ماده ۳۱۵ بالای وی تطبیق نمی شود، زیرا این سوء استفاده نظم جامعه را به حدی اخلال نمی کند که مجازات حبس طویل الی ده سال (به حیث جزای اصلی) و مصادره کارخانه دواسازی را (به حیث جزای تکمیلی) توجیه نماید. بنابراین، بر اساس اصل تفسیر به نفع متهم، ایجاب می کند که فرضیه اول مشمول ماده ۳۱۵ کود جزا قرار نگیرد.

شما در رابطه به این پاسخ احتمالی چه نظر دارید؟ و اگر کدام دیدگاه دیگری داشته باشید مطرح نمایید.

مطلب چهارم: جزای جرم تخلف اعضای کمیته تنظیم مواد مخدر:

مجازات اصلی این جرم عبارت است از حبس طویل تا ده سال. یعنی بین بیش از پنج سال تا پایان سال دهم. در کنار آن مرتکب جرم به جزاهای تکمیلی نیز محکوم شده می تواند^۱. با وجودیکه اصل در جزاهای تکمیلی اینست که این جزاها الزامی نیست، بلکه از صلاحیتهای اختیاری محکمه است، اما احياناً مقنن برخی از جزاها را الزامی و جزء صلاحیتهای تکلیفی محکمه می سازد. در جرایم مواد مخدر، از بین جزاهای تکمیلی در قسمت مصادره چنین حکم پیش بینی شده است. بنابراین، اکنون مصادره یک امر الزامی می باشد و از این رو محکمه مکلف است در مواردی که مصادره قابل تطبیق است احکام مواد ذیل را رعایت نماید: ماده ۳۲ قانون مبارزه با مواد مخدر (۱۳۹۶)، احکام غیر لغو شده قانون جلوگیری از پول شویی راجع به مصادره دارایی ها^۲ و همچنان مواد ۱۸۰ الی ۱۸۲ و ماده ۲۰۸ کود جزا.

گفتار دوم: تخلفات همکاران مخفی:

ماده ۳۱۹ کود جزا چنین صراحت دارد: «هرگاه همکار مخفی بر خلاف احکام قانون فعالیت نماید، به حبس متوسط تا سه سال، محکوم می گردد».

همکار مخفی کیست؟ معیارهای فعالیت وی کدام است؟ عناصر جرم و مجازات آنها چگونه تنظیم شده است؟ سه پرسشی است که در سه مطلب ذیل به آن پاسخ داده می شود.

^۱ - مراجعه شود به کتاب "جزاها و تدابیر

^۲ - فقره ۲ ماده ۳۲ قانون مبارزه با مواد مخدر تصریح کرده است که "محکمه ذیصلاح، مواد و سایر وجوه و دارایی های مندرج فقره (۱) این ماده را مطابق احکام این قانون و قانون جلوگیری از پول شویی و عواید ناشی از جرایم مصادره می نماید" نوت: احکام مصادره در قانون جلوگیری از پول شویی از ماده ۳۹ الی ۴۴ تنظیم شده است. منتهی از این میان ماده ۳۹ قانون جلوگیری از پول شویی به اساس جزء ۲۱ ماده ۹۱۶ کود جزا ملغی می باشد اما سایر مواد آن یعنی از ۴۰ الی ۴۴ در قضایای مواد مخدر قابل رعایت است.

مطلب اول: معرفی همکاران مخفی:

قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات همکاران مخفی را تعریف نکرده است. اما احکام آنها در قوانین مختلف به شمول قانون مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶)، کود جزا (۱۳۹۶)، قانون جلوگیری از پول شویی (۱۳۹۳) پیش بینی شده است. نگاهی به این قوانین نشان می دهد که همکاران مخفی عبارت از اشخاصی اند که از سوی مراجع ذیصلاح (به شمول پولیس مواد مخدر) استخدام می شود شوند و به اساس اجازه و طبق رهنمود آنها در بین گروه های جرمی نفوذ می کنند و راجع به فعالیتهای جرمی، مرتکبین جرم و دلایل جرم معلومات کسب می نمایند و این معلومات را با مراجع متذکره شریک می سازند.

آنها "همکاران مخفی" خوانده می شوند، چون از یکطرف با پولیس و خارتوال همکاری می نمایند، و از جانب دیگر، هویت اصلی آنها مستور و مخفی نگهداری می شود هم در جریان فعالیت وهم زمانیکه از اقوال ایشان در محاکمات جزایی استفاده صورت می گیرد^۱.

به اساس فقره ۷ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر این اشخاص از سوی پولیس طبق طرز العملی که وزارت امور داخله می سازد، استخدام می شوند. کلمه استخدام نشاندهنده یک رابطه اداری بین این همکاران و پولیس است. قابل ذکر است که تمام اتباع کشور مکلف اند با پولیس همکاری نمایند و راجع به جرم، مجرم و دلایل مرتبط به آن گزارش ارایه بدارند. منتهی ایشان "همکاران مخفی" خوانده نمی شوند. بلکه همکاران مخفی اشخاصی اند که بعد از استخدام و به اساس اجازه مقامات ذیصلاح و طبق رهنمود آنها در بین گروه های جرمی نفوذ می کنند و معلومات را با پولیس شریک می سازند^۲.

^۱ - فقره ۵ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر (۱۳۹۶)؛ نگاه شود: صفا عبد الرحمن، المخبر السری و أثره علی المتهم، ص ۶، ۲۵-۲۶.

^۲ - در نظام حقوقی مصر، همکارانی که بعد از استخدام به حیث وظیفه معلومات می دهند به نام "مخبر سری" یاد می شوند و مزد (معاش) دریافت می کنند اما مردم عادی هرگاه به شکل مخفی گزارش بدهند به نام "مرشد سری" یاد می شوند و موظف شمرده نمی شوند بلکه در مقابل گزارش به آنها پاداش داده می شود. محمد علی الشهري، ضوابط التعامل مع المخبر السري، ص ۸-۹.

به خاطر اینکه همکاران مخفی بتوانند اعتماد مجرمین را کسب نمایند و ضمناً شبکه اصلی مجرمین را شناسایی نمایند، قانوناً برای شان اجازه برخی از فعالیتهای جرمی طبق شرایط و معیارهای خاصی که در مطلب بعدی بررسی می شود، داده می شود^۱.

مطلب دوم: ساحة فعالیت همکاران مخفی:

همکاران مخفی در بخشهای مختلف نقش مهم بازی می کنند، مهمترین آنها عبارت است از:

۱. وقایه از جرم: ناگفته پیداست که وقایه از جرم مهمتر از کشف آن می باشد چون اگر جرم قبل از وقوع آن کشف شود، نظم جامعه اصلاً مختل نمی شود. از اینرو معلوماتی را که همکاران مخفی با پولیس شریک می سازند احیاناً سبب جلوگیری از وقوع بسیاری از جرایم می شود.

۲. کشف جرم، مجرم و دلایل جرم: یکی از بارزترین ساحة فعالیت همکاران مخفی را کشف جرم، مجرم، دلایل جرم و هرنوع معلومات را جمع به جرم تشکیل می دهد. در جرایم سازمان یافته اکثراً مجرمین احتیاطات بسیار زیادی را اتخاذ می نمایند تا هیچ اثری از خود به جا نگذارند. از اینرو غالباً در این نوع جرایم برای پولیس بسیار دشوار است تا از طرق عادی جرم را کشف و مرتکبین جرم به شمول فاعلین، شرکاء، معاونین سازماندهندگان، آثار و دلایل جرم را شناسایی نماید. اما با استفاده از همکاران مخفی که در بین این سازمانها نفوذ می نمایند، به راحتی پولیس می تواند معلومات مورد نظر را کشف نماید.

۳. انتقال تحت کنترل: یکی از ساحات مهم فعالیتهای همکاران مخفی عبارت است از انتقال

تحت کنترل. انتقال تحت کنترل عبارت است از: «اجازه دادن به انتقال (ترانزیت) و حمل و

نقل محموله های غیر قانونی حاوی مواد مخدر، مسکرات، تجهیزات، لابراتوارها و سایر اقلام

^۱ - فقره ۳ و ۴ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶).

مربوط و محموله های مشکوک به اجازه مراجع ذیصلاح عدلی و قضایی در داخل کشور یا از قلمرو افغانستان به قلمرو یک و یا چند کشور دیگر به مقصد جمع آوری مدارک و شناسایی اشخاص مظنون قاچاق مواد مخدر^۱.

■ دولت احیاناً از انتقال مواد مخدر اطلاع حاصل می نماید، اما عمداً آنرا ضبط نمی نماید بلکه فقط تحت کنترل و مراقبت قرار می دهد و می گذارد تا عملیۀ انتقال طبق معمول انجام شود و در این راستا ملاحظه می کند که واسطه نقلیه به کجاها توقف می کند؟ از کدام مسیرها استفاده می نماید؟ کدام اشخاص با آنها در تماس می شوند؟ از محلات تلاشی چگونه رد می شوند؟ آیا کسی از مؤظفین با آنها همکاری هستند یا خیر؟ و در نهایت به کدام مقصد تسلیم می گردد؟ و چگونه توزیع می شود؟ ... این شیوه در مبارزه با جرایم سازمان یافته مفیدتر است زیرا با استفاده از آن دولت تمام شبکه قاچاق را کشف می کند، و با گرفتاری آن گراف جرم یکباره کاهش می یابد، در حالیکه اگر دولت در همان مرحله اول به ضبط و گرفتاری اقدام می ورزید، احتمالاً چند تن از اشخاص عادی را که احتمالاً اعضای شبکه نیستند گرفتار می کرد مانند دریور، جوالی که به خاطر بارکردن مواد مخدر استخدام شده اند.

■ منتهی این عملیه در عین حالی که بسیار مهم است، خطرناک نیز است زیرا تحت کنترل قرار دادن و مراقبت مستمر آن کار دشوار است. بی احتیاطی ممکن موجب شود که دولت رد آنرا گم کند و یا کارمندان کشفی حیات خویش را از دست بدهند. اما این کار برای همکاران مخفی آسانتر است.

^۱ - جزء ۵ ماده ۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶).

افزون بر موارد فوق، از همکاران مخفی در سایر بخشها نیز استفاده شده می تواند، مانند مراقبت از اشخاصی که اجازه سلاح را می گیرند تا اطمینان حاصل شود که برای اهداف جرمی آنرا به کار نمی برند.^۱

مطلب دوم: ضوابط فعالیتهای همکاران مخفی:

ملاحظه گردید که همکاران مخفی عملاً رفتارهای مادی تشکیل دهنده جرم را انجام می دهند، از اینرو آنها ظاهراً در اخلال نظم جامعه سهم می گیرند، اما بخاطر اینکه عمل آنها (بسبب جواز قانونی تحت حالت اباحت قرار می گیرد)، قابل تعقیب عدلی شمرده نمی شوند. بخاطر اینکه از این وسیله سوء استفاده نشود، واشخاصی زیر چتر همکار مخفی فعالیتهای جرمی را انجام ندهند، قانون برخی از معیارها و ضوابط را پیش بینی نموده است تا اطمینان حاصل شود که فعالیتهای همکار مخفی فقط و فقط در راستای مبارزه با جرم انجام می شود نه در عرصه ارتکاب جرم و یا تشویق به آن. عدم رعایت و یا عدم موجودیت این ضوابط سبب می شود که رفتار همکار مخفی از دایره حالت اباحت خارج شده مسؤولیت جرمی برایش ایجاد نماید. این ضوابط عبارت است از: ۱. اخذ اجازه قبلی و کتبی از مقامات ذیصلاح، ۲. فعالیت به حیث همکار مخفی در جرایم خاص، ۳. قصد مبارزه با جرم و ۴. استفاده از روشهای کشفی مندرج قانون مبارزه با مواد مخدر و رعایت رهنمود پولیس.

۱. اخذ اجازه قبلی و کتبی از مقامات ذیصلاح:

این شرط در واقع سه موضوع را شامل است: اول اخذ اجازه؛ دوم: کتبی بودن اجازه؛ سوم: اینکه اجازه از مقامهای ذیصلاح اخذ شده باشد.

^۱ - ضوابط التعامل مع المخبر السري، ص ۳۷-۴۰.

مقام‌های ذیصلاح: قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۶) صلاحیت استفاده از اقدامات مخفی کشفی را به درخواست خارنوالی و اجازه محکمه ذیصلاح منحصر ساخته است چون ماده ۱۱۳ آن چنین تصریح نموده است: «اقدامات مخفی کشفی تنها به پیشنهاد خارنوال و اجازه محکمه در یکی از حالات ذیل صادر شده می‌تواند...». اما قانون مبارزه با مواد مخدر این صلاحیت را به پولیس مواد مخدر نیز داده است، و به حیث یک قانون خاص، و قانون لاحق در این مورد قابل تطبیق است.^۱

فقرة ۱ ماده ۲۴ قانون مبارزه با مواد مخدر چنین صراحت دارد: «(۱) پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات می‌تواند اقدامات کشفی مخفی را در جریان کشف و تحقیق به منظور نفوذ در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر و مسکرات جمع‌آوری اسناد، مدارک و سایر معلومات ضروری مطابق احکام قانون اجراءات جزای، این قانون و سایر اسناد تقنینی انجام دهد.».

همچنان فقرة ۱ ماده ۳۰ قانون متذکره تصریح می‌دارد که: «(۱) پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات می‌تواند غرض کشف جرایم مواد مخدر و مسکرات، از همکاران مخفی استفاده نماید.».

شکل و زمان اجازه: اجازه باید کتبی باشد^۲، و قبل از اقدام به فعالیت‌های مخفی اخذ و ثبت شود^۳. هدف این تدابیر ایجاد شفافیت و منع سوء استفاده از این روش است. زیرا اگر اجازه نامه کتبی نباشد، و قبل از انجام فعالیت‌های همکار مخفی نباشد، و ثبت نگردد، این امکان میسر است که یک قاچاقبر مواد مخدر بعد از گرفتاری با تبانی یکتن پولیس مدعی شود که به حیث همکاری مخفی فعالیت می‌نمود. البته «...در حالات عاجل، اجازه طور شفاهی یا از طریق وسایل ارتباطات الکترونیکی اعطاء می‌شود، در این صورت در خلال مدت حد اکثر (۷۲) ساعت اجازه به طور

۱ - فقرة ۱ ماده ۳۰ و فقرة ۱ ماده ۲۴ قانون مبارزه با مواد مخدر (۱۳۹۶).

۲ - همان، فقرة ۴ ماده ۳۰.

۳ - همان، فقرة ۲ و ۳ ماده ۳۰.

کتبی صادر می گردد، در غیر آن ادامه فعالیت همکار مخفی غیر قانونی تلقی شده و تحت تعقیب عدلی قرار می گیرد»^۱.

۲. استفاده از همکاران مخفی در جرایم خاص:

قبلاً ملاحظه نمودیم که فقط مراجع خاص حق استفاده از همکاران مخفی را دارد. در اینجا این نکته افزوده می شود که حتی مراجع متذکره در هر جرم نمی توانند از همکاران مخفی استفاده نمایند. بلکه جرایم خاصی وجود دارد که استفاده از همکاران مخفی در آن جایز است. یکی از این جرایم، جرایم مواد مخدر است. فقره ۱ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر (۱۳۹۶) در این زمینه چنین صراحت دارد: «(۱) پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات می تواند غرض کشف جرایم مواد مخدر و مسکرات، از همکاران مخفی استفاده نماید».

سایر جرایمی که از اقدامات مخفی کشفی (به شمول استفاده از همکاران مخفی)^۲ در آن استفاده شده می تواند در ماده ۱۱۳ قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۳) چنین لست شده است:

« اقدامات مخفی کشفی علیه مظنونین و متهمین جرایم ذیل مورد استفاده قرار می گیرد:

۱- جرایم تروریستی، تطهیر پول و تمویل تروریسم.

۲- جرایم مندرج قانون جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی.

۳- جرایم مواد مخدر و مسکرات.

۴- جرایم فساد اداری.

۵- جرایم اختطاف و قاچاق انسان.

^۱ - همان، فقره ۴ ماده ۳۰.

^۲ - قانون اجراءات جزایی ۱۳۹۳ در لست اقدامات مخفی کشفی مندرج ماده ۱۱۲ استفاده از همکاران مخفی را درج نکرده است. اما قانون مبارزه با مواد مخدر ۱۳۹۶ در ماده ۲۴ خود آنرا و برخی از موارد دیگر را علاوه نموده است.

۶- جرایم قتل.

۷- جرایم تهدید شهود، قضات و خارنوالان و اعضای فامیل هریک آنها درارتباط به قضیه مورد رسیدگی آنها، به منظور جلوگیری از تطبیق عدالت.

۸- جرایم مندرج اساسنامه محکمه جزائی بین المللی و سند نهائی کنفرانس دپلو ماتیک روم».

۳. قصد مبارزه با جرم:

همکاران مخفی به منظور نفوذ در بین شبکه های مواد مخدر و مبارزه با آن با مجرمین رابطه بر قرار می نمایند و وارد عمل می شوند نه به هدف انجام فعالیت های قاچاق و کسب مال. از همین رو فعالیت های آنها جنبه کشفی دارد نه تشویقی. به این معنی که آنها جرم را خلق نمی کنند بلکه آنرا کشف می کنند. لهذا جایز نیست که همکار مخفی مفکوره جرمی را نزد اشخاصی که با آنها رابطه بر قرار می نمایند ایجاد نمایند، چون ممکن اشخاص عادی که اراده جرم را ندارند در نتیجه تشویق همکاران مخفی به طرف جرم سوق داده شوند.

فقرة ۲ ماده ۳ قانون مبارزه با مواد مخدر (۱۳۹۶) منظور فعالیت های همکاران مخفی را چنین شرح می دهد:

« (۲) همکاران مخفی می توانند با اخذ اجازه قبلی از پولیس مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، به منظور نفوذ در شبکه های قاچاق مواد مخدر و مسکرات، کسب معلومات در مورد فعالیت های غیر قانونی و جمع آوری مدارک، با اشخاص مظنون به قاچاق مواد مخدر و مسکرات رابطه بر قرار نموده و از روش های کشفی مندرج این قانون طبق رهنمود مربوط استفاده نمایند».

۴. استفاده از روش های کشفی مندرج قانون مبارزه با مواد مخدر و رعایت رهنمود پولیس:

همکاران مخفی مکلف اند از روش های کشفی پیش بینی شده در قانون مبارزه با مواد مخدر استفاده نمایند. وهمچنان رهنمود پولیس را رعایت نمایند. جزء اخیر فقرة ۲ ماده ۳ که فوقاً ذکر گردیده

است به این موضوع صراحت دارد. «... و از روش های کشفی مندرج این قانون طبق رهنمود مربوط استفاده نمایند». جزء اخیر فقره سوم همین ماده نیز تصریح می ورزد که «... همکار مخفی که خلاف رهنمود مراجع مسؤول مرتکب تخلف گردیده یا در آن اشتراک نماید، در برابر هر نوع جرم ارتكابی خویش طبق قانون تحت تعقیب عدلی قرار می گیرد».

به این اساس، همکار مخفی مکلف است اجازه نامهٔ پولیس مبارزه با مواد مخدر را درست مطالعه نموده رهنمودی که از سوی پولیس راجع به نوع و حدود اعمالی که باید انجام دهد را درک و جداً رعایت نماید. جزء اخیر فقره ۴ مادهٔ فوق الذکر راجع به موضوعات رهنمود چنین توضیحات ارایه می دارد:

«... در اجازه نامهٔ مذکور حتی الامکان نوع و حدود اعمالی که همکار مخفی می تواند آنرا انجام دهد یا در آن اشتراک نماید، تصریح و فعالیت های همکار مخفی توسط مسؤولین مؤظف ثبت می گردد».

فعالیت شماره (۲۰)

سوال مباحثوی:

روشهای کشفی مندرج قانون مبارزه با جرایم مواد مخدر و مسکرات را لست نمایید.

فعالیت شماره (۲۱)

سوال مباحثوی:

قانون اجراءات جزایی ۱۳۹۳ در ماده ۲۱۴ برای اقدامات مخفی کشفی تعدادی از شرایط را پیش بینی نموده است. اکنون که قانون مبارزه با مواد مخدر استفاده از همکاران مخفی را بخشی از اقدامات مخفی کشفی خوانده است^۱، آیا شرایط متذکره در قانون اجراءات جزایی در رابطه به استفاده از همکاران مخفی نیز قابل رعایت است یا خیر؟
متن ماده ۲۱۴ قانون اجراءات جزایی:

«اقدامات مخفی کشفی تنها به پیشنهاد خائرنوال و اجازه محکمه در یکی از حالات ذیل صادر شده می تواند:

- ۱- در صورتی که شخص، مظنون یا متهم به ارتکاب یکی از جرایم مندرج ماده یکصد و سیزدهم این قانون بوده یا در ارتکاب آن شریک باشد.
- ۲- در صورتی که امکان جمع آوری اسناد ومدارک مورد نظر از طریق دیگری ممکن نباشد و یا جمع آوری آنها از طریق دیگر باعث بروز مشکلات گردد.
- ۳- در صورتی که شخص با وجود علم به مورد استفاده مظنون یا متهم از وسایل تکنالوجی معلوماتی یا مخابراتی در جرایم مندرج ماده یکصد و سیزدهم این قانون، وسایل مذکور را در اختیار مظنون یا متهم، قرار دهد.
- ۴- در صورتی که شخص وسیله تهیه یا دریافت معلومات مربوط به جرم برای مظنون یا متهم قرار گیرد».

پاسخ احتمالی:

^۱ - نگاه شود جزء ۲ فقره ۲ ماده ۲۴ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶).

به نظر می رسد که شرایط فوق الذکر در رابطه به استفاده از همکاران مخفی قابل رعایت نیست. زیرا قانون مبارزه با مواد مخدر با وجودی که استفاده از همکاران مخفی را جزء اقدامات مخفی کشفی خوانده است، شرایط خاصی برای آن در ماده ۳۰ پیش بینی نموده است. همچنان کود جزا، تخلف از اقدامات مخفی کشفی را یک جرم (ماده ۳۲۰ و ۳۲۱) و تخلفات همکاران مخفی را جرم دیگر (ماده ۳۱۹) تلقی نموده است و این دلیل شمرده می شود مبنی بر اینکه همکاران مخفی احکام ویژه خود را دارند.

آیا شما با این پاسخ موافق هستید، ویا دیدگاه دیگر دارید؟

مطلب سوم: عناصر جرم تخلفات همکاران مخفی:

در سطور ذیل عنصر مادی و معنوی این جرم بیان می گردد.

الف: عنصر مادی:

جرم تخلفات همکاران مخفی از جرایم مطلق است، چون قانون برای تکمیل آن تحقق نتیجه را شرط نگذاشته است. ماده ۳۱۹ کود جزا تصریح نموده است: «هرگاه همکار مخفی بر خلاف احکام قانون فعالیت نماید، به حبس متوسط تا سه سال، محکوم می گردد».

بنابراین، عنصر مادی این جرم عبارت است از فعل، و صفت مرتکب.

۱. فعل (رفتار مادی جرم):

فعل ویا رفتار تشکیل دهنده این جرم عبارت است از «فعالیت برخلاف احکام قانون».

فعالیت برخلاف احکام قانون اشکال زیاد می تواند داشته باشد:

الف: ممکن همکار مخفی از رهنمودها، طرز العمل شیوه فعالیت و غیره مسؤولیتهایی که یک همکار باید رعایت نماید تخطی نماید.

ب: ممکن در جرم قاچاق مواد مخدر سهم بگیرد.

ج: ممکن در جریان فعالیت سایر جرایم را انجام دهد مانند ضرب و جرح، زیان مالی و غیره.

د: ممکن احکام قوانین غیر جزایی را نقض نماید.

پرسشی که مطرح می شود اینست که مراد از «قانون» در ماده ۳۱۹ کود جزا چیست؟ آیا جزای مخالفت با هرچهار نوع قوانین حبس متوسط است؟ به نظر می رسد، که جزای پیش بینی شده منحصر به تخطی های نوع اول است. تخطی های نوع چهارم (د) یعنی تخطی از احکام قوانین مدنی، تجارتي و غیره چون جرم نیست، مشمول ماده ۳۱۹ نمی شود. تخطی نوع دوم و سوم (ب و ج) یعنی اشتراک در جرم قاچاق و یا ارتکاب سایر جرایم، هرگاه به اجازه پولیس باشد، تحت حالت اباحت قرار می گیرد چون فقره ۳ و ۴ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر به پولیس صلاحیت داده است که به همکار مخفی اجازه اشتراک در جرم را بدهد. اما اگر برای همکار فقط اجازه کسب معلومات مشخص داده شده باشد، نه اشتراک در جرم، و همکار برخلاف رهنمود در جرم اشتراک نماید، همکار مسؤولیت جرم ارتکابی را به دوش می گیرد و حالت تعدد جرایم به وجود می آید، هم ماده ۳۱۹ کود جزا قابل تطبیق می باشد و هم مواد تنظیم کننده جرایم ارتکابی، و جزای هر جرمی که شدیدتر باشد بالای همکار مخفی اجرا می شود. فقره ۳ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر تصریح نموده است «... همکار مخفی که خلاف رهنمود مراجع مسؤول مرتکب تخلف گردیده یا در آن اشتراک نماید، در برابر هر نوع جرم ارتکابی خویش طبق قانون تحت تعقیب عدلی قرار می گیرد». تعبیر «در برابر هر نوع جرم ارتکابی» می رساند که همکار مخفی مسؤولیت جرم ارتکابی را نیز به دوش می گیرد.

فعالیت شماره (۲۲)

سوال مباحثوی:

فقرة ۴ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر برای پولیس مواد مخدر صلاحیت « اعطای اجازه برای همکار مخفی غرض کسب معلومات یا اشتراک در جرایم... » را داده است. از نظر شما لفظ «جرایم» کدام جرایم را شامل می شود؟ آیا تمام جرایم را (قباحت، جنحه و جنایت)؟ و اگر آنرا منحصر به نوع خاصی از جرایم می سازید دلیل تان چیست؟

۲. صفت مرتکب:

مرتکب جرم مندرج ماده ۳۱۹ کود جزا باید از جمله همکاران مخفی باشد، در غیر آن این ماده قابل تطبیق نیست.

تفکر انتقادی

رفتارهای مادی جرم مندرج ماده ۳۱۹ کود جزا، برخلاف اصول حقوق جزا به شکل واضح و شفاف مشخص نشده است. زیرا این جمله «هرگاه همکار مخفی برخلاف احکام قانون عمل نماید» یک تعبیر بسیار وسیع و قابل تفسیرهای گوناگون است. بهتر بود مقنن موارد تخلف را مشخص می نمود طوریکه در ماده ۳۲۰ تخلفات در اجرای اقدامات مخفی کشفی را مشخص نموده است.

از جانب دیگر، این ماده فقط از تخلفات همکاران مخفی صحبت نموده است، در حالیکه برخی از قواعد مرتبط به استفاده از همکاران مخفی مربوط به پولیس می شود. پولیسی که از همکاران مخفی استفاده می نمایند نه خود همکاران. مثلاً ثبت اجازه نامه کتبی که در فقرة ۴ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر پیش بینی شده است و یا صادر نمودن اجازه نامه کتبی در خلال ۷۲ ساعت هرگاه به سبب

ضرورت عاجل اجازه شفاهی و یا الکترونیک صادر شده باشد^۱، و یا ثبت فعالیت‌های همکار مخفی، و یا اینکه اجازه نامه شامل نوع فعالیت همکار و چگونگی اجرای آن باشد^۲. بنابراین، بهتر بود عنوان این جرم عوض «تخلفات همکار مخفی» این گونه می بود «تخلفات در استفاده از همکار مخفی» و تحت آن هردو نوع تخلفات جرم انگاری می شد: ۱. تخلفات مراجع استخدام کننده، و ۲. تخلفات همکاران مخفی.

ب: عنصر معنوی:

جرم تخلفات همکار مخفی از جرایم عمدی است، لهذا عنصر معنوی آن شامل علم و اراده می باشد. یعنی همکار مخفی متخلف زمانی قابل مجازات دانسته می شود که آگاهانه و عامدانه مرتکب تخلف شده باشد.

مطلب چهارم: جزای جرم تخلفات همکاران مخفی:

جزای جرم تخلفات همکاران مخفی عبارت است از حبس متوسط تا سه سال (بیش از ۱ سال تا پایان سال سوم). ماده ۳۱۹ کود جزا صراحت دارد «هرگاه همکار مخفی بر خلاف احکام قانون فعالیت نماید، به حبس متوسط تا سه سال، محکوم می گردد».

^۱ - فقره ۴ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر چنین صراحت دارد: «... در حالات عاجل، اجازه طور شفاهی یا از طریق وسایل ارتباطات الکترونیکی اعطاء می شود، در این صورت در خلال مدت حد اکثر (۷۲) ساعت اجازه به طور کتبی صادر می گردد، در غیر آن ادامه فعالیت همکار مخفی غیر قانونی تلقی شده و تحت تعقیب عدلی قرار می گیرد». جالب اینست که عدم صدور اجازه نامه کتبی در خلال ۷۲ ساعت منجر به تعقیب عدلی همکار مخفی می شود نه پولیس.

^۲ - جزء اخیر فقره ۴ ماده ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر.

گفتار سوم: اقدامات غیر قانونی کشفی مخفی:

ماده ۳۲۱ کود جزا صراحت دارد: «هرگاه مؤلف خدمات عامه در غیر از مواد مندرج قانون، اقدامات کشفی مخفی را انجام دهد، به حبس متوسط بیش از دو سال، محکوم می گردد». تحت این گفتار نخست مفاهیم مرتبط به این جرم شرح می گردد (گفتار اول)، سپس عناصر و مجازات آن ضمن گفتار دوم و سوم توضیح می گردد.

مطلب اول: شرح مفاهیم:

مؤلف خدمات عامه کیست؟ اقدامات کشفی مخفی چیست؟ در کدام موارد استفاده از این اقدامات جایز است؟ سه پرسشی است که تحت این مطلب به آن پاسخ داده می شود.

الف: مؤلف خدمات عامه:

جزء ۳ ماده ۴ کود جزا مؤلف خدمات عامه را چنین تعریف نموده است: «مؤلف خدمات عامه: شخصی است که به اجرای خدمات عامه توظیف گردیده و شامل اشخاص ذیل می باشد:

- کارکن دولت، تصدی ها و شرکت های دولتی.
- کارکن مؤسسات عامه.
- اعضای ارکان دولت و شورای های ولایتی و ولسوالی.
- قاضی، خرنوال، وکیل مدافع، حکم، اهل خبره، شهود و سایر اشخاصی که تصادیق شان معتبر شناخته شود.
- شخصی که رسماً به انجام خدمات عامه مؤلف شده باشد».

ب: اقدامات مخفی کشفی:

در سطور زیر اقدامات مخفی کشفی تعریف می شود (یک) و شرایط استفاده از آن بیان می شود (دو).

یک: مفهوم اقدامات کشفی مخفی:

اقدامات کشفی مخفی (و یا مخفی کشفی^۱) عبارت از برخی اجراءات کشفی است که از سوی پولیس و یا به رهنمایی وی به شکل مخفیانه به منظور جمع آوری معلومات در رابطه به جرم، مجرمین و دلایل جرم انجام می شود مانند شنود مکالمات و غیره.

اقدامات مخفی کشفی شامل ۷ نوع اقدامات می شود که پنج مورد آن در قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۳) و ۲ مورد دیگر آن^۲ در قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات تنظیم شده است.

فقره ۲ ماده ۱۱۲ قانون اجراءات جزایی این موارد را چنین بیان می دارد:

«(۲) اقدامات مخفی کشفی عبارت اند از:

۱- سمع، نظارت یا ثبت محتویات، مکالمات و ارتباط اشخاص مظنون و متهم از طریق تیلیفون، کمپیوتر، انترنت یا سایر وسایل مخابراتی و تکنالوجی معلوماتی و جمع آوری اطلاعات در مورد مکان، منبع، مسافه، مسیر، زمان، تاریخ، اندازه، مدت مکالمات و نوع ارتباط.

۲- نظارت الکترونیکی مخفی یا ثبت مکالمات، حرکات و یا فعالیت های اشخاص در اماکن، منازل خصوصی و محلات عامه.

۳- نظارت معاملات مالی که از طریق بانک ها یا سایر مؤسسات مالی و تجارتي صورت می گیرد.

۴- تفتیش مکتوب، بسته، کانتینر، پارسل و وسایل مادی و تخنیکی.

^۱ - هردو تعبیر معنی واحد دارند. در قانون اجراءات جزایی از تعبیر (اقدامات مخفی کشفی) استفاده شده است و در قانون مبارزه با مواد مخدر و کد جزا تعبیر (اقدامات کشفی مخفی) که دقیقتر است، به کار رفته است.

^۲ - قانون مبارزه با مواد مخدر ظاهراً ۳ حالت اضافی را ذکر نموده است اما چون حالت اخیر آن تکراری است، در اینجا محاسبه نگردید. مقایسه شود جزء ۴ فقره ۲ ماده ۲۴ قانون متذکره با جزء ۲ فقره ۲ ماده ۱۱۲ قانون اجراءات جزایی.

۵- اجازه دادن به انتقال و عبور و مرور (تسلیم دهی تحت مراقبت) محموله های غیر قانونی یا مشکوک از قلمرو افغانستان به قلمرو یک یا چند کشور دیگر با آگاهی و تحت نظارت مراجع ذیصلاح عدلی و قضائی».

فقرة ۲ ماده ۲۴ قانون مبارزه با مواد مخدر سه مورد دیگر را اضافه نموده است:

« (۲) اقدامات کشفی مخفی شامل موارد ذیل می باشد:

- ۱- مواردیکه در قانون اجراءات جزایی پیش بینی گردیده است.
- ۲- فعالیت های مخفی که توسط مراجع کشفی از طریق تعقیب مظنون، استفاده از همکاران مخفی، و تبادل معلومات استخباراتی با سایر مراجع ذیربط، به منظور کشف جرایم و گرفتاری مظنونین قاچاق مواد مخدر و مسکرات صورت می گیرد.
- ۳- فعالیت محرم که توسط پولیس با استفاده از هویت کاذب به منظور نفوذ در شبکه های سازمان یافته قاچاق مواد مخدر و مسکرات به غرض کشف جرایم و گرفتاری مظنونین قاچاق مواد مخدر و مسکرات، صورت می گیرد.
- ۴- نصب وسایل الکترونیکی جهت ثبت اعمال و حرکات اشخاص مظنون در منازل و اماکن مشکوک خصوصی و عمومی».

فعالیت شماره (۲۳)

سوال مباحثوی:

قانون مبارزه با مواد مخدر در اجزای ۲ و ۳ فقرة ۲ ماده ۲۴ که فوقاً ذکر گردیده است، اعمال ذیل را اجراءات کشفی مخفی خوانده است:

۱. تعقیب مظنون؛
۲. استفاده از همکاران مخفی؛
۳. تبادل معلومات استخباراتی؛
۴. فعالیت های محرم پولیس با استفاده از هویت کاذب.

این درحالی است که اجراءات کشفی مخفی از خود احکام و قواعد ویژه دارد که در مواد ۱۱۳ الی ۱۱۶ قانون اجراءات جزایی^۱ تنظیم شده است.

سوال: از نظر شما آیا احکام اجراءات کشفی مخفی مندرج قانون اجراءات جزایی بالای موارد چهارگانه فوق تطبیق می گردد یا خیر؟ اگر تطبیق نمی گردد چرا قانون مبارزه با مواد مخدر این موارد را اجراءات کشفی مخفی خوانده است؟

دو: شرایط استفاده از اقدامات کشفی مخفی:

برای استفاده از اقدامات کشفی مخفی پنج شرط وجود دارد:

۱. رعایت اصل قانونیت:

اقدامات کشفی مخفی یکنوع تعرض بر زندگی خصوصی افراد به شمار می رود و حریم خصوصی و حقوق اساسی آنها را نقض می کند، از این لحاظ بدون حکم قانون جواز ندارد. قانون اساسی افغانستان در ماده ۳۷ خود در این زمینه چنین صراحت دارد:

« آزادی و محرمیت مراسلات و مخابرات اشخاص چه به صورت مکتوب باشد و چه به وسیله تلفن، تلگراف و وسایل دیگر، از تعرض مصون است. دولت حق تفتیش مراسلات و مخابرات اشخاص را ندارد، مگر مطابق به احکام قانون ».

به اساس این اصل، موارد استفاده از اقدامات کشفی مخفی و شیوه اجرای آن باید در قانون پیش بینی شده باشد.

۲. رعایت محدودیت استفاده از اقدامات کشفی مخفی:

قوانین افغانستان استفاده از اقدامات کشفی مخفی را در موارد محدود مجاز دانسته است. لهذا فقط در همین موارد از آن استفاده شده می تواند.

^۱ - مواد مرتبط قانون اجراءات جزایی ضم این جزوه آموزشی است. ص .

این موارد در ماده ۱۱۳ قانون اجراءات جزایی چنین بیان شده است:

«اقدامات مخفی کشفی علیه مظنونین و متهمین جرایم ذیل مورد استفاده قرار می گیرد:

- ۱- جرایم تروریستی، تطهیر پول و تمویل تروریزم.
 - ۲- جرایم مندرج قانون جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی^۱.
 - ۳- جرایم مواد مخدر و مسکرات.
 - ۴- جرایم فساد اداری.
 - ۵- جرایم اختطاف و قاچاق انسان.
 - ۶- جرایم قتل.
 - ۷- جرایم تهدید شهود، قضات و خائونالان و اعضای فامیل هریک آنها درارتباط به قضیه مورد رسیدگی آنها، به منظور جلوگیری از تطبیق عدالت.
 - ۸- جرایم مندرج اساسنامه محکمه جزائی بین المللی^۲ و سند نهائی کنفرانس دیپلماتیک روم^۳.
- جرایم مندرج اساسنامه محکمه جزایی بین المللی شامل ۶ نوع جرم است. پنج مورد مهم آن در ماده پنج اساسنامه مذکور، ذکر است که عبارت اند از:
۱. نسل کشی (ژنوسید)؛
 ۲. جرایم علیه بشریت؛
 ۳. جرایم جنگی؛
 ۴. جنایت تجاوز،

^۱ - قانون مذکور به اساس جزء ۶ فقره ۲ ماده ۹۱۶ کود جزا ملغی گردیده است. جرایم متذکره در باب اول کتاب دوم کود جزای ۱۳۹۶ ضمن مواد ۲۳۷ الی ۲۶۲ تنظیم شده است.

^۲ - Rome Statute of the International Criminal Court (۱۹۹۸).

^۳ - Final Act of the United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court (۱۹۹۸).

جرایم فوق در باب دوم کتاب دوم کود جزای افغانستان ضمن چهار فصل تنظیم شده است (مواد ۳۳۲-۳۴۳).

مورد ششم آن عبارت است از جرایم علیه عدالت که در ماده ۷۰ اساسنامه مذکور ذکر است. هرچند جرایم مندرج سند نهایی کنفرانس دیپلماتیک روم شامل جرایم تروریستی و جرایم مواد مخدر است.^۱ این دو جرم به سبب اختلاف بین کشورها مشمول صلاحیت محکمه جزایی بین المللی^۲ قرار نگرفت.

اجراءات کشفی مخفی همانگونه که بر علیه مرتکبین جرایم فوق به کار می رود، بر علیه دو کتگوری اشخاص دیگر نیز به کار می رود که در فقره های ۳ و ۴ ماده ۱۱۴ قانون اجراءات جزایی ذکر است:

۱. شخصی که وسایل تکنالوجی معلوماتی یا مخابراتی را در اختیار مرتکبین جرایم فوق قرار

میدهد، با وجود علم به اینکه از وسایل متذکره در جرایم فوق استفاده می نمایند؛

۲. شخصی که معلومات مرتبط به جرایم فوق را به مرتکبین جرایم مذکور تهیه و یا دریافت می

نماید.

متن قانون اجراءات جزایی قرار ذیل است:

«اقدامات مخفی کشفی تنها به پیشنهاد خارنوال واجازه محکمه در یکی از حالات ذیل صادر شده می

تواند:

۱-....

۲-....

۱- بند ها، ضمیمه اول سند نهایی کنفرانس دیپلماتیک روم (مصوب ۱۹۹۸).

۲- International Criminal Court (ICC).

۳- در صورتی که شخص با وجود علم به مورد استفاده مظنون یا متهم از وسایل تکنالوجی معلوماتی یا مخابراتی در جرایم مندرج ماده یکصد و سیزدهم این قانون، وسایل مذکور را در اختیار مظنون یا متهم، قرار دهد.

۴- در صورتی که شخص وسیله تهیه یا دریافت معلومات مربوط به جرم برای مظنون یا متهم قرار گیرد».

۳. اجازه مراجع ذیصلاح:

محکمه یگانه مرجعی است که صلاحیت اصدار اجازه اجرای اقدامات کشفی مخفی را دارد و آنهم نه از جانب خود بلکه به اساس پیشنهاد خارنوال. ماده ۱۱۴ قانون اجراءات جزایی چنین صراحت دارد: « اقدامات مخفی کشفی تنها به پیشنهاد خارنوال و اجازه محکمه در یکی از حالات ذیل صادر شده می تواند...».

لفظ «تنها» افاده حصر را می کند. به این معنی که غیر از خارنوال کسی حق درخواست را ندارد و غیر از محکمه مرجع دیگری حق صدور اجازه را ندارد. فقره ۱ ماده ۲۴ قانون مبارزه با مواد مخدر برای پولیس مبارزه با مواد مخدر صلاحیت انجام اجراءات کشفی مخفی را داده است اما قید گذاشته که در روشنایی قانون اجراءات جزایی وسایر قوانین. لهذا لازم است پولیس موصوف اجازه اقدامات کشفی مخفی را از طریق خارنوال از محکمه کسب نماید.

قابل ذکر است که این شرط منحصر به آنعده اجراءات کشفی مخفی است که در قانون اجراءات جزایی ذکر است. اما مواردی که در قانون مبارزه با مواد مخدر به حیث اقدامات کشفی مخفی اضافه شده است^۱ مانند استفاده از همکاران مخفی و غیره، تحت این شرط قرار نمی گیرد زیرا اجرای آن از

۱- اجزای ۲ و ۳ فقره ۲ ماده ۲۴ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶).

صلاحیتهای پولیس است^۱ و اخذ اجازهٔ محکمه سبب تأخیر فعالیتهای پولیس می گردد. از همین رو، فقرهٔ ۲ مادهٔ ۲۴ قانون مبارزه با مواد مخدر که ساحةٔ اقدامات کشفی مخفی را گسترش داده است قابل نقد است.

۴. عدم امکان استفاده از سایر روشهای کشفی:

استفاده از روشهای کشفی مخفی زمانی جایز است که فعالیتهای کشفی از طرق عادی ممکن نباشد و یا منجر به مشکلات گردد. جزء ۲ مادهٔ ۱۱۴ قانون اجراءات جزایی در مورد چنین صراحت دارد:

«اقدامات مخفی کشفی تنها به پیشنهاد خارنوال و اجازهٔ محکمه در یکی از حالات ذیل صادر شده می تواند:

۱-...

۲- در صورتی که امکان جمع آوری اسناد و مدارک مورد نظر از طریق دیگری ممکن نباشد و یا جمع آوری آنها از طریق دیگر باعث بروز مشکلات گردد».

۵. رعایت اجراءات و میعادهای پیش بینی شده در قانون:

برای اقدامات کشفی مخفی اجراءات ویژه در قانون پیش بینی شده است که رعایت آن حتمی می باشد. از جمله:

- پولیس مکلف است اجازهٔ اقدامات کشفی مخفی را از طریق خارنوال مربوط از محکمهٔ ذیصلاح کسب نماید^۲.

- بخاطر اخذ اجازهٔ نامهٔ فوق الذکر، پولیس مکلف است درخواست کتبی حاوی معلومات ذیل را به خارنوال مربوط تقدیم کند:

^۱ - مثلاً نگاه شود مادهٔ ۳۰ قانون مبارزه با مواد مخدر که صلاحیت صدور اجازهٔ استفاده از همکاران مخفی را به پولیس مبارزه با مواد مخدر داده است.

^۲ - فقرهٔ ۱ مادهٔ ۱۱۵ قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۳).

« ۱- شهرت مکمل شخصیکه علیه او اقدامات مخفی کشفی درخواست شده است.

۲- نوع جرم .

۳- نوع اقدامات مخفی کشفی.

۴- دلایل موجه اجرای اقدامات مخفی کشفی.

۵- تاریخ آغاز و مدتی که برای اقدامات مخفی کشفی تقاضا میگردد»^۱.

- اجرای اقدامات کشفی مخفی فقط در جریان کشف و تحقیق جایز است^۲. زیرا هدف از این اجراءات جمع آوری معلومات مرتبط به جرم است، پس اگر گزارش جرم و یا شک و شبهه آن موجود نباشد و یا مرحله تحقیق پایان یافته باشد و محکمه حکم خود را صادر کرده باشد، دیگر نیازی به اجرای اقدامات کشفی مخفی نیست. مگر اینکه جرم دیگری و یا تکرار همان جرم گزارش داده شده باشد.

- مجموع مدت اتخاذ اقدامات کشفی مخفی ۹۰ روز است. پولیس مکلف است گزارش پیشرفت کار را بعد از هر ۳۰ روز به خارنوالی تقدیم نماید و خارنوالی به محکمه^۳. توأم با گزارش «ریکارد مکالمات سمع شده در محفظه مناسب مهر و لاک گردیده و در خلال (۳۰) روز بعد از ختم دوره معینه سمع یا نظارت، به محکمه صادر کننده حکم سمع یا نظارت به منظور محافظت از دستبرد یا تخریب و عدم افشاء غیر قانونی آن تسلیم داده می شود»^۴. در صورت ضرورت، پیشنهاد تمديد میعاد با دلایل و نتایج حاصله از شنود قبلی از طریق خارنوالی به محکمه تقدیم می گردد.

^۱ - فقره ۱ ماده ۱۱۵ قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۳).

^۲ - فقره ۲ ماده ۱۱۶ قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۳).

^۳ - فقره ۳ ماده ۱۱۶ قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۳).

^۴ - ماده ۱۱۸ قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۳).

- مامور ضبط قضایی حق ندارد مکالمات غیر جرمی را شنود نماید^۱.

فعالیت شماره (۲۴)

سوال مباحثوی:

میعاد اقدامات کشفی مخفی حد اکثر برای چند بار و هر بار برای چه مدت قابل تمدید است؟

مطلب دوم: عناصر جرم اقدامات غیر قانونی کشفی مخفی:

ذیلاً عناصر مادی و معنوی این جرم بررسی می گردد. عنصر قانونی که عبارت از تصریح جرم و جزا در قانون است ضمناً بررسی می گردد.

الف: عنصر مادی:

جرم اقدامات غیر قانونی کشفی مخفی از جرایم نتیجوی است. لهذا عنصر مادی آن شامل فعل، صفت مرتکب، نتیجه و رابطه سببیت است که هر کدام ذیلاً بیان می گردد.

۱. فعل:

فعل عبارت است از انجام اقدامات کشفی مخفی در غیر از موارد مندرج قانون (در غیر از جرایم پیش بینی شده در قانون). جرایمی که استفاده از اقدامات کشفی مخفی در آن جایز است در ماده ۱۱۳ و فقره های ۳ و ۴ ماده ۱۱۴ قانون اجراءات جزایی ذکر است و در این جزوه آموزشی قبلاً تحت عنوان (شرایط استفاده از اقدامات کشفی مخفی) توضیح داده شد^۲.

قابل ذکر است که این ماده فقط در قسمت همین تخلف قابل تطبیق است. اما سایر انواع تخلفات هنگام استفاده از اقدامات کشفی مخفی تحت این ماده قابل تعقیب نیست مانند عدم رعایت شرایط،

^۱ - ماده ۱۱۷ قانون اجراءات جزایی (۱۳۹۳).

^۲ - نگاه شود صفحات ۹۸ الی ۱۰۹ این کتاب آموزشی.

اجراآت و یا میعاد اقدامات کشفی مخفی. مثلاً زمانیکه مؤظف خدمات عامه بدون اجازه محکمه ذیصلاح و یا خارج از میعاد به شنود مکالمات می پردازد، و یا مکالمات شخصی و غیر جرمی اشخاص را می شنود و ثبت می کند... و غیره. تمام این رفتارها تخلف در اجرای اقدامات کشفی مخفی است که تصور می رود مؤظفین خدمات عامه مرتکب آن شوند. اما هیچکدام آن تحت این ماده قابل تعقیب نیست. ماده ۳۲۰ کود جزا که عنوان آن «مجازات تخلفات در اجرای اقدامات کشفی مخفی» است، فقط از افشاء بحث می نماید. لهذا این پرسش مطرح می شود، که چرا سایر تخلفات مؤظفین خدمات عامه در اجرای اقدامات کشفی مخفی جرم انگاری نشده است؟

این وضعیت احکام قانونی تنظیم کننده شرایط و اجراآت اقدامات کشفی مخفی را بی حرمت و بی اثر می سازد چون عدم وجود مؤیده جزایی زمینه نقض آنرا فراهم می کند و در نتیجه منجر به تجاوز بر حقوق و آزادی های مردم و نقض ماده ۳۷ قانون اساسی می شود که صراحتاً شنود مکالمات، تفتیش مراسلات و مخبرات را فقط مطابق به احکام قانون جایز دانسته است.

۲. صفت مرتکب فعل:

مرتکب فعل باید مؤظف خدمات عامه باشد، چون ماده ۳۲۱ صراحتاً گفته است: «هرگاه مؤظف خدمات عامه ...». بنابراین، اگر غیر از مؤظفین خدمات عامه این عمل را انجام دهند، و یا مؤظف خدمات عامه قبل از توظیف و یا بعد از انفکاک و یا تقاعد این عمل را انجام دهد، این ماده قابل تطبیق نیست. قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات سال ۱۳۸۹ (که اکنون ملغی است) در اجرای ۱ و ۲ ماده ۶۲ استراق السمع از سوی اشخاص غیر ذیصلاح را وهمچنان تهیه وسایل الکترونیکی به منظور استراق السمع از سوی ایشان را جرم تلقی نموده بود و جزای آنرا حبس متوسط پیش بینی نموده بود، متأسفانه که در ماده ۳۲۰ کود جزا این دو جزء حذف گردید و بقیه آن انتقال یافت.

۳. نتیجه و رابطه سببیت:

نتیجه این جرم عبارت است از تحقق یکی از اقدامات کشفی مخفی در غیر از جرایم پیش بینی شده در قانون، مانند ثبت مکالمات، ویا عکاسی و اخذ فلم از فعالیتهای شخص مورد نظر و غیره. این نتیجه باید رابطه سببیت با عمل مؤلف خدمات عامه داشته باشد. اما اگر مؤلف به عمل جرمی شروع بکند مثلاً کامره را در خانه و یا دفتر شخص مورد نظر نصب بکند، اما تصادفاً شخص مذکور حاضر نشود ویا ریکاردر را روشن بکند اما مکالمه قطع شود، ویا ریکاردر به سبب مشکلات فنی ثبت نشود، حالت شروع به جرم به وجود می آید.

ب: عنصر معنوی:

این جرم از جرایم عمدی است. لهذا عنصر معنوی آن شامل علم و اراده جرمی است. یعنی لازم است تا مؤلف خدمات عامه رفتار مادی را آگاهانه و عامدانه مرتکب شود. به این اساس، باز شدن مکتوب دیگران از نزد مؤلف خدمات عامه هرگاه به شکل عمدی نباشد، جرم شمرده نمی شود ولو در نتیجه غفلت صورت گرفته باشد. برخی به این باور اند که این جرم، شکل خطا نیز دارد.

فعالیت شماره (۲۵)

قضیه فرضی

یکی از مؤلفین خدمات عامه به سبب عدم آگاهی از احکام قانون می پندارد که در تمام جرایم از اقدامات کشفی مخفی می تواند استفاده نماید. بنابراین، بدون سوء نیت در جرایم سرقت از یکی از این روشها استفاده می نماید، به نظر شما آیا این مؤلف مطابق ماده ۳۲۱ کود جزا قابل تعقیب است یا خیر؟

مطلب سوم: جزای جرم اقدامات غیر قانونی کشفی مخفی:

طبق ماده ۳۲۱ کود جزا، مرتکب این جرم به جزای حبس متوسط بیش از دو سال محکوم می شود. یعنی بیش از دو سال الی پایان سال پنجم. چون این جرم در کتگوری جنحه قرار می گیرد، محکمه می تواند مرتکب را عند اللزوم به جزاهای تکمیلی نیز محکوم نماید.

گفتار چهارم: افشاء گری در اجرای اقدامات مخفی کشفی:

ماده ۳۲۰ کود جزا تحت عنوان «مجازات تخلفات در اجرای اقدامات کشفی» این جرم را چنین بیان می دارد: « شخصی که مرتکب یکی از اعمال ذیل گردد، حسب احوال به حبس متوسط محکوم می گردد حالاتی که در قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، مجاز دانسته شده از این حکم مستثنی می باشد:

۱- موجودیت وسیله سمع و نظارت ارتباط الکترونیکی یا حکم ویا نصب آنرا افشاء نماید.

۲- محتوای معلومات و نتایج حاصل شده از یک اقدام کشفی مخفی را که به ارتباط قاچاق مواد مخدر مطابق احکام قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، دریافت شده به شخص دیگر در حالات ذیل افشاء نماید:

- با داشتن علم به اینکه معلومات از طریق اجرای اقدامات کشفی مخفی به دست آمده است.

- به مقصد اخلال تعقیب عدلی مرتکب.».

ملاحظه می شود که عنوان این ماده بسیار کلی است، اما متن آن فقط از افشای برخی از مسایل بحث می کند. پس هدف از این جرم دو چیز است:

اول: اطمینان از اینکه سمع و نظارت الکترونیک به شکل مؤفق انجام شود. از همین رو در جزء ۱ ماده فوق الذکر، مقنن افشاء کردن قرار، عملیه نصب و یا موجودیت وسایل سمع و نظارت الکترونیک را منع نموده است تا ادارات مربوط مؤفقانه معلومات لازم را کشف نمایند. ملاحظه می گردد که در این جزء،

مقنن تمام انواع اقدامات مخفی کشفی را شامل این حکم نساخته است بلکه از شنود و نظارت الکترونیکی بحث نموده است.

دو: بعد از اینکه معلومات حاصل می گردد، هدف دیگری مطرح می شود که عبارت است از جلوگیری از افشای معلومات حاصله (جزء ۲ ماده فوق الذکر). در اینجا مقنن تمام انواع اقدامات کشفی مخفی را شامل حکم ساخته است.

راجع به اقدامات کشفی مخفی قبلاً توضیحات لازم ارایه شد. ذیلاً مفهوم «افشاء» بیان می گردد و به تعقیب آن عناصر و مجازات این جرم بررسی می گردد.

«افشاء»: افشاء عبارت است از شریک ساختن معلومات محرّم به اشخاصی که صلاحیت آگاهی از آن را ندارند. لهذا اگر معلومات محرّم نباشد، شریک ساختن آن با غیر افشاء خوانده نمی شود. هکذا اگر اعضای یک تیم که با هم یکجا بالای معلومات محرّم کار می کنند و همه صلاحیت آگاهی از آنرا دارند شریک ساختن معلومات از سوی ایشان میان همدیگر افشاء خوانده نمی شود.

اکثراً، ارسال معلومات از سوی افشاء کننده و دریافت آن توسط مخاطبین، همزمان واقع می شود، اما احياناً ممکن میان ارسال معلومات و دریافت آن فاصله زمانی باشد. مثلاً شخصی از طریق ایمیل، فکس، پیامک (مسیج) و یا نامه معلومات را به دیگران ارسال می دارد و شخص مقابل معلومات مذکور را بعد از مدت زمانی کوتاه یا طولانی دریافت می کند. اینجاست که این پرسش مطرح می شود که افشاء چه وقت واقع می شود؟ آیا بعد از ارسال معلومات به غیر؟ و یا بعد از وصول معلومات به آدرس غیر؟ و یا بعد از آگاه شدن غیر از معلومات؟

به نظر می رسد، که افشاء با وصول معلومات به آدرس غیر متحقق می شود، چون اینجاست که معلومات در کنترل و اختیار اشخاص ثالث قرار می گیرد و از کنترل ارسال کننده خارج می شود. پس در این حالت چه اشخاص مذکور پیام، ایمیل و یا نامه ارسالی را مطالعه کرده باشند و یا خیر، جرم افشاء واقع می شود.

مطلب اول: عناصر جرم افشاء گری در اجرای اقدامات کشفی مخفی:

در سطور ذیل عنصر مادی و معنوی این جرم بررسی می گردد.

الف: عنصر مادی:

این جرم از جرایم مطلق است. لهذا عنصر مادی آن شامل رفتار جرمی و موضوع جرم می گردد.

۱. رفتار جرمی:

رفتار جرمی عبارت است از افشاء نمودن. قانون برای افشاء نمودن وسیله و یا روش خاصی را پیش بینی نکرده است. لهذا هنر نوع افشاگری را شامل می شود چه به شکل شفاهی باشد، و یا کتبی، و یا حتی از طریق اشاره مانند اینکه به سوی کامره مخفی اشاره نماید تا شخص تحت نظارت متوجه آن شده رفتار خود را کنترل نماید. همچنان افشاء می تواند مستقیم باشد و یا غیر مستقیم مثل ارسال پیام از طریق قاصد. همچنان افشاء می تواند از طریق وسایل الکترونیک انجام شود چون تلفون، فکس، پیامک (مسیج)، ایمیل و غیره. و اخیراً اینکه افشاء می تواند به شخص معین و یا غیر معین، یا به شخصیکه معلومات مربوط به او می شود و یا نمی شود صورت گیرد. بنابراین، شخصیکه راجع به نصب وسایل الکترونیک نظارتی اطلاع حاصل می کند، سپس معلومات را با دیگران شریک می سازد و لو آنها تحت نظارت نیستند، بازهم این عمل افشاء خوانده می شود. شرط نیست که معلومات به شخص مورد نظر شریک شود و پروسه اقدامات کشفی مخفی مختل شود. بلکه جرم به مجرد شریک شدن معلومات با کسی که حق دریافت آنرا ندارد، تکمیل می گردد.

قابل ذکر است که قانون صفت مرتکب را شرط نگذاشته است. لهذا افشاء کننده می تواند از جمله مؤظفین خدمات عامه که با جرایم مبارزه می کنند باشد، و می تواند از اشخاص عادی باشد. در حالیکه ماده ۳۲۱ فقط بر مؤظفین خدمات عامه قابل تطبیق است.

۲. موضوع جرم:

هرنوع افشاء گری این جرم را به وجود نمی آورد. بلکه موضوع افشا باید یکی از مطالب مندرج اجزای ۱ و ۲ ماده ۳۲۰ کود جزا باشد. این مطالب بخاطر وضاحت بیشتر جدا جدا ذکر می گردد:

(۱) افشای موجودیت وسیله سمع و نظارت ارتباط الکترونیکی؛

(۲) افشای نصب وسیله سمع و نظارت ارتباط الکترونیکی؛

(۳) افشای حکم (قرار) محکمه راجع به جواز استفاده از وسایل متذکره؛ و

(۴) افشای محتوی معلومات و نتایج حاصل شده از یک اقدام کشفی مخفی.

سه مورد اول در جزء ۱ ماده ۳۲۰ ذکر است و فقط با یک روش از روشهای اقدامات کشفی مخفی ارتباط دارد که عبارت است از سمع و نظارت الکترونیک. مورد چهارم آن در جزء ۲ ماده متذکره پیش بینی شده است، و یک حکم کلی است که در تمام روشهای اقدامات کشفی مخفی قابل تطبیق است به شمول حالاتی که در قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات به حیث اقدامات کشفی مخفی خوانده شده است مانند استفاده از همکاران مخفی.

ب: عنصر معنوی:

این جرم از جرایم عمدی است. لهذا لازم است که مرتکب جرم، آگاهانه و عامدانه رفتار جرمی را انجام داده باشد. نوع قصد جرمی در رفتار مندرج جزء ۱ ماده ۳۲۰ قصد عام است. اما قصد جرمی در رفتار مندرج جزء ۲ ماده متذکره قصد خاص است چون تصریح شده است که افشاء کننده اولاً علم داشته باشد که معلومات از طریق اقدامات مخفی کشفی به دست آمده است، ثانیاً « به مقصد اخلال تعقیب عدلی» معلومات را افشاء نموده باشد. به این معنی که اجتماع هردو قسمت لازمی است.

لازم نیست که مرتکب جرم مفهوم اقدامات کشفی مخفی و یا حالات آنرا بداند، چون مرتکبین غالباً متخصصین حقوق نیستند، اما همینقدر که از حقیقت موضوع آگاه باشد (یعنی آگاه باشد که معلوماتی

را که افشاء می کند از کدام طریق بدست آمده است) ولو نداند که قانون برای این طرق کدام نام خاص را پیش بینی نموده است، جرم تکمیل می گردد.

مطلب دوم: جزای جرم افشاء گری در اجرای اقدامات کشفی مخفی:

جزای اصلی این جرم عبارت است از حبس متوسط. در صورت تکمیل شرایط، مرتکب جرم به جزاهای تکمیلی نیز محکوم شده می تواند. ماده ۳۲۰ کود جزا در این مورد چنین صراحت دارد: «شخصی که مرتکب یکی از اعمال ذیل گردد، حسب احوال به حبس متوسط محکوم می گردد...».

مبحث دوم: جرایم مرتبط با مواد مخدر از سوی اشخاص عادی:

در مبحث قبلی جرایمی بررسی گردید که وقوع آن فقط از سوی اشخاصی تصور می شد که در عرصه تنظیم و کنترل مواد مخدر و مبارزه با قاچاق آن فعالیت دارند. در این مبحث جرایمی بررسی می شود که وقوع آن از سوی هر شخص متصور است. این جرایم شامل موارد ذیل می گردد که هرکدام در یک گفتار مورد بحث قرار می گیرد: تخطی های مالک و رهن گیرنده (گفتار اول)، تهیه وسایل مورد استفاده در تولید مواد مخدر (گفتار دوم)، ترکیب و مخلوط سازی مواد مخدر با مواد خوراکی و نوشیدنی (گفتار سوم)، اجازه مصرف مواد مخدر در محلات تحت تصرف (گفتار چهارم) و سوق دادن به اعتیاد اجباری (گفتار پنجم).

گفتار اول: تخطی های مالک و رهن گیرنده:

ماده ۳۰۷ کود جزا برخی از تخطی های مالک و رهن گیرنده را که با جرم قاچاق مواد مخدر ارتباط دارد تحت عنوان "مجازات مالک و رهن گیرنده" جرم انگاری نموده است. ماده متذکره در دو فقره از دو حالت جرمی بحث می کند:

اول: رهن دادن، اجازه دادن و یا به اختیار گذاشتن ملکیت به غیر به منظور قاچاق مواد مخدر توسط مالک، یا رهن گیرنده و یا نماینده قانونی آنها. این حالت یک نوع اشتراک در جرم قاچاق مواد مخدر است. لهذا برای مرتکب آن جزای اصل جرم پیش بینی شده است. (فقره ۱ ماده ۳۰۷ کود جزا).

دو: رهن دادن و یا اجازه دادن ملکیت توسط اشخاص فوق الذکر به منظور مشروع، اما بعد از اطلاع یافتن از اینکه رهن گیرنده و یا مستأجر ملکیت را در جرم قاچاق استفاده می کند، عدم ممانعت از جرم قاچاق در ملکیت مرهونه و یا اجازه داده شده و عدم اطلاع دهی راجع به آن (فقره ۲)

برای حالت اولی جزای اصل جرم (قاچاق مواد مخدر) پیش بینی شده است به اساس اینکه مالک و رهن گیرنده شریک جرم قاچاق اند. اما به حالت دومی، به حیث یک جرم مستقل نگاه شده و برای آن

حبس متوسط در نظر گرفته شده است. چون موضوع این جزوه را جرایم مرتبط با جرم قاچاق مواد مخدر تشکیل می دهد، در اینجا فقط روی حالت دومی بحث صورت می گیرد، زیرا فقط همین حالت جرم مرتبط با جرم قاچاق مواد مخدر شمرده می شود. حالت اولی اشتراک در جرم قاچاق است که در جزوه دومی این بسته به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است. وصف جرمی رفتار مندرج فقره ۲ ماده ۳۰۷ عبارت است از "عدم ممانعت از جرم قاچاق در ملکیت مرهونه و یا اجاره داده شده و عدم اطلاع دهی راجع به آن".

ذیلاً نخست متن ماده ۳۰۷ ذکر می گردد و به تعقیب آن عناصر و مجازات جرم مندرج فقره دوم آن بررسی می گردد.

ماده ۳۰۷ کود جزا: «(۱) هرگاه مالک یا رهن گیرنده یا نماینده قانونی آنها زمین، تعمیر، واسطه نقلیه یا سایر ملکیت های مربوط رابه منظور ارتکاب جرایم قاچاق مواد مخدر، به رهن یا اجاره بدهد یا آترا در اختیار دیگری قراردهد، حسب احوال به عین جزای فاعل اصلی جرم، محکوم می گردد.

(۲) هرگاه شخص مندرج فقره (۱) این ماده زمین، تعمیر، واسطه نقلیه یا ملکیت های مربوط را به منظور فعالیت های مجاز به رهن گذاشته یا به کرایه یا اجاره بدهد، در صورتی که از آنها به مقاصد ارتکاب جرایم مندرج این فصل استفاده صورت گیرد و با وجود علم از ارتکاب آن ممانعت نه نموده و به مراجع مسؤول اطلاع ندهد، حسب احوال به حبس متوسط محکوم می گردد».

مطلب اول: عناصر جرم عدم ممانعت از جرم قاچاق در ملکیت مرهونه و یا اجاره داده

شده:

ذیلاً روی عنصر مادی و معنوی این جرم بحث می شود. عنصر قانونی که عبارت از تصریح جرم و جزا در قانون است، ضمناً بیان می گردد.

الف: عنصر مادی:

این جرم از جرایم مطلق است. عنصر مادی آن عبارت است از رفتار مادی (ترک فعل)، موضوع جرم و صفت مرتکب.

۱. رفتار مادی:

رفتار مادی عبارت است از ترک فعل که شامل دو حالت می شود:

- عدم ممانعت از استفاده ملکیت مرهونه و یا مستأجره در جرم قاچاق؛ و
- عدم اطلاع دهی به مراجع مسؤول راجع به استفاده از ملکیت مرهونه و یا مستأجره در جرم قاچاق.

از متن قانون معلوم می شود که اجتماع هردو ترک فعل شرط است. به این معنی که مالک یا رهن گیرنده بعد از مطلع شدن از این موضوع که عاقد ملکیت مرهونه و یا مستأجره را در جرم قاچاق به کار می برد، هم عقد را باید فسخ نماید و ملکیت را مسترد نماید و هم به مراجع مربوط اطلاع بدهد. مجرد فسخ عقد و استرداد ملکیت، کافی نیست باید اطلاع دهی هم صورت گیرد. اما اگر ممانعت نکند ولی اطلاع دهد، آیا مسؤولیت جرمی دارد؟ به نظر می رسد که در این حالت مسؤولیت ندارد. زیرا اطلاع دهی یکی از راه های ممانعت است زیرا مالک و یا رهن گیرنده با اطلاع دهی زمینه گرفتاری آنها را مهیا می کند و در نهایت منجر به ممانعت از سوء استفاده از ملکیت می گردد. چون در بسا از موارد اگر مانع آنها

شود و سپس اطلاع دهد ممکن قاچاقبران دلایل جرم را مخفی نمایند و حتی حیات مالک و یا رهن گیرنده به خطر مواجه شود.

مراد از مراجع مسئول تمام مامورین ضبط قضایی است نه فقط پولیس مواد مخدر زیرا دسترسی به پولیس مواد مخدر به تمام مردم میسر نیست.

۲. موضوع جرم:

موضوع جرم عبارت است از ملکیت‌های مرهونه و یا اجاره داده شده. این ملکیتها می تواند زمین باشد، یا تعمیر، یا واسطه نقلیه و یا هر نوع ملکیت دیگر چون قانون بعد از ذکر کلمه «زمین»، «تعمیر» و «واسطه نقلیه» به شکل مطلق تصریح نموده است «... یا ملکیت های مربوط را...». این روش مقنن قابل نقد است، زیرا منجر به طولانی شدن بی موجب متن قانون می گردد. سوال دیگری که مطرح می شود اینست که حکم ملکیت های عاریت داده شده، و یا وصیت شده، و یا امانت داده شده و غیره چیست؟ زیرا در متن فقره دوم این ماده فقط از رهن و اجاره بحث شده است. «... به منظور فعالیت های مجاز به رهن گذاشته یا به کرایه یا اجاره بدهد...». قابل ذکر است که در فقره اول این ماده افزون بر رهن، و اجاره کلمه "به اختیار دادن" نیز به کار رفته بود «... به رهن یا اجاره بدهد یا آنرا در اختیار دیگری قراردهد...». اما متأسفانه در فقره دوم این ماده لفظ اجاره دو بار ذکر گردیده است یک بار به لفظ "اجاره" و بار دیگر به لفظ "کرایه" که هر دو یک معنی را افاده می نماید اما حالت سومی^۱ حذف شده است که سطحی نگری مقنن در کاربرد اصطلاحات را نشان می دهد.

خوب اکنون که در فقره دوم فقط از اجاره و رهن بحث شده است، سؤال این است که حکم ملکیت های عاریت داده شده، امانت داده شده، وصیت شده و غیره چیست؟ آیا این ملکیتها بالای ملکیت‌های مرهونه و اجاره داده شده قابل قیاس اند؟ به اساس ماده ۸ کود جزا تعیین جرم و جزا به اساس قیاس

^۱ - «... یا آنرا در اختیار دیگری قرار دهد...».

جایز نیست. به نظر می رسد که این ماده نیاز به تعدیل دارد اما در وضعیت حاضر این فقره فقط راجع به اموال اجاره داده شده و اموال مرهونه قابل تطبیق است. در سایر موارد، جرم عدم اطلاع دهی از جرم متحقق می گردد و مرتکب مطابق ماده ۴۸۰ کود جزا طوریکه ذیلاً ملاحظه می شود، قابل تعقیب عدلی دانسته می شود.

۳. صفت مرتکب (امتناع کننده):

عدم ممانعت و عدم اطلاع دهی هر شخص این جرم را به وجود نمی آورد، بلکه تارک باید مالک و یا مرتهن (رهن گیرنده) مال باشد چون فقره دوم ماده ۳۰۷ تصریح کرده است «هرگاه شخص مندرج فقره (۱) این ماده...». و در فقره یک گفته شده است «هرگاه مالک یا رهن گیرنده یا نماینده قانونی آنها...». لهذا ترک سایر اشخاص این جرم را به وجود نمی آورد. مثلاً اگر موصی له، یا مستعیر، یا امین و یا متساجر که مال غیر را بسبب وصیت، عاریت، امانت و یا اجاره در اختیار خود دارند، مال مذکور را به غیر از مالک غرض اهداف مشروع بسپارند چه به شکل عاریت، یا امانت و یا اجاره باطنی و غیره و ذوالید جدید مال مذکور را در جرم قاچاق استفاده کند اما موصی له، یا مستعیر، یا امین یا مستاجر اطلاع حاصل کند اما ممانعت نوزد و به مقامات مسؤول اطلاع ندهد، این جرم واقع نمی شود. همچنان همسایه ها اگر از موضوع اطلاع حاصل می کنند و گزارش نمی دهند، این جرم به وجود نمی آید. منتهی عمل این گروه اشخاص تحت ماده ۴۸۰ کود جزا با درنظرداشت فقره ۱ ماده ۵۷ قانون اجراءات جزایی قابل تعقیب است.

ماده ۴۸۰ کود جزا چنین صراحت دارد:

« (۱) شخصی که قانوناً به اطلاع يك امر به يكي از مؤظفين خدمات عامه مكلف باشد و از اطلاع آن به کیفیت مطلوب و در وقت معین قانونی عمداً امتناع ورزد، به حبس متوسط دو سال یا جزای نقدی از شصت هزار تا یکصد و بیست هزار افغانی، محکوم می گردد.

(۲) هرگاه موظف خدمات عامه که به کشف جرایم و گرفتاری مجرم توظیف گردیده و در اطلاع جرایم مذکور بعد از علم اهمال ورزد به جزای مندرج فقره (۱) این ماده محکوم می گردد. مشروط بر اینکه در جرم مذکور تقدیم دعوی متعلق به شکایت نباشد یا مجرم زوج یا یکی از اصول یا فروع یا برادر یا خواهر یا از محارم مصاهرت موظف خدمات عامه باشد».

فقره ۱ ماده ۵۷ قانون اجراءات جزایی:

«(۱) اتباع کشور با رعایت سایر احکام این قانون در صورت آگاه شدن از وقوع جرم یا مشاهده آن مکلف اند موضوع را طور کتبی یا شفاهی و یا با استفاده از وسایل الکترونیکی به پولیس یا سایر مامورین ضبط قضایی و یا خرنوال اطلاع دهند».

فعالیت شماره (۲۶)

سوال مباحثوی:

فقره ۱ ماده ۳۰۷ تصریح می دارد: «هرگاه ... رهن گیرنده زمین، تعمیر، و اسطه نقلیه و یا سایر ملکیت های مربوط را.... به رهن یا اجاره بدهد...».

سوال: آیا رهن گیرنده قانوناً حق رهن دادن و یا به اجاره دادن مال مرهونه را دارد؟

فعالیت شماره (۲۷)

سوال مباحثوی:

اگر مالک و یا رهن گیرنده راجع به استفاده از ملکیت و یا مال مرهونه در قاچاق علم نداشته باشند، اما یکنوع شک نزد شان ایجاد شده باشد، چه باید کنند؟ و اگر احیاناً در این صورت اطلاع ندهند، آیا این جرم واقع می شود یا خیر؟

ب: عنصر معنوی:

این جرم از جرایم عمدی است چون قانون تصریح کرده است که «... و با وجود علم از ارتکاب آن ممانعت ننموده و به مراجع مسؤول اطلاع ندهد...». بنابراین، این جرم زمانی متحقق می شود که مالک یا رهن گیرنده و یا نماینده قانونی آنها از موضوع جرم اطلاع یابند و عمداً ممانعت نکنند و به مراجع مسؤول اطلاع ندهند. اما اگر عدم اطلاع دهی آنها ناشی از غفلت باشد، این جرم متحقق نمی باشد.

مطلب دوم: جزای جرم عدم ممانعت از جرم قاچاق مواد مخدر در ملکیت مرهونه و یا**اجاره داده شده:**

جزای اصلی این جرم، عبارت است از حبس متوسط. و در صورت تکمیل شرایط جزاهای تکمیلی نیز بالای محکوم علیه تطبیق می شود.

گفتار دوم: جرم تهیه وسایل مورد استفاده در تولید مواد مخدر:

کود جزا در جزء ۲ ماده ۲۹۹ اعمال ذیل را در حکم قاچاق مواد مخدر شمرده است: «... ساخت، حمل و نقل، خرید و فروش و توزیع آگاهانه وسایل و تجهیزاتی که در کشت، تولید، تهیه مواد مخدر و مواد روانگردان استفاده می گردد...» اما در ماده ۳۰۹ کود جزا آنرا به حیث یک جرم مستقل با جزای متفاوت از جزای جرم قاچاق پیش بینی نموده است. به این معنی که این رفتار در ماده ۳۰۹ جرم قاچاق نه بلکه از جرایم مرتبط با آن شناخته شده است. امری که تناقض در کود جزا را نشان می دهد. احتمالاً به همین خاطر قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات در جزء ۱ ماده ۳ خود "قاچاق مواد مخدر" را مکرراً تعریف نمود و تهیه وسایل را از تعریف قاچاق حذف نمود و بدینگونه مشکل تناقض کود جزا حل گردید. از همین رو، در این کتاب آموزشی این رفتار تحت فصل جرایم مرتبط با جرم قاچاق مواد مخدر بررسی می گردد.

ماده ۳۰۹ کود جزا در این رابطه چنین صراحت دارد:

« (۱) شخصی که با داشتن علم، وسایل یا تجهیزات اختصاصی برای تولید یا ساخت مواد مخدر روان گردان را تهیه، حمل و نقل، تورید، صدور، خرید، فروش یا توزیع کند یا آنرا در حیات خود داشته باشد، به حد اکثر حبس متوسط و مصادره وسایل و تجهیزات مربوط به جرم محکوم می گردد.

(۲) شخصی که وسایل و تجهیزات مندرج فقره (۱) این ماده را با داشتن جواز وارد ولی آنرا به مقصد تولید و پروسس غیر مجاز مواد مخدر فروش و یا استعمال نماید، حسب احوال به حبس طویل بیش از ده سال محکوم می گردد.

(۳) هرگاه جرایم مندرج فقره های (۱ و ۲) این ماده توسط شخص حکمی ارتکاب یابد، علاوه بر مجازات فاعل جرم، شخص حکمی در مرتبه اول حسب احوال به جزای نقدی از دو میلیون تا پنج میلیون افغانی محکوم و در مرتبه دوم علاوه بر جزای نقدی پنج میلیون افغانی، جواز فعالیت وی نیز سلب می گردد.»

ذیلاً عناصر و مجازات این جرم ضمن دو گفتار بیان می گردد.

مطلب اول: عناصر جرم تهیه وسایل مورد استفاده در تولید مواد مخدر:

الف: عنصر مادی:

این جرم از جرایم مطلق است. بنابراین، عنصر مادی آن شامل رفتار جرمی و موضوع جرم می گردد.

۱. رفتار جرمی:

رفتار جرمی تشکیل دهنده این جرم عبارت است از «... تهیه، حمل و نقل، تورید، صدور، خرید، فروش یا توزیع...» (فقره ۱ ماده ۳۰۹). هرگاه یکی از این رفتارها در قسمت وسایل مورد استفاده در تولید مواد مخدر انجام شود عنصر مادی این جرم تکمیل می گردد.

۱. تهیه: تهیه کردن به معنی تدارک نمودن، آماده کردن و ساختن به کار می رود. آیا واژه "تهیه" اصلاح و ترمیم وسایل را شامل می شود؟ به نظر می رسد که بلی؛ زیرا اصلاح و ترمیم وسایل نقش مهمی در آماده سازی آنها دارد چون بدون اصلاح، این وسایل کارا نمی باشد. پس شخصی که می داند وسایل در تولید مواد مخدر به کار می رود و عمداً آنها را اصلاح می کند، مرتکب این جرم شناخته می شود چون.
۲. حمل و نقل: «حمل» به معنی بارکردن و «نقل» به معنی انتقالات به کار می رود. به این اساس عمل حمل (جوالی) و شخصی که انتقالات (ترانسپورتیشن) وسایل را به دوش می گیرد هر دو شامل این جرم می شود. حمل و نقل به شکل مطلق جرم انگاری شده است بناءً تمام اشکال انتقالات را شامل می شود چه توسط وسایط نقلیه انجام شود و یا بدون آن. چه نقل هوایی باشد، ویا زمینی و یا بحری.
۳. توريد: داخل کردن به کشور.
۴. صدور: خارج کردن از کشور.
۵. خرید؛ و ۶. فروش. خرید و فروش به شکل مطلق ذکر شده است. بنابراین، تمام انواع آنها شامل می شود چه مستقیم توسط اصیل صورت گیرد و یا به نیابت از طرفین عقد توسط نایب انجام شود، چه به شکل فیزیکی باشد و یا به شکل الکترونیکی و غیره.
۷. توزیع: توزیع عبارت از حالتی است که شخصی اشیای متعدد را به آدرس های متعدد می رساند و تسلیم می نماید. غالباً عمل «توزیع» از سوی فروشنده و یا نماینده وی صورت می گیرد و اکثراً از طریق حمل و نقل انجام می شود. پس چرا در کنار «فروش»، «حمل» و «نقل» از «توزیع» نیز یاد شده است؟ به نظر می رسد که مقنن احتیاطاً این لفظ را ذکر نموده است. چون در برخی از حالات ممکن توزیع کننده غیر از فروشنده، یا حامل و یا انتقال دهنده باشد مانند اینکه توزیع کننده به حیث کارگر و یا قراردادی برای فروشنده وسایل را توزیع نماید بدون اینکه خودش به حمل و نقل پردازد بلکه از طریق تیلیفون، ویا انترنت به هماهنگی و مدیریت عمل توزیع پردازد.

۲. موضوع جرم:

موضوع جرم عبارت است از «... وسایل یا تجهیزات اختصاصی برای تولید یا ساخت مواد مخدر روان گردان...». به این اساس، رفتارهای مندرج فقره ۱ ماده ۳۰۹ فقط زمانی این جرم را به وجود می آورد که موضوع آنرا وسایل و تجهیزاتی تشکیل بدهد که به شکل اختصاصی در تولید یا ساخت مواد مخدر استفاده می شود.

واژه «اختصاصی» به حیث یک قید ذکر شده است. از این قید دو برداشت شده می تواند:

۱. وسایلی که شخص آنرا اختصاص داده است برای تولید مواد مخدر، اما این وسایل در عرف در موارد دیگر نیز از آن استفاده می شود.

۲. وسایلی که عرفاً مختص در تولید مواد مخدر به کار می رود.

مفهوم اول ساحت این جرم را وسیع می سازد. اما مفهوم دوم ساحت جرم را منحصر به وسایلی می سازد که فقط در تولید و ساخت مواد مخدر به کار می رود و با اصل تفسیر مضیق و تفسیر به نفع متهم سازگاری دارد.

«وسایل»: وسایل جمع وسیله است و به معنی ابزار، ادوات، جهاز، اسباب و لوازم به کار می رود.

«تجهیزات»: تجهیز: اسم مصدر است به معنی آماده کردن، آراستن و مجهز کردن^۱. اما تجهیزات: هم به معنی وسایل و اسباب تهیه شده به کار می رود^۲ مثل تعمیرات به معنی عمارت و تأسیسات به معنی بناهای تأسیس شده و هم به معنی «آمادگی ها»^۳ یعنی: فعالیتهای لازم برای آماده شدن جهت پیش برد کاری از کارها. در قوانین افغانستان لفظ «تجهیزات» در هردو معانی متذکره به کار رفته است. اما در این ماده به نظر می رسد که مراد از «تجهیزات» همان «وسایل» است چون در رابطه به آن گفته شده است که

۱ - لغت نامه ده خدای، واژه (تجهیز).

۲ - همان.

۳ - فرهنگ واژه های سره، واژه (تجهیزات). در کود جزا در باب شروع به جرم از تعبیر «وسایل تجهیزاتی» استفاده شده است.

برای تولید و ساخت مواد مخدر به کار می رود. همچنان گفته شده است که تجهیزات حمل و نقل می شود، وارد و صادر می شود و در حیات قرار می گیرد. این احکام بدون شک که در قسمت اعمال تجهیزاتی صدق نمی کند بلکه در قسمت وسایل صدق می کند. منتهی این پرسش مطرح می شود که چرا مقنن لفظ "تجهیزات" را در کنار لفظ "وسایل" با استفاده از حرف "یا" به کار برده است که ظاهراً دلالت بر مغایرت این دو کلمه می نماید؟ احتمالاً این شیوه نگارش ناشی از غفلت مقنن باشد نه عامدانه و هدفمندانه. اما اگر این شیوه نوشتاری هدفمندانه پنداشته شود، باید برای "تجهیزات" معنای متفاوت از "وسایل" جستجو نمود. نگاهی به کاربرد واژه "تجهیزات" در قوانین افغانستان نشان میدهد که این واژه گاهی به معنی وسایل و گاهی هم به معنی آماده گی ها استفاده شده است. مانند «وسایل تجهیزاتی»^۱، «اعمال تجهیزاتی»^۲؛ «تجهیزات نظامی»^۳، «تجهیزات مورد استفاده در تولید...»^۴، «وسایل و تجهیزات محاروبی...»^۵ و غیره.

ب: عنصر معنوی:

این جرم از جرایم عمدی است چون قانون تصریح کرده است «شخصی که با داشتن علم، وسایل یا تجهیزات اختصاصی...». بنابراین، عنصر معنوی آن شامل علم و اراده می شود. نوع عنصر معنوی قصد عام است.

^۱ - «تهیه وسایل تجهیزاتی و انجام اعمال مقدماتی عبارت اند از فراهم آوری وسایل و آلات یا مساعد ساختن زمینه به منظور ارتکاب جرم.» (کود جزا (۱) ۴۷).

^۲ - جزء ۳ ماده ۵۷ کود جزا در تعریف معاون جرم گفته است «۳- فاعل جرم را به نحوی از انحاء در اعمال تجهیزاتی یا تسهیلاتی ارتکاب جرم با داشتن علم به آن، کمک نماید و جرم در اثر همین کمک به وجود آید».

^۳ - جزء ۶ ماده ۲۳۸ یکی از موارد خیانت ملی را چنین تعریف کرده است: «استخدام اشخاص، تهیه اموال یا تجهیزات نظامی برای دولت خارجی در حال جنگ با دولت جمهوری اسلامی افغانستان...».

^۴ -

^۵ - فقره ۱ ماده ۲۵ ضمیمه شماره ۱ کود جزا: «هرگاه منسوب نظامی، سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی را که جهت اجرای وظیفه به وی سپرده شده است، بفروشد، فروشنده و خریدار حسب احوال به حبس طولی که از ده سال بیشتر نباشد، محکوم می گردد».

مطلب دوم: جزای جرم تهیه وسایل مورد استفاده در تولید مواد مخدر:

ارتکاب این جرم ممکن فقط از سوی شخص حقیقی صورت گیرد و احیاناً ممکن شخص حکمی نیز در آن دخالت نماید. جزای هرکدام متفاوت است:

الف: جزای شخص حقیقی:

برای شخص حقیقی جزای عادی و جزای مشدده پیش بینی شده است.

۱. جزای حالت عادی:

طبق فقره ۱ ماده ۳۰۹ کود جزا، جزای حالت عادی این جرم عبارت است از:

- حبس متوسط (به حیث جزای اصلی)
- مصادره وسایل و تجهیزات مربوط به جرم (به حیث جزای تکمیلی).

۲. جزای حالت مشدده:

طبق فقره ۲ ماده فوق، جزای این جرم به حبس طویل بیش از ده سال تشدید می یابد، هرگاه مرتکب جواز وارد کردن وسایل و تجهیزات را داشته باشد، اما آنرا به مقصد تولید و پروسس غیر مجاز مواد مخدر، به فروش رساند و یا استعمال نماید.

پس شرایط تطبیق حالت مشدده عبارت است از:

۱. داشتن جواز

۲. وارد ساختن وسایل و تجهیزات اختصاصی تولید مواد مخدر با استفاده از جواز قانونی

۳. فروش وسایل متذکره به قصد اینکه در تولید و پروسس غیر مجاز مواد مخدر به کار رود، و یا

اینکه خود شخص وسایل را در تولید و پروسس غیر مجاز مواد مخدر استعمال نماید. پس اگر

فروشنده دارای جواز آگاه نباشد که خریدار وسایل را در تولید و یا پروسس مواد مخدر استفاده

می کند، مسؤولیت جرمی ندارد.

فعالیت شماره (۲۸)

سوالات مباحثی/تحلیل مواد قانون:

سوال اول: مراد از جواز مندرج جزء ۲ ماده ۳۰۹ کدام جواز است؟ آیا جوازی است که در جزء ۱۳ ماده ۳ قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات (۱۳۹۶) تعریف شده است^۱؟ و یا به شکل شامل هر نوع جواز می شود؟

اشتراک کنندگان راجع به نتایج عملی اختلاف در تفسیر کلمه "جواز" با هم گفتگو نمایند.

سوال دوم: فقره ۲ ماده ۳۰۹ چرا از فقط از وارد کردن وسایل و تجهیزات صحبت نمود؟ اگر احیاناً وسایل را با داشتن جواز به کشور داخل نماید، و یا از وارد کننده دیگری که حسن نیت دارد اخذ نماید و سپس آنرا به مقصد تولید و یا پروسس مواد مخدر بفروشد و یا استعمال نماید، حکم چیست؟

سوال سوم: فقره ۲ ماده ۳۰۹ فقط از فروش و استعمال وسایل وارد شده بحث کرد... به مقصد تولید و پروسس غیر مجاز مواد مخدر، فروش و یا استعمال نماید...». از نظر شما چرا مقنن تمام رفتارهای مندرج فقره ۱ همین ماده را ذکر نکرد؟ بنابراین، اگر شخصی وسایلی را که توسط جواز وارد نموده است به مقصد ارتکاب جرم قاچاق به غیر به عاریت بدهد، آیا حکم مندرج فقره ۲ این ماده بالای وی تطبیق می شود؟

ب: جزای شخص حکمی:

هرگاه جرم مندرج فقرات ۱ و ۲ ماده ۳۰۹ کود جزا به نام و یا به حساب شخص حکمی انجام شود، شخص حکمی به گونه ذیل مجازات می شود:

۱. ارتکاب جرم برای بار اول: جزای نقدی از ۲ الی ۵ میلیون افغانی
۲. ارتکاب جرم برای بار دوم: جزای نقدی ۵ میلیون و سلب جواز فعالیت.

^۱ - نگاه شود به ص ۷۳ این کتاب.

در اینجا از مصادره وسایل صحبت به عمل نیامده است. زیرا راجع به مصادره وسایل مذکور یکبار در فقره اول بحث گردید، و همان حکم قابل تطبیق است. زیرا مجازات شخص حکمی مانع مجازات شخص حقیقی نمی شود.

گفتار سوم: جرم ترکیب و خلط کردن مواد مخدر به منظور عرضه به دیگران:

دادن مواد مخدر به دیگران به اشکال گوناگون صورت می گیرد: گاهی جبری می باشد، و گاهی توأم با فریب و بدون علم استفاده کننده و احیاناً توأم با علم و موافقت مصرف کننده انجام می شود. از جانب دیگر این دادن و یا عرضه احیاناً بعد از خلط و یا ترکیب مواد مخدر با مواد غذایی یا نوشیدنی و یا سایر مواد چون زرقی، مالشی و غیره صورت می گیرد احیاناً بدون خلط و ترکیب (یعنی طوری که هست) به مصرف کننده تقدیم می شود.

کود جزا، این حالات را در یکجا بررسی نکرده است. بلکه حکم دادن اجباری مواد مخدر به غیر را در ماده ۳۱۸ تحت عنوان "اعتیاد اجباری" تنظیم نموده است. اما اگر دادن مواد مخدر به غیر بدون علم آنها باشد و اجباری هم صورت نگرفته باشد حکم آن در فقره ۵ ماده ۳۱۳ تنظیم شده است، اما اگر با موافقت و علم مصرف کننده باشد، فقره های ۱ تا ۴ ماده ۳۱۳ حکم آنرا تنظیم نموده است. منتهی ماده ۳۱۳ فقط حکم مخلوط کننده و ترکیب کننده را بیان نموده است. اما شخصی که مواد مخدر را به همین منظور با خود نگهداری می کند، یا حمل و نقل می نماید، و یا خریداری می کند و یا در نهایت این مواد را ضمن غذا به مصرف کننده به فروش می رساند و قیمت غذا و مواد مخدر مخلوط شده با آن را هردو از او اخذ می کند، این رفتارها تحت قاچاق مواد مخدر نیز داخل می شود، اما اگر مخلوط کننده در سایر فعالیتها سهم نداشته باشد، عمل وی تحت همین ماده قابل تعقیب است.

ذیلاً، نخست متن ماده ۳۱۳ کود جزا ذکر می گردد، سپس عناصر و مجازات آن بیان می گردد.

- «(۱) شخصی که به منظور عرضه به دیگران، هیروئین یا کوکائین یا مورفین را با مواد غذایی، نوشیدنی یا سایر مواد مخلوط یا ترکیب نماید، به حد اکثر حبس متوسط محکوم می گردد.
- (۲) شخصی که به منظور عرضه به دیگران، تریاک را با مواد غذایی، نوشیدنی یا سایر مواد مخلوط یا ترکیب نماید به حبس متوسط تا سه سال محکوم می گردد.

- (۳) شخصی که به منظور عرضه به دیگران سایر مواد مندرج جدول های شماره (۱، ۲ و ۳) منضمه قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر و کنترل آن، را با مواد غذایی، نوشیدنی یا سایر مواد مخلوط یا ترکیب کند، با نظر داشت نوع مواد، به حد اکثر حبس قصیر محکوم می گردد.
- (۴) شخصی که به منظور عرضه به دیگران چرس را با مواد غذایی، نوشیدنی یا سایر مواد، مخلوط یا ترکیب کند، به حد اقل حبس قصیر، محکوم می گردد.
- (۵) شخصی که اعمال مندرج فقره های (۱ تا ۴) این ماده را به منظور معتاد ساختن، فریب یا سوء استفاده دیگران مرتکب گردد، به حبس طویل محکوم می گردد».

مطلب اول: عناصر جرم ترکیب و خلط مواد مخدر به منظور عرضه به دیگران:

ذیلاً عنصر مادی و معنوی این جرم بررسی می گردد، عنصر قانونی به شکل ضمنی در لابلای بحث بیان می شود.

الف: عنصر مادی:

این جرم از جرایم مطلق است، چون محض (مجرد) خلط کردن و یا ترکیب کردن مواد مخدر با غذا، مواد نوشیدنی و یا سایر مواد قابل استعمال از سوی شخص، جرم خوانده شده است چه شخص آنرا استعمال نماید و یا خیر. بنابراین، عنصر مادی آن شامل رفتار جرمی (فعل) و موضوع جرم می شود.

۱. رفتار جرمی:

رفتار جرمی عبارت است از: (۱) ترکیب کردن، و (۲) مخلوط کردن. ملاحظه می گردد که دادن مواد مخدر به غیر هرگاه شکل ترکیب کردن و یا مخلوط کردن را نداشته باشد تحت این ماده قابل تعقیب نیست. بلکه حسب احوال تحت جرم قاچاق مواد مخدر و یا اعتیاد اجباری قابل تعقیب خواهد بود.

«ترکیب»: ترکیب عبارت است از «قرار دادن بعض چیز را بر بعضی دیگر»^۱. مثلاً زمانیکه شخصی مواد مخدر را بالای غذا می پاشاند بدون اینکه مواد با غذا خلط شود، این حالت ترکیب نامیده می شود اما مخلوط کردن یک درجه بالاتر از ترکیب است.

«مخلوط کردن»: مخلوط کردن عبارت است از «آمیختن و سرشتن و شوریدن»^۲. پس مخلوط کردن مواد مخدر با غذا و یا سایر مواد عبارت از حالتی است که مواد مخدر با غذا و یا مواد نوشیدنی بعد از یکجا شدن طوری شورانیده می شود که مواد مخدر و موادی که با آن یکجا شده است (مثلاً غذا) بهم آمیخته می شوند.

قابل ذکر است که قانون مشخص نکرده است که مواد مخدری که شخص آنرا در غذا و یا مواد نوشیدنی و غیره ترکیب و یا مخلوط می کند، ملکیت کیست؟ شاید خود استعمال کنندگان به مخلوط کننده بدهند تا برای شان در غذا و یا مواد نوشیدنی مخلوط نماید، و شاید ملکیت ترکیب کننده باشد و آنرا ضمن غذا به مشتری به فروش برساند که در این صورت ترکیب کننده فروشنده نیز به حساب می رود، و یا مواد مخدر ملکیت شخص ثالث می باشد (مثلاً صاحب رستوران) و ترکیب کننده (مثلاً آشپز) آنرا در غذا برای استفاده کننده مخلوط می سازد.

از جانب دیگر، عمل ترکیب و خلط عادتاً مقتضی یکسلسله اعمال دیگری است که آنرا قانون قاجاق خوانده است مانند نگهداشت، انتقال، عرضه، ذخیره و اخفاء. لهذا اگر ترکیب کننده عملی از اعمال قاجاق را مرتکب شده باشد، حالت تعدد معنوی جرایم در حق وی صدق می کند و در روشنایی قواعد عمومی مندرج کتاب اول کود جزا تحت تعقیب عدلی قرار می گیرد. در یک حالت مخلوط کردن و ترکیب کردن بدون قاجاق قابل تصور است، و آن اینکه ترکیب کننده هیچ تماسی با مواد مخدر قبل و بعد از ترکیب نداشته باشد، فقط وظیفه او ترکیب و یا مخلوط کردن باشد مانند آشپزی که دیگری (مثلاً صاحب هتل) مواد را برایش حمل می کند و به دیگر می ریزد و آشپز فقط آنرا با غذا مخلوط می سازد، سپس شخصی دیگری (مثلاً گارسون) آنرا حمل نموده به استفاده کننده عرضه می دارد. در این مثال

^۱ - لغت نامه ده خدا، واژه ترکیب.

^۲ - همان، واژه مخلوط.

ملاحظه می شود که صاحب هتل و گارسون مرتکب قاچاق شده اند (چون حمل و انتقال داده اند) اما آشپز مرتکب ترکیب و مخلوط کردن مواد مخدر شده است. اما اگر آشپز خودش مواد را با خود نگهدارد، و آنرا حمل و انتقال دهد و به دیگ بریزد حالت تعدد جرایم در حق وی نیز صدق می کند.

۲. موضوع جرم:

موضوع جرم عبارت است از: مواد مخدر و مواد روان گردان مندرج جداول شماره ۱، ۲ و ۳ منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر. در ماده ۳۱۳ این مواد حسب جزاهای شان به چهار دسته تقسیم شده است: دسته اول: هیروئین، کوکائین یا مورفین.

دسته دوم: تریاک

دسته سوم: چرس

دسته چهارم: سایر مواد مندرج جداول شماره ۱، ۲ و ۳ منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر.

۳. موادی که مواد مخدر در آن مخلوط و یا ترکیب می شود:

ترکیب کردن و مخلوط کردن مواد مخدر زمانی جرم مندرج ماده ۳۱۳ را به وجود می آورد، که ماده مخلوط فیه از جمله مواد غذایی، نوشیدنی و یا سایر مواد قابل استعمال برای انسانها باشد مانند مواد زرقی، مالشی و غیره. چون قانون گفته «...به منظور عرضه به دیگران...». مراد از «دیگران» انسانها است. و «عرضه به دیگران» یعنی مخلوط ساختن مواد مخدر در موادی که انسانها به شکلی از اشکال مواد متذکره را استعمال می نمایند و از طریق آن مواد مخدر در وجود آنها جذب می شود مانند مواد غذایی، نوشیدنی، مواد زرقی، مواد مالشی و غیره.

اما مخلوط ساختن مواد مخدر با موادی که برای انسان قابل استعمال نیست مانند غذای حیوانات، و یا مواد نوشیدنی حیوانات و یا با موادی که اصلاً قابل استعمال برای انسان نیست مانند مواد تنظیفی و یا ساختمانی و غیره این جرم به وجود نمی آورد. همچنان مخلوط کردن مواد مخدر برای استفاده شخصی نه به منظور عرضه به دیگران تحت این ماده قابل تعقیب نیست بلکه شروع به استعمال مواد مخدر

شمرده می شود و زمانیکه مواد مخدر مخلوط شده را می خورد و یا می نوشد و یا به نحوی دیگری استعمال می کند، جرم استعمال تکمیل می گردد.

لهذا بهتر بود مقنن قیدی را با تعبیر «یا سایر مواد» اضافه می کرد تا سوء برداشت نشود مثلاً می گفت: (یا سایر موادی که منجر به جذب در بدن می شود). اما اینکه قانون به شکل مطلق گفته «... با مواد غذایی، نوشیدنی یا سایر مواد مخلوط یا ترکیب نماید...» قابل نقد است.

ب: عنصر معنوی:

این جرم از جرایم عمدی است. و قصد جرمی از نوع قصد خاص است چون قانون تصریح کرده که «... به منظور عرضه به دیگران... مخلوط یا ترکیب نماید». به این معنی که مخلوط کننده افزون بر اینکه رفتار جرمی را عامدانه و آگاهانه انجام میدهد، این نیت را نیز باید داشته باشد که مواد مخدر مخلوط شده به دیگران عرضه می گردد.

مطلب دوم: جزای جرم ترکیب و خلط مواد مخدر به منظور عرضه به دیگران:

جزای این جرم در حالت عادی و مشدده متفاوت می باشد:

الف: جزای حالت عادی:

جزای این جرم حسب نوع مواد مخدری که مخلوط و یا ترکیب می شود (نه مقدار آن) به چهار درجه تقسیم شده است:

۱. اگر مواد مخلوط شده هیروئین، کوکائین یا مورفین باشد، جزای آن حد اکثر حبس متوسط است.

۲. اگر مواد مخلوط شده تریاک باشد، جزای آن حبس متوسط تا سه سال است.

۳. اگر مواد مخلوط شده سایر مواد مندرج جداول شماره ۱، ۲ و ۳ منضمه قانون مبارزه با مواد مخدر باشد، جزای آن حد اکثر حبس قصیر می باشد.

۴. اگر مواد مخلوط شده چرس باشد، جزای آن حد اقل حبس قصیر پیش بینی شده است.

ب: جزای حالت مشدده:

هرگاه هرکدام از اعمال فوق به منظور معتاد ساختن، فریب یا سوء استفاده از دیگران مرتکب گردد، جزای آن حبس طویل پیش بینی شده است.

گفتار چهارم: جرم اجازه مصرف مواد مخدر در محلات تحت تصرف:

ماده ۳۱۴ کود جزا در رابطه به این جرم چنین صراحت دارد: «شخصی که مصرف مواد مخدر یا مرکب حاوی آن را در رستوران ها، هتل ها، سینما ها، دوکان ها و سایر محلات تحت تصرف خویش اجازه دهد، علاوه بر سلب جواز محلات متذکره، اجازه دهنده به حبس قصیر و در صورتی که اجازه دهنده موظف خدمات عامه باشد، به حبس متوسط تا سه سال محکوم می گردد».

ذیلاً عناصر و مجازات این جرم بیان می گردد.

مطلب اول: عناصر جرم اجازه مصرف مواد مخدر در محلات تحت تصرف:**الف: عنصر مادی:**

این جرم از جرایم مطلق است. و عنصر مادی آن شامل رفتار جرمی، موضوع جرم، صفت مرتکب و محل مصرف مواد مخدر می باشد.

۱. رفتار جرمی و موضوع جرم:

اجازه دادن مصرف مواد مخدر شامل رفتار جرمی و موضوع جرم می شود. رفتار جرمی عبارت است از اجازه دادن. و موضوع جرم عبارت است از مواد مخدر. در اینجا صاحب محل فقط محل خود را در اختیار مصرف کنندگان مواد مخدر قرار میدهد و برای آنها اجازه مصرف را می دهد، اما رفتارهای تشکیل دهنده جرم قاچاق را مرتکب نمی شود. یعنی صاحب محل به حمل و نقل، عرضه، خرید و

فروش .. و غیره فعالیت‌های تشکیل دهنده جرم قاچاق سهم نمی گیرد. بلکه فقط برای مصرف کنندگان مواد مخدر اجازه مصرف را می دهد.

قانون برای اجازه دادن شکل خاصی را شرط نگذاشته است. لهذا اجازه می تواند صریح باشد و یا ضمنی. اجازه صریح به این معنی که شفاهاً و یا کتباً برای مصرف کنندگان اجازه مصرف را بدهد. اجازه ضمنی به این معنی که مصرف کنندگان را مشاهده نکند اما با وجود توانایی هیچ اعتراض و یا ممانعت نکند. اما اگر توانایی ممانعت را نداشته باشد، عدم ممانعت وی مفهوم اجازه ضمنی را نمی دهد. اما اگر، مصرف مواد مخدر بدون علم صاحب محل انجام شود ولو صاحب محل در رقابت از محل غفلت کرده باشد، صاحب محل مسئولیت این جرم را ندارد.

همچنان شرط نیست که این اجازه در مقابل عوض باشد. یعنی صاحب محل از مصرف کنندگان در مقابل این خدمت پول کسب نماید. به این اساس اجازه اگر در مقابل عوض و یا بدون آن باشد، در هر دو حالت جرم واقع می شود.

قابل ذکر است که این ماده از اجازه مصرف مواد مخدر بحث می کند. لذا اجازه سایر فعالیت‌های مرتبط به مواد مخدر شامل این جرم نمی شود مانند اجازه خرید و فروش مواد مخدر در داخل دکان، یا رستوران و غیره چون در این حالات صاحب محل معاون جرم قاچاق مواد مخدر پنداشته می شود.

۲. صفت مرتکب جرم و محل مصرف مواد مخدر:

اجازه دهنده باید یکنوع سلطه و صلاحیت بر محلی که در آن مواد مخدر مصرف می شود داشته باشد، چون قانون تصریح نموده است که «... و سایر محلات تحت تصرف خویش ...». به این معنی که محل باید تحت تصرف اجازه دهنده باشد.

قانون تصریح نکرده است که این تصرف و یا سلطه قانونی باشد. لهذا تمام انواع صلاحیتها را شامل می شود. چه اشخاصی که از طرق قانونی بر محل حق و صلاحیت دارند مانند مالک، مستأجر، مستعیر،

مرتھن، موصی له و غیره. ویا کسانی که از طرق غیر قانونی بر یک محل صلاحیت کسب نموده اند مانند غاصب.

در رابطه به محل مصرف مواد مخدر قانون از رستوران، هتل، سینما و دوکان نامبرده است. سپس به شکل عام گفته است «... و سایر محلات تحت تصرف خویش...». در تفسیر «سایر محلات» این پرسش مطرح شده می تواند که آیا محلات خصوصی خالص (مثلاً خانه مسکونی) را هم شامل می شود؟ و یا مراد از «سایر محلات» محالته است که با مذکورین شباهت دارد مانند کافی شاپ، انترنت کلب و غیره. زیرا تمام محلات ذکر شده در ماده قانون از نوع محلات خصوصی است که برای استفاده عموم تخصیص داده شده است و از این حیث در حکم محلات عمومی می باشد چون مردم اجازه تردد در آن را دارند. اصل تفسیر مضیق، و تفسیر مبتنی بر سیاق و سباق ایجاب می کند که «سایر محلات» را به محلات خصوصی تخصیص شده برای استفاده عموم تفسیر نماییم نه به تمام محلات. به این اساس اجازه مصرف مواد مخدر برای مهمان در خانه مسکونی شامل این جرم نمی شود. مگر اینکه شخصی خانه خود را در اختیار عموم مصرف کنندگان قرار دهد و آنها حق تردد را داشته باشند زیرا در این صورت خانه مسکونی در زمان تردد مصرف کنندگان حکم محلات خصوصی تخصیص داده شده برای استفاده عموم را می گیرد.

فعالیت شماره (۲۹)

سوال مباحثوی:

شخصی در زمین زراعتی تحت تصرف خویش و یا در باغ تحت تصرف خویش برای مصرف کنندگان اجازه مصرف را می دهد، آیا عمل وی تحت ماده ۳۱۴ کود جزا قابل تعقیب است یا خیر؟

ب: عنصر معنوی:

این جرم از جرایم عمدی است. لهذا مرتکب جرم زمانی مسؤولیت کسب می کند که رفتار مادی جرم را عامدانه و آگاهانه مرتکب شود.

مطلب دوم: جزای جرم اجازه مصرف مواد مخدر در محلات تحت تصرف:

قانون برای این جرم دو نوع جزا پیش بینی کرده است: جزای حالت عادی و جزای حالت مشدده.

الف: جزای حالت عادی:

در حالت عادی جزای جرم عبارت است از حبس قصیر.

ب: جزای حالت مشدده:

در صورتیکه اجازه دهنده مؤظف خدمات عامه باشد، جزای وی حبس متوسط تا سه سال است.

گفتار پنجم: جرم سوق دادن به اعتیاد اجباری:

ماده ۳۱۸ کود جزا در رابطه به این جرم چنین صراحت دارد:

«(۱) شخصی که، دیگری را به مصرف مواد مخدر به استثنای چرس مجبورسازد و یا مواد متذکره را جبراً به وی بخوراند، بنوشاند یا تزریق کند، در صورتی که شخص در اثر استعمال آن معتاد گردد به حبس طویل بیش از ده سال، محکوم می گردد.

(۲) شخصی که دیگری را به مصرف چرس مجبور سازد، در صورتی که شخص در اثر مصرف آن معتاد گردد به حبس متوسط تا سه سال، محکوم می گردد.

(۳) هرگاه مجنی علیه جرم مندرج فقره (۱) این ماده طفل و یا شخصی مصاب به امراض روانی باشد، مرتکب به حداکثر حبس طویل محکوم می گردد.

(۴) هرگاه شخص تحت اجبار مندرج فقره های (۱، ۲ و ۳) این ماده تحت تاثیر این عمل، مرتکب جرم گردد، سوق دهنده علاوه بر مجازات مندرج فقره های (۱، ۲ و ۳) این ماده، به مجازات جرم مرتکبه نیز محکوم می گردد.

(۵) هرگاه هدف از ارتکاب اعمال مندرج فقره های (۱، ۲ و ۳) این ماده ارتکاب جرم بالای شخص باشد، مرتکب علاوه بر مجازات مندرج این ماده، به مجازات جرم مرتکبه نیز محکوم می گردد»
ذیلاً عناصر و جزای این جرم بررسی می گردد:

مطلب اول: عناصر جرم سوق دادن به اعتیاد اجباری:

الف: عنصر مادی:

این جرم از جرایم نتیجه‌جوی است. لهذا عنصر مادی آن شامل رفتار مادی (فعل)، کیفیت فعل (اجبار)، موضوع جرم، نتیجه و رابطه سببیت است.

۱. رفتار مادی (فعل):

رفتار مادی عبارت است از: خوراندن، نوشانیدن و زرق کردن مواد مخدر و یا مجبور ساختن شخص تا خودش مواد مخدر را به یکی از طرق مذکوره مصرف نماید (استعمال نماید).

۲. کیفیت فعل (اجبار):

این جرم زمانی به وجود می آید که رفتار مادی توأم با اجبار و اکراه صورت گیرد. اما اگر رفتار توأم با تشویق، ترغیب و یا تطمیع باشد این ماده قابل تطبیق نیست. همچنان اگر دادن مواد مخدر به حيله، فریب و یا بدون علم مصرف کننده باشد، بازهم این ماده قابل تطبیق نیست. بلکه ماده ۳۱۳ کود جزا که قبلاً رویش بحث صورت گرفت قابل تطبیق است.

بهرتر بود، قانونگذار رضایت طفل، و اشخاص مصاب به امراض روانی را کأن لم یکن می دانست. اما چنانچه از فقره سوم این ماده معلوم می شود رضایت آنها بی اعتبار خوانده نشده است، فقط در این حالت جزای اجبار کننده تشدید یافته است.

۳. موضوع جرم:

این جرم زمانی به وجود می آید، که مواد موضوع جرم از جمله مواد مخدر باشد. اما اگر شخصی دیگری را مجبور به استفاده از سایر مواد ضررناک نماید این ماده در حق وی تطبیق نمی شود.

۴. نتیجه و رابطه سببیت:

نتیجه این جرم عبارت است از معتاد شدن مجنی علیه. اگر عمل انجام شود اما حالت اعتیاد به وجود نیاید جرم کامل واقع نشده است. در صورتیکه مرتکب جرم هدف معتاد ساختن را داشته باشد و این نیت به اثبات برسد رفتار او شروع به جرم پنداشته می شود. اما اگر این نیت ثابت نشود، این جرم مصداق پیدا نمی کند. اما چون خوراندن و یا نوشاندن مواد مخدر به غیر بدون حمل و نقل، و عرضه مواد مخدر قابل تصور نیست اعمال مرتکب تحت قاچاق مواد مخدر نیز داخل می شود. به عبارت دیگر، تطبیق کنندگان قانون باید متوجه حالت تعدد جرایم باشند زیرا در بسا از موارد عمل ارتكابی در کنار اینکه جرم مستقل تلقی شده است ممکن تحت وصف جرم قاچاق مواد مخدر نیز داخل شود. نتیجه که عبارت از معتاد شدن است باید با رفتار مرتکب جرم رابطه سببیت داشته باشد، در غیر آن مرتکب فقط مسؤولیت شروع به جرم را خواهد داشت البته در صورت تکمیل شرایط شروع به جرم.

ب: عنصر معنوی:

این جرم از جرایم عمدی است. لهذا عنصر معنوی آن شامل علم و اراده می شود. یعنی مرتکب جرم باید عامدانه و آگاهانه مود مخدر را جبراً به دیگران بخوراند، بنوشاند و یا زرق نماید و یا آنها را مجبور به این کار بسازد.

مطلب دوم: جزای جرم سوق دادن به اعتیاد اجباری:**الف: جزای حالت عادی:**

جزای عادی این جرم حسب نوع مواد مخدر متفاوت پیش بینی شده است:

- جزای اجبار به معتاد شدن به مواد مخدر غیر از چرس حبس طویل است.
- جزای اجبار به معتاد شدن به چرس حبس قصیر است.

ب: جزای حالت مشدده:

در فقره های ۳، ۴ و ۵ ماده ۳۱۸ کود جزا جزای حالات مشدده این جرم به گونه ذیل تنظیم شده است:

- هرگاه مجنی علیه طفل باشد و یا شخص مصاب به امراض روانی باشد، در صورتیکه جبراً به غیر از چرس معتاد شده باشد، جزای مرتکب حد اکثر حبس طویل پیش بینی شده است. (فقره ۳ ماده ۳۱۸ کود جزا).

- در صورتیکه مجنی علیه تحت تأثیر عمل جرمی، مرتکب جرم گردد، مرتکب این جرم علاوه بر جزاهای فقره های ۱، ۲ و ۳ ماده ۳۱۸ کود جزا به جزای جرمی که مجنی علیه مرتکب شده است، نیز محکوم می گردد. (فقره ۴ ماده ۳۱۸ کود جزا).

- هرگاه هدف از ارتکاب اعمال فقره های ۱، ۲ و ۳ ماده ۳۱۸ کود جزا ارتکاب جرم بالای مجنی علیه باشد، مرتکب علاوه بر مجازات فوق الذکر به جزای جرم مرتکبه نیز محکوم می گردد. (فقره ۵ ماده ۳۱۸ کود جزا).

تبصره:

مجنی علیه مندرج فقره ۴ ماده ۳۱۸ رفتارهای مادی دو جرم را مرتکب شده است: یک: استعمال مواد مخدر، دو: ارتکاب جرم دیگری تحت تأثیر جرم اولی. در رابطه به جرم اول هیچنوع مسؤولیت ندارند چون قانون تصریح کرده که تحت جبر واکراه مواد مخدر به آنها خورانیده شده، یا نوشانیده شده و یا زرق شده است و یا مجبور به این کار شده اند. در قسمت جرم دومی که آیا مسؤولیت دارند یا خیر؟ قاضی به حالات سنی و روانی مجنی علیه نگاه می کند و همچنان به مقدار تأثیری که جرم اولی بر اراده و درک او وارد کرده است چون قانون تصریح کرده که « تحت تأثیر این عمل مرتکب جرم گردد...» به این معنی که جرم اعتیاد اجباری بر وضعیت طفل، و یا شخص مصاب به امراض روانی تأثیر داشته و این تأثیر به حدی بوده که ایشان تحت تأثیر آن به جرم دومی اقدام کرده اند. اما میزان تأثیر را قاضی باید تشخیص دهد و طبق قواعد کلی حاکم بر موانع مسؤولیت جزایی براءت و یا مسؤولیت صغیر و شخص مصاب به امراض روانی را در جرم دومی تشخیص دهد.

نتیجه گیری عمومی:

در این جزوه آموزشی، موضوعات مربوط به مواد مخدر و مسکرات، در روشنایی قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات ۱۳۹۶ و مواد ۲۹۹ تا ۳۲۲ کد جزای ۱۳۹۶ بحث شده است. موضوعاتی که در این جزوه آموزشی مورد بحث قرار گرفته است مشتمل بر موارد ذیل می باشد.

اول: کلیات جرایم مواد مخدر: این بخش شامل موارد ذیل می باشد: تعریف مواد مخدر، منابع ملی و بین المللی مبارزه با مواد مخدر، و نهادهای مبارزه با مواد مخدر.

دوم: جرایم قاچاق مواد مخدر: این بخش شامل موارد ذیل می باشد: مفهوم قاچاق مواد مخدر، عناصر جرم قاچاق مواد مخدر، و جزای جرم قاچاق مواد مخدر.

سوم: جرایم مرتبط به جرایم قاچاق مواد مخدر: این بخش شامل موارد ذیل می باشد: ارتکاب جرایم مرتبط با مواد مخدر از سوی موظفین یا همکاران مخفی، و ارتکاب جرایم مرتبط با مواد مخدر از سوی اشخاص عادی.

مآخذ:

الف) قوانین، طرز العمل‌ها، استراتیژی‌ها و پلان‌ها:

۱. کود جزا، منتشره جریده رسمی شماره (۱۲۶۰) سال، وزارت عدلیه ج.ا.ا.
۲. قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، منتشره جریده رسمی شماره (۱۲۸۴) سال ۱۳۹۶، وزارت عدلیه ج.ا.ا.
۳. قانون اجراءات جزائی، منتشره جریده رسمی شماره (۱۱۳۲) سال ۱۳۹۳، وزارت عدلیه ج.ا.ا.
۴. طرز العمل چگونگی و سیستم صدور اجازه نامه های ادویة مخدر، روان گردان های مجاز، پریکسرهای خالص و اشکال ترکیبی آنها (۱۳۸۷).
۵. استراتیژی ملی کنترل مواد مخدر ۱. ۱. ۱. ۳. (۱۳۹۶-۱۳۹۲).
۶. پلان عمل ملی افغانستان، ۲۰۱۵ الی ۲۰۱۹ برای مبارزه علیه مواد مخدر (۱۳۹۴) شماره ۱.
۷. ضمیمه اول سند نهایی کنفرانس دیپلماتیک روم (مصوب ۱۹۹۸).

ب) کتب، استراتیژی‌ها، طرز العمل‌ها و پلانها:

- ۱- ابن منظور، محمد بن مکرم الأفريقي المصري. لسان العرب ج ۴، ص: ۲۳۰، دار صادر - بیروت چاپ اول.
- ۲- راجی، عبد القدوس، اضرار و حکم شرعی مواد مخدر، نسخه پی دی ایف، گرفته شده از سایت عقیده: www.aqeedeh.com.
- ۳- راغب اصفهانی، المفردات.
- ۴- الطیار، عبد الله بن احمد، مواد مخدر در فقه اسلام، ترجمه: حسین پور، سید محمد یوسف، نسخه پی دی ایف، گرفته شده از: www.aqeedeh.com.
- ۵- ضوابط التعامل مع المخبر السري.
- ۶- فرهنگ عمید.

۷- فرهنگ واژه های سره.

۸- لغتنامه دهخدا.

ج) مآخذ انترنتی:

- ۱- <http://mcn.gov.af/fa/page/۱۸۳۶/۵۱۲۹/object-objectobject-objectdrug-regulation-committee>
- ۲- <https://www.ml-advocates.com/> ، <https://ar.wikipedia.org/wiki/> ، <https://egypt-lawer.blogspot.com/۲۰۱۱/۱۰/۱۹۶۱.html>
- ۳- <http://parstoday.com/dari/radio/uncategorised-i۶۰۵۷۷>
- ۴- <https://www.ml-advocates.com/ar/%۰/>
- ۵- <https://issuu.com/naginadjib/docs/>
- ۶- <http://mcn.gov.af/fa/page/۱۸۳۵/history-mcn>
- ۷- <http://mcn.gov.af/fa/page/۵۱۵۶/۱۸۳۵>
- ۸- International Criminal Court (ICC).
- ۹- Rome Statute of the International Criminal Court (۱۹۹۸).
- ۱۰- Final Act of the United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court (۱۹۹۸).
- ۱۱- <https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۹%۸۲%DA%AV%DA%۸۶%DA%AV%D۹%۸۲>
- ۱۲- INTERNATIONAL CONVENTION ON MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE FOR THE PREVENTION, INVESTIGATION AND REPRESSION OF CUSTOMS OFFENCES (Nairobi, ۹ June ۱۹۷۷)
- ۱۳- Article ۱: (d) the term "smuggling" means Customs fraud consisting in the movement of goods across a Customs frontier in any clandestine manner.
- ۱۴- https://ocs.gov.af/dr/news_details/۶۶

- ۱۵- <http://mcn.gov.af/fa/page/۱۸۳۶/۵۱۲۹/object-objectobject-objectdrug-regulation-committee>
- ۱۶- <http://mcn.gov.af/fa/page/۵۱۲۹/۱۸۳۶/object-objectobject-objectdrug-regulation-committee>